

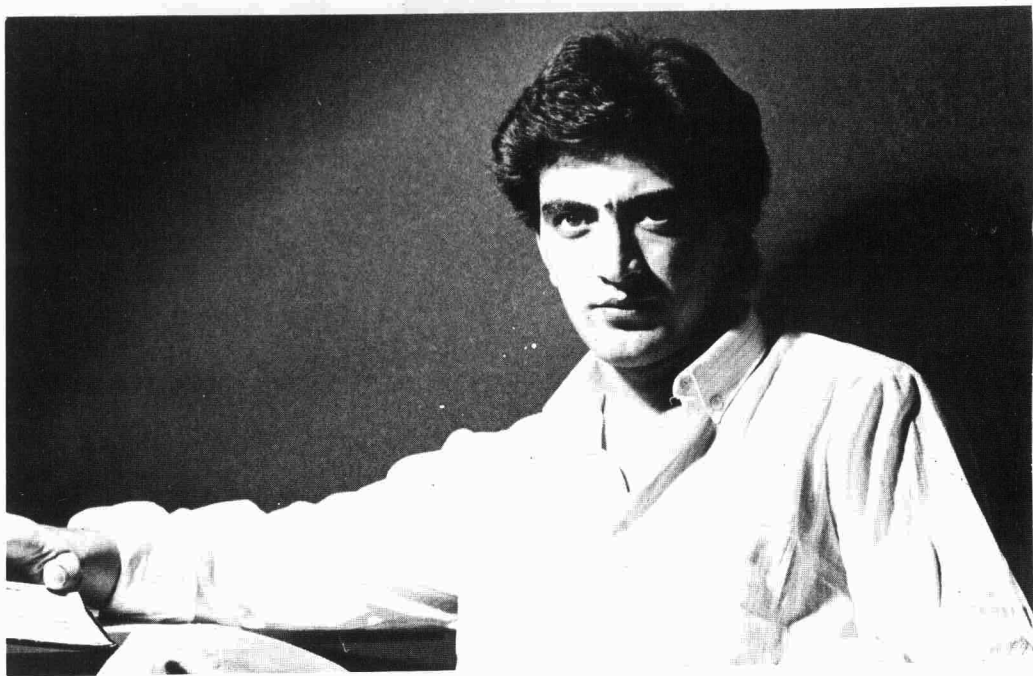
περιπλους

Τετραδιο για τα γραμματα και τις τεχνες

ΨΥΧΗ

Ζωντανή - Σχολικό βιβλίο 1985

με απολεμική κερκυραϊκή ποίηση
μίλαν κούντερα: το γέλιο του Θεού
η αρχιτεκτονική του Ιονίου

Οι φωτογραφία του εξωφύλλου και οι ολοσέλιδες εσωτερικές φωτογραφίες είναι του ΗΛΙΑ ΜΠΟΥΡΓΙΩΤΗ. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1956. Με τη φωτογραφία άρχισε να ασχολείται το 1981. Μέχρι σήμερα έχει πάρει μέρος και έχει διακριθεί σε πανελλήνιους και διεθνείς διαγωνισμούς φωτογραφίας.

7 ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ του 1985

ΠΡΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ ΕΝ ΠΛΩ ΣΧΟΛΙΑ

τριβόλοι	106
ΚΩΣΤΑΣ ΚΩΤΟΥΛΑΣ: Η πολεμική αρετή των Ελλήνων	106
ΑΡΓΥΡΩ ΦΟΥΡΝΑΡΑΚΗ:	107
ΣΟΦΙΑ ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ: Συνέβη στη Ζάκυνθο	108
ΝΙΚΟΣ ΓΑΛΟΥΡΗΣ: Επιστολή της Μαρίας	110
ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΒΙΤΣΟΣ: Αυγουσπάτικο πολιτιστικό ηλιοστάσιο	112
ΤΑΣΟΣ ΚΑΠΕΡΝΑΡΟΣ: Αναζητώντας	114
	116
	118

ΕΝ ΟΡΜΩ ΑΦΙΕΡΩΜΑ

ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΚΕΡΚΥΡΑΙΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ	124
ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΠΑΓΚΡΑΤΗΣ: Μεταπολεμική Κερκυραϊκή Ποίηση	125
Ορέστης Αλεξιάκης: Οι απόντες, καταφυγή, Γιώργος Κάρτερ: το ποίημα, durch leiden. Πόλυ Γκίνου: τέλος καλοκαιριού.	
Δημήτρης Κονιδάρης: υστερόγραφο, η φωτογραφία. Νάσος Μαρτινός: φαινετή διάσχιση. Δημήτρης Σουρθίνος: πληγή. Σωτήρης Τριθυζάς: σχέδιο για σενάριο.	
Διομήδης Βλάχος: επέμβαση ανοικτής καρδιάς. Δημήτρης Καρύδης: να σκεφτείτε ότι. Κώστας Σουρέφ: νεκρομαντείο II, III.	

ΜΕΛΕΤΕΣ

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΖΗΒΑΣ: Η Αρχιτεκτονική παράδοση του Ιονίου. Οι ρίζες, οι επιρροές, το αποτέλεσμα.	139
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΓΓΕΛΑΤΟΣ: Οι μετρικές απόψεις του Κάλβου και η μετάφραση των ψαλμών του Δαβίδ (1834) από τον Ιωάννη Πετριτσόπουλο	157
«ΑΛΚΗΣΤΙΣ»: Μια ζακυνθινή ταινία στα Στροφάδια	145

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

ΜΑΡΙΕΤΤΑ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΙΝΩΤΟΥ: Ζακυνθινά λαογραφικά για τη σταφίδα	148
---	-----

ΠΟΙΗΣΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΑΝΤΙΟΧΟΣ:	155
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΡΑΦΩΤΗΣ:	165
ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΠΑΓΚΡΑΤΗΣ: ο βράχος	163

ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΔΙΣΚΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Δ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ: Η ηχώ	164
Jaroslav Seifert: Η χαμένη παράδεισος	167
ΜΙΛΑΝ ΚΟΥΝΤΕΡΑ: Το γέλιο του Θεού	171
επιμέλεια: ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΓΓΕΛΑΤΟΣ	177
	181

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ

Έδρα: Ζάκυνθος, Υφαντουργείων 39 (29100) τηλ: 28446
Γραφείο Αθήνας: Αλκαμένους 70 (10440) τηλ: 8822510

Ιδιοκτήτης-Εκδότης-Διευθυντής: Διονύσης Ζαχ. Βίτσος

Αρχισυντάκτης: Διονύσης Φλεμοτόμος **Σύμβουλος Έκδοσης:** Τάσος Καπερνάρος
Συντακτική Επιτροπή: Σπύρος Καβαδιάς, Νίκος Λούντζης
Συνεργάτες στην έκδοση: Γιάννης Αγγελάτος, Χρήστος Ανδριανός, Κώστας Αποστολίδης, Μίνα Δάλκα, Γιολάντα Δάλκα, Βασίλης Σαραντόπουλος, Διονύσης Σέρρας, Μηνάς Μαυρικάκης, Αργυρώ Φουρναράκη.
Νομικός Σύμβουλος: Κώστας Βαρδακασπάνης
Φωτοστοιχειοθεσία - Μοντάζ: LEXICON O.E., Ανδρέα Μεταξά 19-21 Αθήνα τηλ: 3639387
Εκτύπωση: Ανδρέας Μαχαλιώτης, Αγωνιστών Στρ. Χαϊδαρίου και Κορυτσάς Χαϊδάρη τηλ: 5212083

Διανομή:

Βιβλιοπωλεία: Σάκης Γιομόνης Ζαλόγγου Ι, Αθήνα τηλ: 3620889

Πρακτορεία τύπου-πάγκοι: Πρακτορείο Εφημερίδων Αθηναϊκού Τύπου

περίπλους

ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ ΙΙΙ

Η στήλη υπενθυμίζει την έρευνα του «Σχολιαστή» στο τεύχος 19 (Οκτώβρης του 84) με θέμα «Το σκάνδαλο της Ελένης».

ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ ΙV

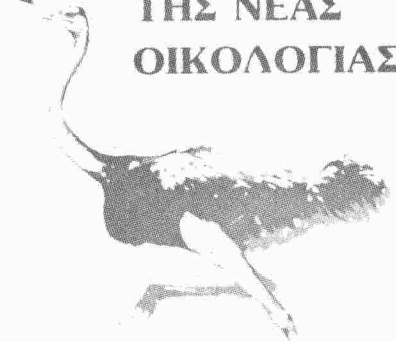
Δεν θα παραθέσουμε αποσπάσματα από τη συνέντευξη πηλην ενός-Μ.Χ.: «Πώς βλέπετε την παρούσα ελληνική κυβέρνηση; Ο τρόπος που αντιμετωπίζει τα σύγχρονα ελληνικά προβλήματα είναι θετικός ή αρνητικός;» -Ν.Γ.Κ.: «Εγώ ψηφίζω στην Αμερική και δεν είναι η θέση μου να πω στους Έλληνες πώς να διοικήσουν τη χώρα τους ή έστω να τους ρωτήσω γιατί διοικούν έτσι». Δυσούν θάπερον Mr. Gage. Πέστε τους ή ρωτείστε τους. Τοποθετείτε τέλος πάντων, γιατί κανόμαστε...

ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ V

Κατά τα άλλα η συνομιλία του συγγραφέα με το διευθυντή του «Τέταρτου» ενδείκνυται-ένεκα των πολλών κωμικών που κατατίθενται είτε ως συμπεράσματα, κατόπιν «τοποθετήσεως», είτε ως αστήρικτοι αφορισμοί-για τη διάθεση κάθε πικραμένου. Γέλιο. Πολύ Γέλ(ο)ιο...

Τ.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ
ΤΟΝ ΠΡΩΤΟ
ΤΟΜΟ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ
ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

6 τεύχη δεμένα στην τιμή των 800 δρχ. ή με
100 δρχ. προσκομίζοντας τα παλιά τεύχη

ΔΕΚΑ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΚΕΡΚΥΡΑΙΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

Σκίτσα: ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΤΑΚΗΣ

Σαράντα πέντε χρόνια από τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, οι τρεις μεταπολεμικές γενιές κερκυραίων συγγραφέων δίνουν ένα δημιουργικό παρόν. Το σχήμα των προσανατολισμών τους δε διαφέρει αισθητά από το σχήμα του ευρύτερου χώρου. Έτσι, η πρώτη μεταπολεμική γενιά μίλησε για τη φρίκη του πολέμου και του εμφύλιου, η δεύτερη, μέσα στο μετεμφυλιακό κλίμα μισαλλοδοξίας, στράφηκε προς μια λογοτεχνία αυτογνωσίας κι η τρίτη, που ανδρώθηκε στα χρόνια της δικτατορίας, αμφισβήτησε τις κατεστημένες αξίες. Αυτά, αφορούν τόσο στην ποίηση όσο και στην πεζογραφία, κατά ένα σχηματικό τρόπο πάντα.

Πιο συγκεκριμένα: κληρονόμος, η πρώτη κερκυραϊκή μεταπολεμική γενιά, του μετασολωμικού κλίματος ποιητών όπως ο Νίκος Λευτεριώτης, ο Σπύρος Νικοκάβουρας, η Ειρήνη Δενδρινού κ.α., γρήγορα αποτίναξε τους παραδοσιακούς τρόπους γραφής, όχι όμως και το όραμα μιας αυτοδύναμης τοπικής λογοτεχνίας. Κάποιοι από τους κερκυραίους συγγραφείς της γενιάς αυτής είναι: ο Μιχαήλ Δεσύλλας, ο Ιάσων Δεπούνης, ο Σπύρος Πλασκοβίτης, ο Γεράσιμος Χυτήρης, ο Ιωάννης Σαρακνός, ο Κώστας Δαφνής, η Μαρία Ασπιώτη. Από τη δεύτερη κερκυραϊκή μεταπολεμική γενιά, που στο σύνολό της ανδρώθηκε μακριά από τη γενέτειρα, μερικοί εκπρόσωποι είναι: ο Τάσος Κόρφης, ο Σπύρος Κασιμίης, ο Ορέστης Αλεξάκης, ο Γιώργος Κάρτερ, ο Δημήτρης Ι. Σουρβίνος, ο Χρήστος Μανέπας. Τέλος, κάποιοι εκπρόσωποι της τρίτης γενιάς είναι: ο Τηλέμαχος Χυτήρης, η Ιωάννα Ζερβού, ο Θεοτόκης Ζερβός, ο Περικλής Παγκράτης, ο Νάσος Μαρτίνος, ο Δημήτρης Κονιδάρης, ο Κώστας Σουέρεφ, ο Διομήδης Βλάχος, ο Αριστείδης Κάντας, ο Σωτήρης Τριβυζάς, ο Δημήτρης Καρύδης, η Πόλυ Γκίνου.

Δείγματα γραφής από ποιητές της δεύτερης και τρίτης μεταπολεμικής γενιάς των κερκυραίων ποιητών, παρουσιάζουμε στη συνέχεια μαζί με ένα άρθρο του Περικλή Παγκράτη για τη μεταπολεμική κερκυραϊκή ποίηση.

Σημ: Τα ποιήματα που δημοσιεύονται είναι ανέκδοτα και η σειρά τους καθορίζεται από το πότε πρωτοεμφανίστηκε με έκδοση στα Γράμματα ο κάθε ποιητής.

περίπλους

ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΚΕΡΚΥΡΑΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Τό «Μυθιστόρημα» (1935) τού Γ.Σεφέρη και οι υπερρεαλιστές εισάγουν ουσιαστικά -αν και όπωσδήποτε καθυστερημένα κάπως σε σχέση με τις εξελίξεις της Ευρώπης- τη νέα ποίηση στην Ελλάδα. Κάποιες φωνές που προηγούνται (π.χ. Πότης Ψαλπίρας «Σχήματα» (1929), Θεόδωρος Ντόρρος «Στου γλυτωμού τό χάσι» (1930) κ.ά.) στην πραγματικότητα προετοιμάζουν μόνο τό έδαφος, γιά μιά ποίηση απελευθερωμένη, σε μορφή και περιεχόμενο, από τη ρυθμική ποιητική έκφορα τού παρελθόντος, άφοϋ δέν υπάρχει από μέρους τους ή ανάλογη συνέχεια. Πέρα από τό φαινόμενο Καβάφης, ό «Πρόλογος στή ζωή» (1915) τού Σικελιανού, σε έλευθερο στίχο, θά πρέπει νά υπολογιστεί σημαντικός πρόδρομος τής νέας ποίησης-στή μορφή τουλάχιστον. Ό έλευθερος στίχος είναι τό πρώτο χαρακτηριστικό, αλλά όχι και τό μόνο στοιχείο μιάς ποίησης πού έπιζητεί ν' άποκοπεί όριστικά και άμετάκλητα από τό παρελθόν τής και ν' άναζητήσει νέους δρόμους, άπόλυτα έλευθερους άπ' τούς δοσμένους κανόνες τής τέχνης. Η έλευθερία τού ποιητή νά έκφραστεί κατά τη δική του αντίληψη άποτελεί και τήν εύθύνή του.

Ήν λάβουμε ύπ' όψη τής έκδοπικές άναστολές -συνέπεια τού πολέμου και τής κατοχής (1940-44) και όπωσδήποτε τής εμφύλιας περιπέτειας- δέν πρέπει νά θεωρήσουμε πώς ή νεότερη ποίηση εισάγεται καθυστερημένα στην Κέρκυρα. Μία δεκαετία σχεδόν μετά τό «Μυθιστόρημα», μιά όμάδα νέων πνευματικών ανθρώπων τής Κέρκυρας πού ή ευρωπαϊκή τους κοϋλ-

ΟΡΕΣΤΗΣ ΑΛΕΞΑΚΗΣ Οι απόντες

*αθόρυβα στο διάδρομο βαδίζουν
στο διπλανό δωμάτιο συνωθούνται*

*μόλις που ακούει κανείς
τα βήματά τους
μαζί με των πραγμάτων τους τριγμούς
των ρολογιών
τη φλυαρία*

*κι όμως
οι πόρτες ήταν κλειδωμένες
μανταλωμένα τα παράθυρα όλα
ποιός άνοιξε;
ποιός είπτε να περάσουν;*

*τώρα
σ' αυτή τη νυχτωμένη κάμαρα
το είδωλό μου μέσα στον καθρέφτη
καρτερικά προσμένει
την επέλαση*

τούρα τούς έχει καταστήσει πρό πολλού κοινωνούς τών όσων συμβαίνουν στόν ευρωπαϊκό χώρο, θά σχηματίσει τό δικό της κύκλο: Μ.Ι.Δεσύλλας, Μαρία Άσπιώτη, Ίάσων Δεπούντης, Γεράσιμος Χυτήρης, Τάσος Παπαναστασίος, Λιάνα Δεσύλλα, Κων/νος Γρόλλιος, τά πρώτα όνόματα του κύκλου. Μαζί τους ή ζωγράφος Βιργινία, ό πρωτοποριακός χαρακτής Νίκος Βεντούρας καί φυσικά πολλοί άλλοι, όχι καλλιτέχνες, πού βάραιναν όμως μέ τήν ήθική καί ανθρώπινη παρουσία τους. Άπό τόν κύκλο αυτό, πού θά βρει τό χώρο ανάπτυξής του στό τοπικό παράρτημα του Βρετανικού Συμβουλίου, θά προέλθει ό «Πρόσπερος». Έχουν προηγηθεί τά «Φιλολογικά Νέα» -μηνιαία έκδοση μέ διευθυντή τόν Κώστα Δαφνή- σε μία προσπάθεια νά εκφράσουν καί ν' ανασυντάξουν, θά μπορούσε νά πει κανείς, τό παρόν τής Κέρκυρας μέσα άπό τό χάος τής καταστροφής πού πέρασε. Τά «Φιλολογικά Νέα» θά κυκλοφορήσουν άπό τό Μάρτη του 1945 μέχρι τόν Αύγουστο του 1945, όποτε ή οικονομική άστάθεια τής εποχής καί οι άλληλάλληλες αύξήσεις τυπογραφικών καί χαρπού θά καταστήσουν άδύνατη τή συνέχιση τής έκδοσής τους. Στο μεταξύ ό Ίάσων Δεπούντης θά κυκλοφορήσει τήν ποιητική πλάκα του «Άπό τή θάλασσα» (1946). Είναι ή πρώτη συλλογή κερκυραίου ποιητή στή νεότερη ποίηση. Άλλά ή μοντέρνα τέχνη (κι όχι μονάχα ή ποίηση) θά εισαχθεί στήν Κέρκυρα δυναμικά καί συντονισμένα μέ τόν «Πρόσπερο». Καρπός τής συνεργασίας του Μ.Ι.Δεσύλλα καί τής Μαρίας Άσπιώτη, ό «Πρόσπερος», έκδοση λόγου καί τέχνης του Βρετανικού Συμβουλίου, θά κάνει τήν πρώτη του εμφάνιση τό 1949. Μέχρι τό φθινόπωρο του 1954 θά κυκλοφορή-

Καταφυγή

*Τη νύχτα θεώμαι τα πράγματα
τη νύχτα προσφεύγω στο θαύμα*

*όπi πολύ αλαφρύνεται το αμάρτημα
της ύπαρξής μου με το βάλαμο της
δρόσου*

*κι όπi πολύ απαλύνεται
με των δακρύων την έξοδο
η οκλαγωγία της μέριμνας
στο σπήθος μου*

*ω-την ημέρα χάνουν οι πληγές
νχούν αργύρια προδοσίας
άχθος και κονιορτός με καταβάλλουν*

*όμως τη νύχτα ανοίγονται οι πηγές
βαθαίνουν οι στιγμές σαν περιβόλια
γίνεται η λύπη φως
η μνήμη δέντρο
κελαρυσμοί νερών τ' άχαρα χρόνια*

*τη νύχτα που τα σώματα σιωπούν
και των ψυχών η μουσική αναβρύζει*

Ο Ορέστης Αλεξάκης γεννήθηκε στα 1931 στην Κέρκυρα. Ποιητικά του βιβλία: «Η Περσεφόνη των γυρισμών» (1974), «Οι κόνδορες και το ανπρανές» (1982), «Η λάμψη» (1983).

σουν έννέα τεύχη σε μή τακικά χρονικά διαστήματα. Τότε σταματάει καί ή έκδοσή του. Ή άπαραδεκτη στάση τής Μεγάλης Βρετανίας στόν κυπριακό άγώνα καί ή άρνησή της «ν' άναγνωρίσει τά στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα τών Κυπρίων» δέν άφηναν άμφιβολία στή συνείδηση τής Μ.Άσπιώτη καί του Μ.Ι.Δεσύλλα γιά τό όπi έπ' ούδενι θά 'πρεπε νά συνεχίσουν τήν προσπάθειά τους κάτω άπ' τήν αϊγίδα βρετανικού ιδρύματος.

Τόν «Πρόσπερο» οι έκδότες του τόν θέλησαν σάν συνέχεια τής παράδοσης πού συνθέτει τόν ιδιότυπο κερκυραϊκό πολιτισμό, όμως «μέ τήν ούσία καί τά εκφραστικά μέσα τής συγκεκριμένης εποχής», γιατί «ή παράδοση είναι πανταχού παρούσα. Άλλά ή παράδοση δέν είναι άρκετή, όταν μένει άκίνητη σε χώρο καί χρόνο στατικό». Στήν πραγματικότητα ώστόσο, καί όπως μδς έπιτρέπουν νά εκμηδίσουμε μέ ασφάλεια τά χρόνια πού έχουν μεσολαβήσει άπό τότε, ό «Πρόσπερος» δέν ήρθε νά συμπληρώσει. Κατέλυσε! Μέ τό θάνατο του Κων/νου Θεοτόκη είχε εκλείψει ό τελευταίος μεγάλος τής Έπανησιακής Σχολής. Οι πνευματικοί άνθρωποι τής συντροφιάς του, ή Ειρήνη Δενδρινού, ό Σπύρος Νικοκάβουρας, ό Νίκος Λευτεριώτης, ό Θεόδ. Μακρής κ.ά., λόγοι έμβριθέστατοι πού είχαν κληρονομήσει τό ήθος καί τό μέτρο τών δασκάλων τους, κατέβαλαν φιλόπμες προσπάθειες γιά νά διατηρήσουν ό,πi τούς παραδόθηκε. Άλλά οι καιροί είχαν άλλξει.

Ό «Πρόσπερος» συνέλαβε τό αίτημα γιά άνανέωση. Έσπασε τό καθιερωμένο, έτάραξε τής συνειδήσεις, άνοιξε τούς καινούργιους

ΓΙΩΡΓΟΣ Ν. ΚΑΡΤΕΡ Το Ποίημα

Στη μητέρα μου

*«Συνεχίζοντας ίσα τη μητέρα μου
-που λέει κι ο Ελύτης-
θα με συναντήσετε» στο ποίημα.
Δεν έχει άλλη ευθεία πιο αληθινή
καθρέφτη πιο βαθύθωρο.*

*Αγάπη αείζωη και προσευχόμενη
αιμάπινη και περιούσια
ομφάλια κι αμφίρον
από το σπήθος σου στο στόμα μου
κι αντίστροφα, μητέρα μου, τροφή μου.*

*Έλα ήλιε της αρχής
να σε χαρώ, να τη χαρώ
καρδιά της οικουμένης
λέξη κι ύπαρξη στο ποίημα
και φως από φως ανέσπερο.*

αντί

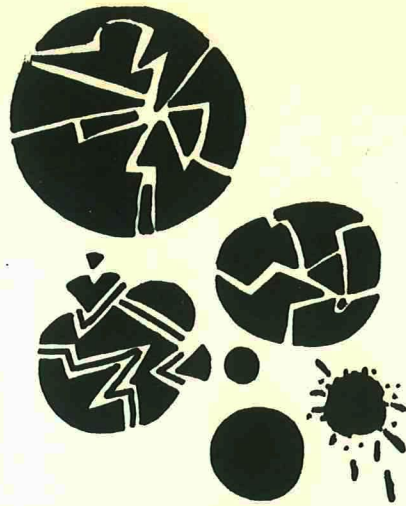
**Τό ζήτημα
δέν είναι μόνο
νά διαβάσετε «ΑΝΤΙ»
άλλά νά μπορείτε
ν' ανατρέχετε
σ' αυτό σταθερά.**

- Τό καλύτερο δώρο γιά σας καί τούς φίλους σας:
- Ένας πανόδετος τόμος του περιοδικού «ΑΝΤΙ»

δρόμους και υπέδειξε προς τὰ ποῦ ἔπρεπε νὰ στρέψουν οἱ νέοι δημιουργοὶ τὴν αἰσθητικὴν τους ἀναζητήσεις. Ἀλλὰ, ὅπως κάθε πρωτοποριακὴ ἐνέργεια, δημιούργησε ἀντιδράσεις. Τὸ κατεστημένο τῆς ἐποχῆς εἶδε μὲ εἰρωνία τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ καὶ ἔφραξε τὸ ρῆμα «προσπερίζω», γιὰ νὰ ... καταδικάσει τοὺς τρόπους ἔκφρασής του. Σήμερα πού ὁ «Πρόσπερος» ἀπὸ τὴν ἐξελίξεις τῶν πραγμάτων δικαιώθηκε, πιστεύουμε πὼς εἶναι ὥρα ν' ἀναγνωριστῆ καὶ σὲ πανελλήνια κλίμακα ἡ συμβολὴ του στὴν ἐπικράτησιν τῆς νέας τέχνης στὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ εἶναι ἀπὸ τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ περιοδικὰ πού φιλοξένησε «ἀμιγῶς» τὴν νέα τέχνη.

Μὲ πρωτότυπα ποιήματά τους θα συνεργαστοῦν στὴν «Πρόσπερο» οἱ Μ.Ι.Δεσούλλας, Ἰάσ. Δεπούντης καὶ Θ.Δ.Φραγκόπουλος. Οἱ μεταφράσεις παγιώνουν ὀριστικὰ τὸ νέο πνεῦμα. Ἡ Μ. Ἀσιώτη θὰ μεταφράσει: T.S.Eliot, Walter De La Mare, W.H.Auden, D.H.Lawrence καὶ Louis Macneice. Ὁ Τάσος Παπαναστασάτος: T.S.Eliot καὶ Francis King. Ἡ Λιάνα Δεσούλλα: Stephen Spender καὶ ὁ Μ.Ι.Δεσούλλας: T.S.Eliot. Εἶναι περιττὸ νὰ τοιστεῖ τί ἐσήμεριαν τὰ παραπάνω ὀνόματα καὶ στὸν εὐρύτερον ἀκόμα κῶρον. Ὅπως οἷοντε πρέπει νὰ συνηθιστοῦν στὸ ὅλον κλίμα καὶ τὸ τεῦχος πού πρῶτος ἀπ' τὰ ἑλληνικὰ περιοδικὰ ἀφιέρωσε ὁ «Πρόσπερος» στὸν Ἄγγελον Σκελιανὸν μὲ τὸ θάνατό του (1951).

Μ' αὐτὰ τὰ δεδομένα μπορούμε πιά νὰ ἐκτιμήσουμε συνοπτικὰ τὴν προσφορά τῶν κερκυραίων ποιητῶν τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας μεταπολεμικῆς γενιᾶς. Πρέπει πάντως νὰ παρατηρηθῆ ὅτι οἱ ποιητὲς τῆς Κέρκυρας, ἀκόμη καὶ οἱ νεότεροι, δὲν χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴν

DURCH LEIDEN

*Αυτή η διακριτική συγκυρία του τίποτα
αυτή η έκδοση στίχων και κατάσπιντων του τίποτα
η μεγάλη του κράτους σφραγίς
οι ανένταχτοι σφαγεῖς
όπου γης.*

*Αυτή η δόμηση και παλινδρόμηση του τίποτα
αυτό το φιλμ που πήρε φως εκ του τίποτα.
DURCH LEIDEN λοιπόν
η χαρά των εκτροπών.
Δεν ιστοριογραφῶ απὸν.*

Ο **Γιώργος Κάριερ** γεννήθηκε στὴν Κέρκυρα στα 1928. Ποιητικὰ του ἔργα: «Αναφεγγίσματα τῆς ψυχῆς μου» (1945), «Δευτέρα Παρουσία» (1948), «Σάντερμακ» (1954), «Ἀπόψε ἡ γη κλαίει» (1958), «Ποιήματα 5» (1965), «Α Tempo» (1969), «Ἐσωτερικὴ υπόθεσις» (1974), «Ποιήματα» (1976) «Ἀτομικὸς φάκελλος» (1982).

ἐκδοπικὴ «ἀδηφαγία» πού ἀποτελεῖ φαινόμενον στὴν Ἑλλάδα τῶν τελευταίων χρόνων. Ἡ συνήθεια νὰ ἐκφράζονται «ἀπὸ ἀνάγκη τῆς ψυχῆς καὶ μόνο» κατὰ τὴν ἐπανησιακὴν διδαχὴ, δὲν τοὺς κατέστησε «ἐπαγγελματίες».

Ἄνησχο πνεῦμα ὁ Ἰάσων Δεπούντης (1919) μὲ συνεχεῖς ἀναζητήσεις, ἀνανεώσεις καὶ ἀναπροσαρμογές, ἐμφανίζεται στὴν ποίησιν μὲ τὴν συλλογὴ «Ἀπὸ τῆ θάλασσα» (1946), ὅπως ἀναφέρθηκε ἤδη, καὶ μὲ τὴν συλλογὴ «Ἀκατοίκτη νύχτα» (1948). (Τὶς δύο αὐτὲς συλλογὲς θὰ ἐπανεκδόσει στὴν Ἀθήνα τὸ 1962, ἐνσωματώνοντας ἐκεῖ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς μέχρι τότε δουλειᾶς του). Ἀκολουθοῦν «Τὸ ναυάγιον τῆς Ὀμίλης» (1952), «Ὁ λόφος» (1952), «Systema Naturae» (1969) - ἔκδοσιν ἐκτὸς ἐμπορίου καὶ χωρὶς ἔλεγχον λογοκρισίας. Στὴν Ἑλβετία πού ἀπὸ τὸ 1969 ζεῖ, φεύγοντας ἀπελπισμένος γιὰ τὸ δικτατορικὸ καθεστῶς πού ἐπιβλήθηκε στὴν χώρα μας, γράφει τὴν συλλογὴ «Κεφάλι ἀπὸ ρολοῖ. Οἱ χαιρετισμοὶ τοῦ Pablo Picasso» (1971). Τύπως καὶ διηγήματα, τὴν μελέτη «Λογοτεχνία καὶ ψυχολογία» καὶ μεταφράσεις. Ἡ ποίησιν τοῦ Ἰάσ. Δεπούντη χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἀγωνία τῆς προσωπικῆς ἔκφρασης, παράλληλα πρὸς τὴν ἀγωνία γιὰ τὴν τύχη τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴ ἡ ἀγωνία ὀδηγεῖ καὶ στὴν ἐξάρθρωσιν τῆς δομῆς τοῦ λόγου του στὰ νεότερα ἰδίως ποιήματά του, πού ἔχοντας μίαν ἀντιστοιχία μὲ τὸν κυβισμό τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, διαλύει τὸ ἀντικείμενον, γιὰ ν' ἀποκτήσῃ τοῦτο μίαν ἄλλην συνοχή, σταθερότερη καὶ ἀρμονικότερη. Ἀκόμη, ἡ ποίησιν τοῦ Δεπούντη χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν λυρική τῆς ἔντασιν καὶ τὸ συναισθηματικὸ ὑπόστρωμα, πού εἶναι καὶ τὸ κοινὸ τῆς σημεῖο μὲ τὴν

ΠΟΛΥ ΓΚΙΝΟΥ Τέλος Καλοκαιριού

*Πρέπει να σου μιλήσω.
Κάτι έχουμε να πούμε εμεῖς οἱ δυο.
Κι αν δεν μ' ακούς ποτέ*

*ὅταν σου μιλάω
κι αν δεν κατάλαβες ἀκόμα γιατί τα
περισσότερα βράδυα λείπω,*

*τι να πω!
Νιτρέπομαι που το καλοκαίρι τέλειωσε
κι ἀργησα να θυμηθῶ τὴ βροχή.*

Πόλυ Κ. Γκίνου: Γεννήθηκε στὰ 1959 στὴν Κέρκυρα, ὅπου σήμερα ζεῖ. Συλλογὴ: «Σ' ἀκαθόριστο χρώμα», 1980.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ Υστερόγραφο

*Το διαβόητο σφρίγγος
ἡ αλκή κι ἡ ακμὴ
εἶναι κουνούπι
στο κέρατο του βοδιού
Μ' αὐτὴ τὴ σκέψη υπήρξες
ἐφηβος
κραταιὸς ἀθλητῆς
ἐζησες δυο παράλληλες ζωές
— τὴ μία λάθρα
Τὴν ἡμέρα ἐπρώτευες
τὴ νύχτα στους καθρέφτες
ἐβλεπες τὴ μάταιν διάπλασή σου
κι ἐκλαιγες*

ποίηση των συγχρόνων του Μ.Ι. Δεσύλλα και Γερ. Χυτήρη.

Τό πάθος της τελειότητας έχει περιορίσει σε έκταση τό έργο του Μ.Ι. Δεσύλλα (1914-1970). "Ο,πi περιώθηκε από τις συνεχείς αναθεωρήσεις του, συγκεντρώθηκε σ' έναν τόμο, μετά τό θάνατό του-επιμέλεια Νάσου Δετζώρτζη, πρόλογος Τ.Παπαναστασάτου-όπου έχουν περιληφθεί και οι θαυμάσιες μεταφράσεις του Γάλλων και Ίταλών ποιητών. "Ο Μ.Ι.Δεσύλλας «ήθική φυσιογνωμία» πρώτου μεγέθους (για να χρησιμοποιήσουμε μιá δική του έκφραση) έδωσε ποίηση λιτή και ούσιαστική μ' ένα έρεισμα βαθύτατα ήθικό και μέ στοχασμό που δέν τόν υποκαθιστά ή έντονη εικόνα. "Η βαθιά πίκρα του διαψευσμένου μεταπολεμικού ανθρώπου διαφαίνεται στην ποίησή του. "Η μνήμη επίσης ενός παρελθόντος, που ανάλαμβάνεται τί συνέχειά του, έχει καθοριστική επίδραση στην όλη προσφορά του. "Ο Δεσύλλας νιώθει συνεκιστής της έπανησιακής σχολής με τά εκφραστικά μέσα της έποχής μας-από εκεί και τό πάθος της τελειότητας. Τέλος, ή καταστροφή του πολέμου, που άφησε ανεξίτηλα άχνάρια στην Κέρκυρα, βρίσκει στην ποίησή του την καλύτερη έκφρασή της, ιδίως στή λυρική άλληγορία του «"Η τέταρτη σφραγίδα», που κυκλοφόρησε σε άνάτυπο από τό έκτο φυλλάδιο του «"Πρόσπερο» (1951) και συμπεριλαμβάνεται στην «"Ποίηση».

Συγγενική φύση με τον Μ.Ι.Δεσύλλα, ό Γεράσιμος Χυτήρης (1913), πρωτοεμφανίζεται σαν πεζογράφος. Παράλληλα δημοσιεύει έμβριθέστατες μονογραφίες σε ιστορικά, φιλολογικά και λαογραφικά θέματα. Τό 1973 τυπώνει τί συλλογή «"Επιούσιος» και τό 1980

Η φωτογραφία

*Βιάζομαι να φωτογραφηθώ
Ο ήλιος χαμηλώνει
Όμως εγώ πρέπει να βρω
το φωτογράφο
να φωτογραφηθώ
σε ηδονική κατατομή
της ύλης μου*

Ο Δημήτρης Κονιδάρης γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1945. Ποιητικά του βιβλία: α) «Οι συζητιέες», εκδ. Πόρφυρας 1981 και β) «Οικείος», εκδ. Οδυσσεάς 1984. Από το 1980 διευθύνει μαζί με τον Περικλή Παγκράτη το λογοτεχνικό περιοδικό «ΠΟΡΦΥΡΑΣ».

τή συλλογή «"Αγόνατοι καιροί». Στην ποίησή του, που παρουσιάζεται ώριμη ήδη από την πρώτη της εμφάνιση, υπάρχει γαλήνη κι ένας τόνος ήπιος, συναισθηματικός. "Αλλά κάποτε, όταν θίγει θέματα κοινωνικά ή και ιστορικά (που έχουν όμως προεκτάσεις στους καιρούς μας) γίνεται τραχιά, χωρίς να κάνει την εγγενείά της και τί συγκίνησή της. "Υπάρχει πίκρα στην ποίηση του Γ. Χυτήρη, αλλά και έλπιδα. Τό πλούσιο λεξιλόγιο είναι άπ' τά κύρια χαρακτηριστικά της κι επίσης διαφαίνεται ή καθαφική διδαχή-όπως και στον Ί. Σαρακννό-όπωςδήποτε άφομοιωμένη.

"Ενας κλαυσιγέλωτος είναι ή ποίηση του Ίωάννη Σαρακννού (1914) που εμφανίζεται με τό ψευδώνυμο Ι.Σ.Περιθειώτης και με τις συλλογές: «"Στυφές αλήθειες» (1963), «"Ποιητικό μανιφέστο» (1964), «"Σπυγμίτυπα» (1965) και «"Περσκοπό» (1975), καθώς και με φιλολογικές μελέτες. Τό στοιχείο της άμφισβήτησης της κατεστημένης «αλήθειας» κυριαρχεί στην ποίησή του. Είναι όξυς και άμειλικτος. Δέν υποκύπτει. Μέ πικρό χιούμορ άσκει πλάγια κριτική στην κοινωνική άδικία και σ' όποιαδήποτε άδικία. "Ο λόγος του δέν είναι ώραιοποιημένος. "Αντίθετα, για να κάνει όξύτερο τό λόγο του χρησιμοποιεί συχνά εκφράσεις που σε άλλες περιπτώσεις θά κρίνονταν όβελιστέες ή και εκφράσεις του κερκυραϊκού γλωσσικού ιδιώματος.

"Από τους ποιητές της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς (όπου τώρα περνάμε), με τον «"Πρόσπερο» και την ομάδα του έχει συνδεθεί ό Τάσος Κόρφης (1929, φιλολ. ψευδώνυμο του Τάσου Ρομποτή), που κι αυτός πρωτοεμφανίστηκε σαν πεζογράφος. Δημοσίευσε άκόμη δοκιμαϊκή και μεταφραστική έργα-

ΝΑΣΟΣ ΜΑΡΤΙΝΟΣ Φωτεινής διάσχιση Απόσπασμα συνέντευξης

*Θανάσιμα υπεροπικές οι λέξεις μου,
ευάλωτες,
εκπέσανε σε ακριβολόγους όρους,
ικανούς να περιγράψουν συγκροτήματα
θαυμαστικής μηχανικής ακεραιότητας.*

*Εξέπεσα
και λόγο δεν έχω πια να εκπληρώνω.
Τώρα όπου οι θόρυβοι κι εγώ
να μην ακούγομαι,
όπου σφυριά βογγούν να κουφαίνομαι
όπου γλαυκές φωπές συγκολλησέων
να χωριά τό φως μου.*

*Κι εσύ να βαδίζεις,
Φωτεινή,
στα μονοπάτια της Αχεροντίας,
πολιτείας των Κενών Χωρών του νου σου,
όπου ο Γεώμετρος κυβερνάει τις μνήμες σου,
τα αιτήματα του σώματός σου,
τα φαντάσματα του σχιζόμενου εαυτού σου...*

*Εξέπεσα
και λόγο δεν έχω πια να εκπληρώνω,
μόνο φωνάζω
Φωτεινή, Φωτεινή,
πώς η σκέψη σου ξοδεύεται σε γη εκθρική
διασκορπιζόμενη εντός κι ανάμεσά μας.*

*Λόγος εκτροχιασμένος
γι' αυτό ακατάληπτος,
λόγος ανεκπλήρωτος
γι' αυτό εκπεσών...
Ποιος, Φωτεινή, τελικά δικαιώνεται;*

Ο Νάσος Μαρτίνος, γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1946. Ποιητικό του βιβλίο: «"Λόγος Πρώτος Πικρός», εκδ. Πλήθρον, 1981.

σία. Ἡ ποίησή του ἔχει συγκεντρωθεῖ στους τόμους: «Ἡμερολόγιο» (1963), «Ἡμερολόγιο 2» (1964), «Ἡμερολόγιο 3» (1968), συγκεντρωπική ἔκδοση «Ἡμερολόγιο» (1971) καί «Ἐργόχειρα» (1977). Τό ναυπικό ἐπάγγελμα πού ἀκολούθησε ἔδωσε καί τήν κατεύθυνση τῆς ποίησής του. «Ἀπό τήν ἐπαφή του μέ τή θάλασσα, πού εἶναι στοιχεῖο τῆς ζωῆς του, κράτησε τό σπαραγμό τοῦ ξερζωμοῦ». Ἡ ἔρωπική διάθεση ἐνυπάρχει ἐντονη στό λόγο του, σχηματοποιώντας ἔτσι καί τό μέτρο τῆς εὐαισθησίας του.

Οἱ ποιητές Γιώργος Κάρτερ, Σπύρος Κασιμίης καί Ὁρέστης Ἀλεξάκης ἔχουν κοινό χαρακτηριστικό τό ἐντονο κοινωνικό τους ἐνδιαφέρον, χωρίς, ὥστόσο, νά σημαίνει αὐτό πῶς τούς ἀπορροφούν ἀπόλυτα (ἢ μόνο) τά πολιτικά πράγματα τοῦ καιροῦ μας. Καί οἱ τρεῖς εἶναι συνεργάτες τοῦ περιοδικοῦ «Τό πρῶτο σκαλί», πού οἱ νέοι τότε τῆς Κέρκυρας (Λέων Λοῖσιος, Λέων Αὐδῆς, Σπύρος καί Δημήτρης Κασιμίης, Γιώργος Ρωμαῖος, Γιαν. Γραμματικός, Σ. Μεταλληνός κ.ἄ.) θά κυκλοφορήσουν τόν Ἰούλιο τοῦ 1954 ὡς τό Μάρτη τοῦ 1956 σέ ὀκτώ – ἀπ' ὅσο μπορέσαμε νά βροῦμε-τεύχη. Τίμια παρουσία «τό πρῶτο σκαλί» σπίν πνευματική Κέρκυρα, χαιρετίστηκε δίκαια σάν κομιστής ἐλπιδοφόρου μνηύματος, ἀλλά οἱ οἰκονομικοί λόγοι καταδίκασαν καί τήν προσπάθεια αὐτή – τρίτη κατά σειρά στό κῶρο τοῦ περιοδικοῦ ἐντύπου.

Ἐπιπλέον Ὁ Γιώργος Κάρτερ (1928), ἐραστής τῆς ἀξιοπρέπειας καί τῆς ἐλευθερίας, προβληματίζεται μέ τήν ποίησή του πάνω στίς δύο αὐτές ἔννοιες. Εἰδικά, ἡ ἐπιβολή τῆς ἀπριλιανῆς δικατορίας ἀποτελεῖ γιά τόν ποιητή ἄλλογος δυσβάσταχτο.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΣΟΥΡΒΙΝΟΣ Πληγή

*Στο δυπκό παράθυρο
κλώμιασε ἡ μέρα
καί νυστάζει
μέσα σε σκοτεινά κλαδιά
εσκάλωσε ὁ Ἥλιος
γαρύφαλο πού ἀρρώστησε
δάκρυ φωπιά καί τύψη
κι ἐγώ
σου παραστέκομαι
πριν ὀριμάσ' ἡ Νύχτα
σάχνω σου τό προσκέφαλο
παρακαλώ τους ἰσκιους*

*Πικρό κι ἀλλόκοτο παιδί
σε κατατρώει ὁ πυρετός
σπιν κλίνη σου ἀναφυλληπιά
ἀναρριγεῖς παραμιλάς
λόγια δυσεύρετα παληπιά
γι' ἀερικά καί ξυλοκόπους*

*Στυφνὸ πεισμαπικό παιδί
τό κλάμμα σου ἐκατό χρονὸ
ἀποζηπιάς τό σύννεφο
καί τ' ἄλογα του Ἀνέμου
του Φεγγαριοῦ τα μουσικά
τῆς Νύχτας τ' ἀνικλείδια
ἀποθυμῖες καί μαχαιριές
μέσα σπς ρίζες του Ὑπνου*

*Ἐλυωσε τό γαρύφαλο
σπιν πάχνη τῆς Ἐσπέρας
μάπ του Φόβου σούχασε
κι ἡ γρνα-Στεγνή στα μαύρα
μ' ἕνα ραβδί κουτσαίνοντας
μειράει τα σκαλοπιάπα*

Γι' αὐτό καί τά νεότερα ποιήματά του ἐκφράζουν πίκρα καί διαμαρτυρία, καθώς μάλιστα ὁ ποιηπῆς βλέπει νά συνδιάζεται ἡ στέρνηση τῆς ἐλευθερίας μέ τήν κάθε μορφῆς κοινωνική ἀδικία. Ὁ Γ.Κάρτερ (πού εἶναι καί εἰδικός τῶν μέσων μαζικής ἐπικοινωνίας) ἐμφανίζεται σπιά γράμματα νεότατος μέ τή συλλογή «Ἀναφεγγίσματα τῆς ψυχῆς μου» (1945) κι ἀκολουθοῦν οἱ συλλογές: «Δευτέρα παρουσία» (1948), «Σάντερμακ» (1954), «Ἀπόψε ἡ γῆ καίει» (1958), «Ποιήματα 5» (1965), «Α Tempo» (ποιήματα τυπωμένα σπῆ Γαλλία τό 1969), «Ἐσωτερική ὑπόθεση» (1974), «Ποιήματα» (1976, ἐπιλογή ἀπ' τή δουλειά του) καί «Ἀτομικός φάκελλος» (1982).

Ὁ προβληματισμός τοῦ Σπύρου Κασιμίη (1933) ἐκκινεῖ ἀπό γεγονότα «καθημερινά», συγκλονισπικά τοῦ κόσμου μας, ὥστόσο καί πάντως ὄχι ὅσο φαίνονται καθημερινά. Ἡ προσπάθεια νά ταράξει τούς «φιλήσυχους» ἀνθρώπους καί τά στεκάμενα νερά καί νά φέρει σπίν ἐπιφάνεια τήν ψυχική του βίωση, γίνεται ἀπό τόν ποιηπῆ μέ μέσα λιπιά καί αὐτοπειθαρχία, μέ ἀπόλυτη συμπύκνωση τῶν νοημάτων, χωρίς λυρικές ἐξάρσεις, ὥστε ἡ ποίησή του εἶναι ποίηση οὐσίας. Μιά πεζογραφική του προσπάθεια (1954) δέν θά ἔχει συνέχεια κι ὁ Σ.Κασιμίης θά ἀφοσιωθεῖ σπίν ποίηση ἐκδίδοντας τίς συλλογές «Ὁ νάρκισσος» (1955), «Χαμόγελο» (1959), «Ἐξοδος» (1964), «Οἱ ρήτορες» (1974) καί τήν «Ἐπιλογή» (1979) πού ἀποτελεῖ ἀπάνθισμα τῶν προηγούμενων συλλογῶν του. Πρῶτη συλλογή του τό «Πρωτάνθισμα» (1952).

Μέ καθυστέρηση ὁ Ὁρέστης Ἀλεξάκης (1931) θά ἐκδόσει τήν πρῶτη του ποιηπική συλλογή «Ἡ

*Παίδι μου του παράπνου
καί τῆς καρδιάς μου ἀγκάθι
κατάπτε τ' ἄλογα ὁ γκρεμός
καί ἡ φωνή μου ἐχάθη*

*Σβύν' ἡ γρνα-Στεγνή τό Φως
πληγή
μας ἔζωσε ὁ Καιρός
κοιμήσου...*

Ὁ Δημήτρης Ι. Σουρβίνος γεννήθηκε το 1924 καί ζει μόνιμα σπιν Κέρκυρα. Ποιηπικό του βιβλίο: «Ἐνα κλαδί τῆς πικροδάφνης», ἐκδ. Πόρφυρας 1982. «Τεφροδόχος», ἐκδ. Κείμενα 1985.

περίπλους

Γεροσεφόνη τῶν γυρισμῶν» (1974), παρ' ὄλον ὅτι ἤδη ἀπό πολὺ νωρὴς ἔχει δώσει δείγματα (ἐγκατεσπαρμένα ἐδῶ κι ἐκεῖ) ποίησης ξεχωριστὰ δυνατῆς. Μία ιδιαίτερη λεπταίσησά καὶ συμβολικός τόνος, σέ συνδυασμὸ μέ τὴν ἐκφραση βιωματικῶν καταστάσεων πού τὸν διακρίνει, θά διατηρηθεῖ καὶ στὴν ἐπόμενη συλλογὴ του «Οἱ κόνδορες καὶ τὸ ἀνηπρανές» (1982). Ἐνῶ οἱ «κόνδορες» (τὸ πρῶτο μέρος τῆς συλλογῆς) δουλεμένοι στὰ χρόνια τῆς δικτατορίας καὶ μάλιστα τῆς αὐτοεξορίας τοῦ ποιητῆ στὴ Δ. Γερμανία, ἀνηπρῶν ἔντονα καὶ τὸ γενικὸ αἶσθημα τῆς ἐνοχῆς καὶ τῆς κατασχύνης, κάποτε μέ μεγαλοστομία, ὅπως π.χ. στὸ πολυστιχο καὶ θαυμάσιο ποίημα «Κατάθεση μάρτυρος». Στὸ «Ἀνηπρανές», οἱ ἀμυγῆς λεπτοὶ τόνοι ἐπανέρχονται. Ἡ ἀνάγκη τοῦ Ὁρ. Ἀλεξάκη νά ἐκφραστεῖ εἶναι ἐπιτακτική.

Κοινωνικός εἶναι καὶ ὁ προβληματισμὸς τοῦ Χρήστου Μανέττα (1926) στὶς συλλογές του «Παντοῦ οἱ πέτρες εἶναι σκληρές» (1955), «Βουλιαγμένη πολιτεία» (1956), «Ἐκατὸν τριάντα χρόνια» (1956) κ.ἄ. καὶ ἡ ποίησή του, ἂν καὶ πικρότατη, φέρνει κάποιον ἀέρα τῆς ἀνθρωπιάς τοῦ Νικ. Βρεττάκου, κυρίως γι' αὐτοὺς πού «χάσανε τὸ δρόμο τους μέσ στὴν ὀμίχλη».

Μία ἰδιότυπη περίπτωσις εἶναι ἡ περίπτωσις τοῦ ποιητῆ Δημήτρη Ι. Σουρβίνου (1924). Ἕνας ἀνθρώπος πού γράφει ποίηση τριάντα (τοῦλάχιστο) χρόνια καὶ τὴν κρατᾷ στὸ συρτάρι του, πειθεται ἐπὶ τέλους νά δώσει στὴ δημοσιότητα μέρος τῆς δουλειᾶς του. Τὸ «Ἐνα κλαδί τῆς πικροδάφνης» (1982), ἕκτενές συνθετικὸ ποίημα, εἶναι κραυγὴ ἀγωνίας γιὰ τὴν ἀλλοτρίωση πού ὑφίσταται μέρα μέ τὴ μέρα

ΣΩΤΗΡΗΣ ΤΡΙΒΥΖΑΣ Σχέδιο για σενάριο

*Από τη φτέρνα ως την κοίτη του μαπού
από το σπῆθος ως το σπαραγμένο πρόσωπο
ως το σκοτάδι που ἔσκαψε τὴ φλέβα.*

*Μισός στη σιωπὴ μισός στον φλύαρο ὕπνο
ακούω ἐντὸς μου να πυκνῶνουν οἱ νύχτες
γίνομαι λάμψη
φῶς που παίζει με τον ἀνεμο
γίνομαι ἀνεμος νυχτερινός που
επουλῶνει πς χαραμάδες.*

*Μ' ἕνα στριγγὸ σαξόφωνο ἀνάμεσα στα δόντια
να ταξιδεύει τὴ φωνή μου ως τον ουρανό.*

Ο Σωτήρης Τριβυζάς γεννήθηκε στὴν Κέρκυρα τὸ 1960. Ποιητικὰ του βιβλία: α) «Τὸ κέλυφος», ἐκδ. Τραμ 1982 καὶ β) «Κίβδηλο φεγγάρι», ἐκδ. Οδυσσεὺς 1984.

περίπλους

ὁ ἐλληνικός κῶρος σάν μιὰς ἄλλης μορφῆς κατοχῆ, πού μάλιστα κάνει τὴ δουλειὰ τῆς ἀθόρυβα κι ὑπόκωφα, χωρίς ἀντίσταση. Ἡ ἐλλειπτική γραφή, ἡ χρῆσις παλαιϊκῶν ἐκφράσεων, τὸ σύμβολο τοῦ «Κωνσταντῆ, ὅπου ἐσκότωσαν» (τοῦ ἐλληνικοῦ δηλ. κῶρου πού σκοτώνεται) καὶ ἡ συνθετικὴ ἱκανότητα τοῦ ποιητῆ φέρνουν ἕνα καινούργιο ρίγος στὴν κερκυραϊκὴ ποίηση.

Στὸ σημεῖο αὐτό, καὶ πρὶν περάσουμε στὴ νεότερη ποιητικὴ γενιὰ τῆς Κέρκυρας, πρέπει νά παρατηρηθεῖ πῶς οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς κερκυραῖους ποιητὲς τῆς δευτέρας μεταπολεμικῆς γενιᾶς κατοικοῦν μόνιμα ἔξω ἀπ' τὴν Κέρκυρα. Δέν εἶναι χωρίς ἐξήγησις. Ἡ ἐποχὴ πού πρέπει νά διαλέξουν τὴν ἐπαγγελματικὴ τους ἀποκατάστασις, συμπίπτει μέ τὴν ἐποχὴ τῆς ἐσωτερικῆς ἀίμοραγίας τοῦ ἐλλαδικοῦ κῶρου πρὸς τὴν Ἀθήνα.

«Γενιὰ τῆς ἀμφισβήτησις» ἔχει ἀποκληθεῖ ἡ γενιὰ τῶν νέων ποιητῶν. (Κατατάσσονται ἐδῶ συμβατικά, ὅσοι ἔχουν γεννηθεῖ μετὰ τὸ 1940). Ἡ διαφωνία τους μέ τὸ κοινωνικὸ κατεστημένο (καὶ γενικὰ μέ ὁποιοδήποτε κατεστημένο) καὶ ἡ μὴ συνομολόγησις κάθε «δεδομένης» ἀξίας ἢ σύμβασης ἢ μορφῆς, συνιστᾷ στὶς γενικὲς γραμμές τῆς τῆς «ἀμφισβήτησις» τῶν νέων ποιητῶν. Ἀκόμη, σ' αὐτοὺς ἐμφανίζεται «ἡ ἐριστικότητα τοῦ ὕφους, πού συγκεκριμενοποιεῖται μέ τὴν ὀργή, τὴν εἰρωνία, τὸ σαρκασμὸ, τὴν περιφρόνησις καὶ τὸ ὠμὰ ρεαλιστικὸ τῆς γλώσσας». Τὶς προηγούμενες γενιές τὶς ἔχει σηματοθεύει ὁ πόλεμος καὶ ὁ ἐμφύλιος. Τὴ γενιὰ τῆς «ἀμφισβήτησις» τὴν ἔχει σηματοθεύει ἡ δικτατορία.

ΔΙΟΜΗΔΗΣ ΒΛΑΧΟΣ Επέμβαση ανοικτῆς καρδιάς

*Περπάταγε πρὸς τὴν συνομοσία τοῦ χειρουργεῖου
σπιτῆς, ἀσύμμετρος, παράφρονος
ἕνα πλευρὸ ἀπὸ τὴν τελευταία θύελλα
που πάνω του ἀκουμπᾷ τώρα ἡ οροφή
ἢ τὸ ἀτίθασο γεράκι
πρὶν ἀκουστοῦν οἱ ντουφεκιές.*

*Ἀν με τριγμούς ἀνέμου
ἀνακαλύψουν χαραγμένον
τ' ὄνομα σπιν ὠμοπλάτη
καὶ ἀν σπιν χαρτογράφηση
σε ἰζήματα Ἰουρασικὰ
βρεθούνη οστά μαχαιροδόντων
ἀν ὕστερα
ἀκουστεῖ ἐκ τῶν ἔσω ἡ κραυγὴ
«χτίστε παντοῦ μονόδρομους τῆς θλίψης»
αὐτὸ δὲν θα γραφεῖ
οὔτε πῶς εἶχε δεῖ τον θάνατο να ἰκνηλατεῖ
να σηματοθεύει πόρτες.*

*Τὴ νεκρανάστασις ὁμως;
Τὸ φλέγον νέφος
ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς
αὐτὰ πῶς θα τα κρύβουνε;*

Ο Διομήδης Βλάχος γεννήθηκε στὴν Κέρκυρα τὸ 1953. Ποιητικὸ του βιβλίο: «Σχιστόλιθοι», ἐκδ. Κείμενα 1984.

Ἡ νέα ποιητική γενιά τῆς Κέρκυρας δέν ἀπέχει ἀπ' τὰ χαρακτηριστικά αὐτά.

Μέ μιά ποίηση καθαρά ὑπαρξιακή ἐμφανίζεται ὁ Θεοτόκης Ζερβός (1943). Πίσω ἀπ' τὸ λυρικό ὑπόβαθρο, τὸν ὠραιοποιημένο συναισθηματικό λόγο καί τὴν προσεγμένη ἔκφραση, προβάλλει ἡ ἀνθρώπινη ἀγωνία, ἰδίως γιὰ τὴς ἀλλοτριωτικές μορφές τοῦ καιροῦ μας. Ἀκόμη, κάποια διάψευση-ἀλλά χωρίς καταλυτική ἀπαισιοδοξία. Ἡ συλλογὴ «Ἀντίσπῆ» (1971) εἶναι τὸ πρῶτο τοῦ βιβλίου κι ἀκολουθοῦν τὰ «Ποιήματα» (1978) πού εἶναι κοινὴ ἔκδοση μέ τούς Δημ. Σεκέρη καί Γ. Σιδέρη.

Ἡ γυναίκα ἀποτελεῖ, κατὰ κύριο λόγο, τὸ σημεῖο ἀναφορᾶς τῆς ποίησης τῆς Ἰωάννας Ζερβοῦ (1943). Ἡ «ἀνύπαρκτη» γυναίκα τῆς φαλοκρατικῆς κοινωνίας. Γι' αὐτὴν ἡ διαμαρτυρία τῆς καί ἡ ἐξέγερσή τῆς. Ἡ «ἀμφισβήτηση» τῆς ποιήτριας συνίσταται σπὴν ἄρνησὴ τῆς ν' ἀποδεχτεῖ ὡς θεμιτὴ τὴ δοσμένη κατάσταση καί τὴν χωρίς ἀντίσταση ἐπιβολή τῆς. Ὁ προγραμματισμός δέν ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὴν ποίηση τῆς Ἰ. Ζερβοῦ τὴ λυρική αὐθορμησία. Συλλογὴ τῆς: «Τὰ Ἰ-κνη» (1978).

Ἡ πρώτη συλλογὴ τοῦ Τηλέμαχου Χυτήρη (1945), τὰ «Ποιήματα ἐκ προμελέτης» (1973) εἶναι ὁ ὑπαινεκτικὸς σχολιασμός τοῦ ἀδιεξόδου (σέ ἀτομικό καί γενικό ἐπίπεδο) «μεσοῦσης» τῆς δικτατορίας. Ἡ καταπίεση κι ἡ ἀναζήτηση ὄξυγόνου εἶναι φανερά. Λετριστικὴ εἶναι ἡ ποίησή του σπὴ δεύτερη συλλογὴ «Θέμα» (1978), ὅπου ἡ δόμηση τοῦ ποιήματος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐξάρθρωση ἢ τὴν διαφορετικὴ δόμηση τῶν λέξεων καθὼς κι ἀπὸ τὴς λεκτικῆς συννηκίσεις (λεξισμός).

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΡΥΔΗΣ

Να σκεφθεῖτε ὅτι τότε

*Να σκεφθεῖτε ὅτι τότε
εἶχα ἓνα επαφρόδριτο τραῦμα.
Κάθε τόσο ἐβγαίνει κι ἓνα νήπιον
ἢ μ' ἓνα πόδι
ἢ μ' ἓνα χέρι
ἢ χωρίς κεφάλι
σαν θυμωμένο ψάρι.
Νευρικά ἓνα φως ἀπλωνόταν
μαλλιὰ γαλήνια
καὶ πλήκτρα επαφῆς.
Μέσα, στο βυθὸ τους
ἀμαξες καὶ θάλασσες
στάθμευαν, ὅπου θραύσματα
εγκόρδων ἐμοιοζαν φράγματα.*

*Αὐτὸ που φώτιζε καὶ μαραινόταν
ἦταν ομίχλη τὰ 'χα;
Κι οἱ ἀνεμοὶ στο μέτωπο
καὶ τὰ παράθυρα στα μάτια
τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ποιά;
Δεν εἶχε μείνει τίποτα;
Μόνο ἐλλείμματα παράφορης ἀδράνειας
μισσοσιμμένα φῶτα
κι ἀσήμαντες ὀλιγορίες;*

Ὁ Δημήτρης Καρύδης, κερκυραϊκῆς καταγωγῆς, γεννήθηκε σπὴν Αἰθιοπία το 1962 καὶ ζεὶ σπὴν Κέρκυρα. Ποιητικό του βιβλίο: «Ἐρωτες», ἐκδ. Πόρφυρας 1984

σέ τελευταία ἀνάλυση καταδεικνύεται ἡ ἀλληλουχία, παρ' ὅλον ὅτι αὐτὴ δημιουργεῖται ἀπὸ ἀνόμοιες ἔννοιες ἢ καταστάσεις.

Ἀπὸ τὴν ἐπίμονη ἀναζήτηση οὐσιαστικῆς ἀνθρώπινης ἐπικοινωνίας χαρακτηρίζεται ἡ ποίηση τοῦ Δημήτρη Κονιδάρη (1945) σπὴ συλλογὴ του «Οἱ συζηπιτές» (1981). (Προηγήθηκε ἐκτός ἐμπορίου (1979) ὁμότιπη συλλογὴ. Μερικά ἀπ' τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς αὐτῆς δέν ἐμφανίστηκαν σπὴ δεύτερη κι ἴσως αὐτὸ σημαίνει σιωπηρὴ κατάργησή τους). Τὸ θέαμα ἀνθρώπων πού συζητοῦν χωρίς ὄμως καί νά «ἐπικοινωνοῦν», ἐπιτείνει τὸ αἶσθημα τῆς μοναξιάς. Ἡ γραφὴ εἶναι ἀφαιρετικὴ ἀλλά σπνρίζεται κατὰ κανόνα σπὴν ὑπαρξη ἑνὸς μύθου. Ἡ ποίηση τοῦ Δημ. Κονιδάρη δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι γράφεται καί ξαναγράφεται ἀμέτρητες φορές.

Τὸ στοιχεῖο τῆς μνήμης λαβαίνει ἀν ἀφετηρία τῆς ἡ ποίηση τοῦ Νάσου Μαρτίνου (1946). Σπὴ συλλογὴ «Λόγος Πρώτος Πικρός» (1981) τὸ παρελθόν ἀντικατοπτρίζεται σπὸ πικρὸ σήμερα ἢ ἀποτελεῖ τὸ «φόντο» ψυχικοῦ διαλόγου. Ἡ «ἀμφισβήτηση», ὅχι ὡμί, δηλώνει τὴν παρουσία τῆς κάποτε μέ μορφὴ χαμηλόφωνης διαμαρτυρίας.

Ἀνάμεσα σπὸ ὄνειρο καί τὴν πραγματικότητα κινεῖται ἡ ποίηση τοῦ Κώστα Σουερέφ (1952), πού τυπώνει τὸ 1969 τὴν ὁμαδικὴ ἔκδοση «Παρέα δημιουργίας» καί συμμετέχει σπὴς ἐπίσης ὁμαδικῆς «Συγμέες» (1970) καί «5 χρόνια» (1975). (Παράλληλα δημοσιεύει καί ἀρχειολογικῆς μελέτες). Τὸ ἐρωτικό στοιχεῖο προβάλλει διακριτικὰ χωρίς ὄμως ἔτσι ὁ ποιητὴς νά παύει νά ἀναζητᾶ ἓναν εὐρύτερο προβληματισμό ἢ νά ἐκφράζει τὴν ἀνασφάλεια τῆς ἐποχῆς του.

ΚΩΣΤΑΣ ΣΟΥΕΡΕΦ

II. Νεκρομαντεῖο

*Ανάβαλε συνέχεια τὴ συνάντησή μας
ὁ Gian Giacomo Casanova
«Εγὼ δεν σε ξέρω
Δεν ἴσουν παρὼν σπὴ Βενετία
σε καμιὰ πόλη τῆς Ευρώπης
ὅπου πήγα
οὔτε καν σπὴν Κέρκυρα
οὔτε σπὴς φυλακῆς
οὔτε στα πανδοχεῖα
οὔτε στα ἀρχοντεῖα
Εἶπε καὶ θέλησε νά βυθιστεῖ
σε ἀναμνήσεις χρωμαπιστές τριῶν
αιῶνων*

*«Στάσου»
του λέω
«Να σου θυμίσω
Εἶμαι ἡ προέκταση τοῦ κορμιού σου
που ἐπέζησε σε μια Κέρκυρα βενετσιάνικη
ὅπως τ' ἀσημένα ἀντικείμενα του
τεχνίτη
τα ξυλόγλυπτα ἐπιπλα στα σαλόνια
τα καντούνια σπὴν πόλη»*

*Σήκωσε ξερά τους ὤμους
πήρε βαθιὰ ἀνάσα
«Εγὼ θυμάμαι μια ἐποχὴ παρακμῆς
Ἡ μόνη δύναμη εἶχε τὸ ὄνομά μου
Θυμάμαι εκατοντάδες ἀποκρώσεις
γυναικῶν
Θυμάμαι πολλαπλοῦς ὀργανισμούς»
Εἶπε πάλι κι ἔψαξε
μὲ κόκκινο βλέμμα τὴν ομίχλη*

Ο Ευγένιος Άρανίτσος (1955), γνωστός σάν κριτικός καί δοκιμογράφος, εμφανίζεται στήν ποίηση μέ τό βιβλίο «Τό ξενοδοχείο τών ντελικάτων έραστών» (1982). Τό στίγμα του δίνεται εύστοχα στόν έπιλογο τοῦ βιβλίου: «Η ποίησή του βρίσκεται στούς αντίποδες τής λιτότητας καί λακωνικής εἰρωνίας τοῦ Καβάφη, παρ' ὄλο πού κι ἔδω ὑπάρχει ἡ ἀφήγησις. Τέλος, «ὁ ἔρωτας κι ἡ νύχτα, ὅσο καί μιά μελωδία χαμένων παιδικῶν κόσμων» προσδιορίζουν τίς πηγές τής ἔμπνευσής του.

Ο νεότερος (μέ ποιητικό βιβλίο) κερκυραῖος ποιητής Σωτήρης Τριβυζάς (1960) παρουσιάζει ιδιαίτερη ἰκανότητα στό ν' ἀναπλάθει εἰκόνες, πού προέρχονται ἀπό ἔξωτερικά ἐρεθίσματα, ἀφοῦ προηγούμενα φιλτραριστοῦν σέ μιάν ἔσωτερική διεργασία. Η ποίησή του, ὅπως ἐμφανίζεται στή συλλογή «Τό κέλυφος» (1982), εἶναι κατ' ἐξοκίαν ἔρωτική. Ἐπισημαίνεται ἀκόμη ἡ ἀναζήτηση αὐτόγνωσιας (ἔσωτερικῆς καί σέ σχέση μέ τούς ἄλλους), ἐνῶ κάποια μελαγχολία (ἢ ἀποθάρρυνσις) πιστεύουμε πώς εἶναι μάλλον προσωρινή.

Η περιδιάβασις πού ἔγινε καί ἡ ἀνθολόγησις πού ἀκολουθεῖ, μᾶς ὀδηγεῖ νά συμπεράνουμε πώς κερκυραϊκή ποίηση ὑπάρχει. Ἄς μὴν ἀναζητηθοῦν οἱ ἡγετικές μορφές ἢ οἱ κορυφαῖες στιγμές. Η ἔλλειψή τους ἄλλωστε χαρακτηρίζει καί τό σύνολο τής μεταπολεμικῆς μας ποίησης. Ὅ,πὶ μετράει εἶναι ἡ «ἔφεσις γιά δημιουργία» καί ἡ «συνέχεια».

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΠΑΓΚΡΑΤΗΣ

III. Νεκρομαντεῖο

*Σε μια πρύμνη
σάπιου ρωμαϊκού караβιού
αραγμένου σε τέλμα
με μαλλιά ξερά φύκια
γυμνό σώμα λέπια ψαριού
ο Πετρώνιος
αγναντεύει τη νύχτα
και το παιχνίδι της Σελήνης με τα νέφη*

*«Ἄφψα στο πόδι μου
το Σατυρικόν
και αυτοκτόνησα
Ἐγὼ λοιπόν
ἀθάνατο σύμβολο
παρακμιακῶν εποχῶν
που επαναλαμβάνονται»*

*Ἐνας ἄνεμος φύσηξε ἀπό τὴν Ἀχερουσία
στέγνωσε τὸ ἰδρωμένο στήθος τοῦ Πετρώνιου
Ἴσως ἔνωσε κρῦο
Με ἀγκάλιασε και φύσηξε στο ἀφτί μου
Βούιζε τὸ κεφάλι μου
πέταγε ἀπὸ Τριμαλχιῶνες συμποσίων
σε γριές εταῖρες
που περίμεναν στο κατώφλι ξύλινης παράγκας.*

Ο ΚΩΣΤΑΣ ΣΟΥΡΕΦ γεννήθηκε στα 1952 στην Κέρκυρα. Ποιητικά του βιβλία, «Παρέα δημιουργίας» (1969), «Σημῆς» (1970), «5 χρόνια» (1975) (ομαδικές εκδόσεις).

ΔΙΟΝΥΣΗΣ Α. ΖΗΒΑΣ

Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΟΝΙΟΥ ΟΙ ΡΙΖΕΣ, ΟΙ ΕΠΙΡΡΟΕΣ, ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ

«Ο ἔπανησιακός λοιπόν πολιτισμός δέν εἶναι παρά μία συνισταμένη τοῦ παραλληλόγραμμου τῶν δυνάμεων τῆς ἀσάλευτης χριστιανικῆς Ὀρθοδοξίας καί τῆς δυτικῆς ἔξωεκκλησιαστικῆς διανόησης».

Δ.Ρώμας. Ὁ Σοπρακόμπος, τ.Α' σ.19-20

Τό πρόβλημα πού θέτει στόν μελετητή τῆς ἡ ἔπανησιακῆ ἀρχιτεκτονικῆς παράδοσις—πέρα ἀπό τὰ γνωστά μεθοδολογικά καί ἄλλα προβλήματα πού κάθε παρόμοια μελέτη παρουσιάζει— εἶναι, τελικά, ἡ σχέση τῆς μέ αὐτό πού γενικότερα θεωροῦμε ὡς ἑλληνικῆ παράδοσις, ἡ ἐπιβίωσις διὰ μέσου τῶν μορφῶν πού χρησιμοποίησε στοιχείων αὐτῆς τῆς παραδόσεως ἢ, ἀντίθετα, ἡ ἐγκατάλειψή τους, ἡ σχέση τῆς μέ τή Δύση, ὁ βαθμός ἐπιρροῆς ἀπό αὐτήν καί, φυσικά, ἡ ἀξιολόγησις τοῦ τελικοῦ ἀποτελέσματος. Στό κείμενο πού ἀκολουθεῖ ἐπιχειρεῖται ἡ ἀνάλυσις τριῶν θεμάτων ἀπό τὴν κατανόησις τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται, κατὰ τή γνώμη τοῦ γράφοντος, καί ἡ προσέγγισις καί παραπέρα κατανόησις καί ἀξιολόγησις τοῦ φαινομένου πού λέγεται ἔπανησιακῆ ἀρχιτεκτονική.

Οἱ ρίζες

Στά τέλη τοῦ 12ου αἰ., οἱ φραγκικῆς ἐπιδρομές ἐκείνης τῆς ἐποχῆς καί, ἄμεσως μετὰ, ἡ τέταρτη σταυροφορία μέ τὰ γνωστά ἀποτελέσματά τῆς, δημιουργοῦν τίς προϋποθέσεις γιά τὴν ἐπὶ ἐπτά περίπου αἰῶνες διαφοροποίησις τῶν τυκῶν τῶν Ἐπανήσιων ἀπό τίς τύχες τῶν ὑπόλοιπων ἑλληνικῶν χωρῶν. Τὰ γεγονότα πού θά ἀκολουθήσουν ὅπως ἡ ἴδρυσις τῆς Κομιτείας Κεφαλληνίας—Ζακύνθου, ἡ Βενετσιάνικη κατοχὴ τῆς Κερκύρας, ἡ διάλυσις τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καί ἡ τελικὴ τῆς πώσις, ἡ ὀριστικὴ ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 15ου αἰ. Βενετσιάνικη κατοχὴ καί τῶν ὑπόλοιπων νησιῶν (1), ὀδηγοῦν ὅλα πρὸς τὴν κατεύθυνσις τῆς ἐνισχύσεως αὐτῆς τῆς διαφοροποιήσεως καί, ταυτόχρονα πρὸς τὴν κατεύθυνσις τῆς εἰσαγωγῆς καί σταδιακῆς ἐπιβολῆς—καί, ἀργότερα, ἀποδοχῆς—νέων τύπων κοινωνικῆς ὀργανώσεως, νέων τρόπων ζωῆς καί ἐργασίας, νέας ἀρχιτεκτονικῆς καί, γενικότερα, καλλιτεχνικῆς ἐκφράσεως. Βρισκόμαστε μ' ἄλλα λόγια μπροστά σέ μιά σειρά ἱστορικῶν γεγονότων μεγάλης σημασίας καί ἐπιρροῆς πού θά μπορούσαμε νά ποῦμε ὅτι ὀδηγοῦν σ' αὐτό πού θά λέγαμε ἀποκοπή ἀπὸ τίς ρίζες. Πολὺ περισσότερο διὰ αὐτὴ ἡ ἀποκοπή καί ἡ γιά τὸ πραγματικὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα τῶν ἐπὶ αἰῶνων διαφορετικὴ ὄδευσις ἔχει ὀδηγήσει σέ μιά σειρά ἀναμφισβήτητων φαινομένων

1. Ἄς ἐπιτραπῆ στόν γράφοντα νά θεωρήσει περιπτώ τόν λεπτομερῆ ὑπομνηματισμὸ ὄλων τῶν ἱστορικῶν γεγονότων αὐτῆς τῆς περιόδου. Δέν εἶναι ἄλλωστε αὐτός ὁ στόχος τῆς ἐργασίας πού, γιά νά φθάσει στήν ἀνάπτυξη τοῦ κυρίου θέματος, θεωρεῖ ὡς γνωστά στόν ἀναγνώστη τὰ ἱστορικὰ δεδομένα.

Εικόνα 1

2. Ο αγώνας ανάμεσα στα δύο δόγματα είναι πιθανώς το πιο χαρακτηριστικό κι ενδιαφέρον στοιχείο αυτής της αντιδράσεως που, άκομη σήμερα, έχει αφήσει τα ίχνη της, όπως πρόσφατα μου δόθηκε ή ευκαιρία να διαπιστώσω. Παρακολουθώντας πριν τρία χρόνια την τέλεση γάμου σέ χωριό της Ζακύνθου, άκουσα μέ έκπληξη μου τόν παπά νά ρωτά τούς μελλονίμφοις άν δέχονται νά «νυμφευθοῦν κατά τούς κανόνες της ανατολικής ορθοδόξου εκκλησίας» καί ν' άρχίζει τό μυστήριο μετά τήν καταφακκή άπάντηση πού πήρε.

όπως είναι ή διαφορετική ζωγραφική καί άρχιτεκτονική, ή διαφορετική μουσική, οί διαφορές στή γλώσσα καί πολλά άλλα.

Από όλα αυτά τά φαινόμενα—πολύ σημαντικά καθ' έαυτά άλλα καί ως συστακά τού τελικού ολοκληρωμένου αποτελέσματος—οί έντονες διαφορές πού υπάρχουν στήν οργάνωση τών άσπικών κυρίως συνόλων καί, άκομη περισσότερο, στήν άρχιτεκτονική τους έκφραση σέ σχέση μέ τίς μορφές πού επικρατοῦν στήν γειτονική ήπειρωική Έλλάδα καί τήν Πελοπόννησο, είναι προφανώς αυτά πού άμεσα υποπίπτουν στήν αντίληψη τού παρατηρητή καί τόν έντυπωσιάζουν. Βέβαια, τήν ίδια εποχή κατά τήν όποία τά ιστορικά γεγονότα στα όποία αναφερθήκαμε, δημιουργοῦν τίς προϋποθέσεις αὐτῶν τών έντονων διαφορῶν, ξέρουμε όπν μιά σειρά άλλων γεγονότων ή συνθηκῶν συντελοῦν στήν διατήρηση συνεχῶν σχέσεων ανάμεσα στα Έπάννησα καί τήν υπόλοιπη Έλλάδα. Αναφέρομαι, γιά παράδειγμα, στή μετανάστευση κι εγκατάσταση στα νησιά πολλῶν οικογενειῶν από τήν Κωνσταντινούπολη, στό συνεχές πάρε—δῶσε τής Κέρκυρας μέ τήν Ήπειρο, στό αντίστοιχο τής Ζακύνθου μέ τήν Πελοπόννησο καί τής Λευκάδας μέ τή Στερέα, στήν μαζική μετανάστευση τών Κρητικῶν, στα 1669 σέ όλα σχεδόν τά Έπάννησα. Έτσι, όσο λογικό φαίνεται νά μιλοῦμε γιά «άποκοπή από τίς ρίζες», πού έχει ως συνέπεια αυτό τό «διαφορετικό αποτέλεσμα», άλλο τόσο είναι αναγκαίο νά δεχτοῦμε πώς υπήρξε παράλληλα καί μιά συνεχής επικοινωνία μέ τμήματα τουλάχιστον τής υπόλοιπης χώρας καί μιά διαρκής συνεπῶς υπόμνηση ορισμένων πραγμάτων.

Οί έπιρροές

Προσπαθώντας νά προσδιορίσουμε τήν έκταση, τί σημασία καί τό περιεχόμενο τού όρου «έπιρροές» θά πρέπει, νομίζω, νά δεχτοῦμε πώς ως άρχική δεδομένη έπιρροή στή διαμόρφωση τού νεότερου έπανησιακού πολιτισμοῦ πρέπει νά θεωρήσουμε αυτό πού ήδη ονομάσαμε ρίζες: τήν επικήρεια δηλαδή παράδοση τή σηγή πού άρχίζει ή μεταβολή. Νά δεχτοῦμε άκομη όπν ή επικοινωνία πού ήδη αναφέραμε ανάμεσα στα νησιά καί τήν υπόλοιπη χώρα είναι ένας παράγοντας μεγάλης σημασίας πού ενισχύει αυτή τήν παράδοση καί τήν συντηρεί, δεχόμενοι συνάμα πώς οί κάτοικοι τών νησιῶν συμπεριφέρονται όπως συνήθως οί κατακτημένοι λαοί: άνδρουν στίς συνέπειες τής κατακτίσεως υπερασπιζόμενοι τά άτομικά τους χαρακτηριστικά καί μάλιστα επιλέγουν αυτά πού εκφράζουν έντονότερα τίς διαφορές τους από τόν κατακτητή καί τά προβάλλουν(2).

Τήν ίδια σηγή ξέρουμε πώς ό κατακτητής, ιδιαίτερα ή Βενετία στήν τελική φάση, είναι φορέας ενός πολιτισμοῦ ύψηλοῦ επιπέδου πού μεταφέρεται στα νησιά διά μέσου τών άρχῶν καί τής άνώτερης κοινωνικής τάξης καί πού, μοιραία, διακέεται σιγά—σιγά πρὸς κάθε κατεύθυνση. Άκομη είναι αναπόδραστη ή συνέπεια τής αναπτύξεως σχέσεων μέ τήν καινούργια μητρόπολη, μ' άλλα λόγια είναι αναγκαστική ή μετατόπιση τού κέντρου τής έξαρτίσεως ή—πού κάνει τό ίδιο—του κέντρου αναφορᾶς. Δέν είναι πιά ή Κωνσταντινούπολη, ή ή Θεσ-

σαλονίκη ή ή Κόρινθος—πού έτσι κι άλλίως κάνουν τήν άκτινοβολία τους—, είναι ή Βενετία. Φθάνουμε έτσι στό συμπέρασμα όπν λειτουργοῦν ταυτόχρονα στα Έπάννησα δύο ειδῶν έπιρροές: μία, άς πούμε, έπίσημη καί δυναμική—αὐτή πού έρχεται νά εγκατασταθεί— καί μία, άς πούμε άνεπίσημη, πού όφείλει τόν δυναμισμό καί τήν επιβίωσή της στή λαϊκή της προέλευση καί άποδοχή. Από τήν σύγκρουση τών δύο αὐτῶν αντίθετων δυνάμεων θά προκύψει τό τελικό αποτέλεσμα πού, όπως βέβαια ήδη σημειώσαμε, φέρει έντονα τά χαρακτηριστικά τού πολιτισμοῦ τής καινούργιας μητρόπολης. Σημασία πιστεύω πώς έχει νά δοῦμε άν φέρει μόνον αυτά.

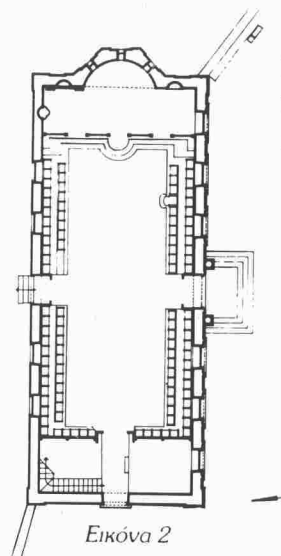
Τό αποτέλεσμα

Καί άρχήν πρέπει νά σημειωθεί έδῶ πώς ή μελέτη τής έπανησιακής άρχιτεκτονικής, παρόλο πού στα τελευταία 10 ή 15 χρόνια έχει άρκετά προχωρήσει, βρίσκεται άκομη μακριά από τό σημείο εκείνο πού θά μᾶς επέτρεπε νά έχουμε ένα αναλυτικά τεκμηριωμένο πανόραμα, έπαρκές γιά τελεσίδικες άπόψεις. Υπάρχουν ωστόσο άρκετά στοιχεία καί σ' αυτά θά προσπαθήσω νά στηρίξω ορισμένα συμπεράσματα(3).

Δέν υπάρχει άμφιβολία πώς ή έπανησιακή άρχιτεκτονική έχει όλα σχεδόν τά έξωτερικά εκείνα γνωρίσματα πού θά μᾶς οδηγούσαν στό νά τήν θεωρήσουμε γέννημα τών έντόνων δυγκῶν επιδράσεων πού ήδη αναφέραμε. Είναι βέβαια σαφές πώς λέγοντας έξωτερικά γνωρίσματα έννοῶ κυρίως τά ρυθμολογικά χαρακτηριστικά τών κτηρίων τής Έπανήσου πού πολύ εύκολα διαπιστώνεται όπν άνήκουν στήν Ιταλική αναγέννηση, τό Ιταλικό μπαρόκ καί, άργότερα, στόν νεοκλασικισμό. Έξ άλλου καί στοιχεία οργανώσεως τού χώρου μέσα στους έπανησιακούς οικισμούς καί σχέσεων τών κτηρίων μέ τούς δημόσιους χώρους, φέρουν έπίσης τά χαρακτηριστικά τών δυγκῶν επιδράσεων. Τά ρυθμολογικά ωστόσο χαρακτηριστικά ενός κτηρίου δέν είναι τά μόνα πού συνθέτουν τή φυσιογνωμία του. Η έξωτερική λειτουργική δομή καί οργάνωση, οί λόγοι δηλαδή τής υπάρξεώς του, άποτελοῦν στοιχεία στα όποία μπορούμε έξ' ίσου ν' αναζητήσουμε ρίζες καί έπιρροές καί πού άρκοῦν πολλές φορές, μόνα αυτά, γιά τήν αναγνώριση τής τυπολογίας καί τών βασικῶν παραδοχῶν τίς όποίες τό κτήριο εκφράζει καί τής λειτουργίας πού έπιτελεί.

Οί Έκκλησίες

Από τά πιο ενδιαφέροντα κτήρια τών νησιῶν είναι, χωρίς άμφιβολία, οί εκκλησίες τους. Δέν αποτελοῦν απλῶς μιά πολυπληθῆ ομάδα κτηρίων αλλά παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον από άποψη τυπολογική, άρχιτεκτονική καί μορφολογική, άγιογραφική καί διακοσμική, καθώς καί από καθαρά συνθετική άποψη, τόσο ως κτήρια καθ' έαυτά όσο καί ως στοιχεία τού άσπικῶν χώρου. Η ρυθμολογία τους είναι αναμφίβολα δυγκή (εικ. 1). Όταν όμως προχωρήσει κανείς στή μελέτη τών κατόψεων καί τών κατά μήκος τομῶν αὐτῶν τών

Εικόνα 2

3. Τό ενδιαφέρον τών μελετιῶν γιά τήν έπανησιακή άρχιτεκτονική εκδηλώνεται κυρίως στα μεταπολεμικά χρόνια κι άκομη περισσότερο στίς δύο τελευταίες δεκαετίες, χωρίς όμως οί σκεπκές έρευνες νά έχουν καλύψει όλα τά νησιά, ούτε όλες τίς κατηγορίες άρχιτεκτονικῶν έργων πού υπάρχουν εκεί. Βλ. τή σχετική βιβλιογραφία εις Δ.Α. ΖΗΒΑ, Η άρχιτεκτονική τής Ζακύνθου από τόν ΙΣΤ' μέχρι τόν ΙΘ' αιώνα, Β' έκδοση, Αθήνα 1984.

Προς αναγνώστας...

Είναι πραγματικά σημαντικό το γεγονός ότι η Κέρκυρα, ένα μικρό νησί, παρά τον έντονο τουριστικό καταγισμό των τελευταίων δεκαετιών, ανασαίνει με μια ιδιαίτερα δημιουργική πνοή.

Μια πνοή άγνωστη στο ευρύ κοινό, αφού λειτουργεί μακριά από τα χαμαυπεύα των κυκλωμάτων επειδή βγαίνει μόνο «από ανάγκη της ψυχής».

Βέβαια υπάρχει μια πολύ μεγάλη παράδοση. Είναι όμως εύκολο να τη συνεχίζεις και συγχρόνως ν' αποτελείς την τύχη του καιρού σου;

Στο αφιέρωμά μας δίνουμε μια μικρή εικόνα της λογοτεχνικής δημιουργίας της σύγχρονης Κέρκυρας και υποσχόμαστε κάποια άλλη φορά να αναφερθούμε και σ' άλλες μορφές δημιουργίας που με την ίδια επιτυχία καλλιεργούνται στο νησί.

ο εκδότης

Επίσης συνδρομές:

Εσωτερικού: α) απλές: δρχ 600
β) ΝΓΙΔΔ-Οργανισμών: δρχ 1.800, γ) φιλικές: δρχ

Εξωτερικού: δρχ 1200 ή το ισοπμο σε ξένο νόμισμα.

Οι συνδρομές θα πρέπει να στέλνονται στη διεύθυνση:

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΒΙΤΣΟΣ, Αλκαμένους 70,
10440 Αθήνα

— Με ταχυδρομική επιταγή

— Με τραπεζική εντολή στο κατάστημα της Εθνικής Τράπεζας Κλαυθμώνος (654)

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ : 170

ΕΝ ΠΛΩ

— Ο JAROSLAV SEIFERT, Νόμπελ Λογοτεχνίας του 1984, στην ξένη λογοτεχνία.

—Με τίτλο «Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΟΝΙΟΥ», ο καθηγητής ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΖΗΒΑΣ παρουσιάζει τις απόψεις του για την αρχιτεκτονική του ιδιόμορφου αυτού χώρου.

—Στη μετρική του ΑΝΔΡΕΑ ΚΑΛΒΟΥ μας ξεναγεί ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΓΓΕΛΑΤΟΣ δείχνοντας ότι, παρά τις μέχρι τώρα απόψεις, ο μεγάλος ποιητής επηρέασε μετρικά κι άλλους ποιητές.

—Ο κερκυραίος συνεκδότης του «ΠΟΡΦΥΡΑ» ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΠΑΓΚΡΑΤΗΣ και ο από κερκυραία μητέρα και ζακυνθινό πατέρα Δ.Θ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ στις σελίδες της πεζογραφίας μας.

—Στις ποιητικές σελίδες ένας ποιητής με έντονη πολιτιστική δραστηριότητα τα τελευταία χρόνια, ο ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΑΝΤΙΟΧΟΣ, που ζει μακριά από τη χώρα μας και που η ποιητική του συλλογή «ΤΑΤΟΥΑΖ» κυκλοφορεί στην Ελλάδα αυτές τις μέρες.

—Σαν πρώτη παρουσίαση ο νέος ποιητής ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΡΑΦΩΤΗΣ με μια ποίηση με κύρια χαρακτηριστικά την εσωτερικότητα και τον κοινωνικό προβληματισμό.

—Άλλη μια ταινία με επίκεντρο τη Ζάκυνθο γυρίζει ο ΤΩΝΗΣ ΛΥΚΟΥΡΕΣΗΣ. Μέρος απ' αυτά τα γυρίσματα παρουσιάζουμε μαζί μ' ένα μικρό σημείωμα.

—Σε κάθε τεύχος ο γνωστός ζωγράφος ΝΙΚΟΣ ΠΑΛΟΥΡΗΣ θα μας στέλνει μια Αιγαίοπελαγική Πολιτιστική πνοή, όπως θα την αισθάνεται στο Χιώτικο παρατηρητήριό του.

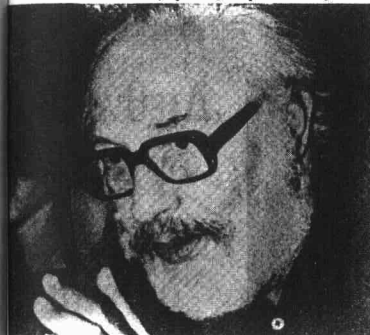

τριβόλοι

επιμέλεια: ΔΙΟΝ. ΒΙΤΣΟΣ

τραγικότητες

Στο Ηρώδειο, την Επίδαυρο και το Λυκαβητό για μια ακόμη χρονιά οι αρχαίοι τραγικοί είχαν τέλος τραγικό. Μετά τον Κουν λοιπόν το μόνο που μας απομένει είναι οι εισαγόμενες παραστάσεις;

αφάνταστο

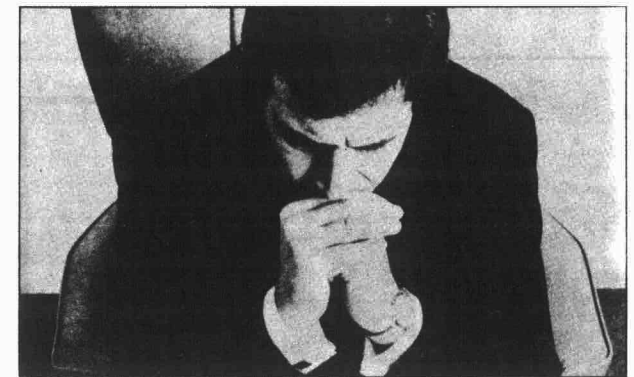
Το σκόλιο του συνθέτη ΑΡ. ΓΥΡΗ ΚΟΥΝΑΔΗ για την Πολιτιστική Πρωτεύουσα: Η αποθέωση του πλαστικού! Ο Σεφέρης σ' ένα δοκίμιο του αναφέρεται σε εισβολή αισθητικών γεγονότων. Εδώ πα δεν έχουμε να κάνουμε με εισβολή, αλλά με πλημμυρίδα, που άρχισε με τις ποδοσφαιρικού τύπου συναυλίες κι έφτασε να αποθεώσουμε τη Νίνα Χάγκεν! Αφάνταστο!

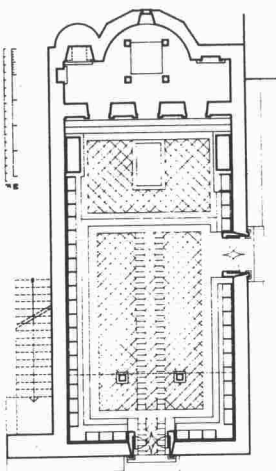
αρκουδιάρικα

Με το σταγονόμετρο οι επικορηγήσεις στα περιοδικά τέχνης, με κόπο φτάνουν μερικές δεκάδες χιλιάδες και όχι σ' όλα. Κάποιοι άλλοι βέβαια πήραν 15,5 εκατομμύρια, αν αγαπάτε, για να αναπαραστήσουν επί σκηνής σε μια και μοναδική παράσταση ιστορίες με αρκούδες...

επιγραφές

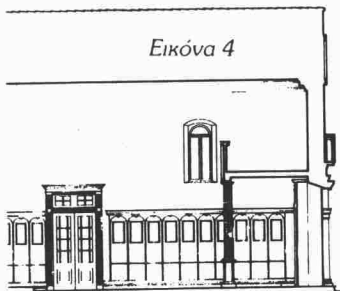
Η εφαρμογή του μέτρου της αντικαταστάσεως των ξενολόγων επιγραφών με ελληνικές ανατέθηκε στους Δήμους και τις Κοινότητες. Πώς είναι σίγουροι οι αρμόδιοι πως πάντα από την πάλη Δαυΐδ και Γολιάθ θα βγαίνει νικητής ο πρώτος; Ή μήπως στην ουσία είναι με το δεύτερο;

Εικόνα 3

4. Παρόμοια φαινόμενα έντοπίζει ο Ν. ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ σε εκκλησίες της τουρκοκρατίας στη Μακεδονία. Βλ. *Οι εκκλησίες του Νομού Πέλλης*, ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 85-86.

Εικόνα 4

5. Για το πολύ ενδιαφέρον θέμα της απεικόνισης του θείου στην βυζαντινή τέχνη, βλ. D. TALBOT RICE, *The appreciation of Byzantine art*, Oxford Univ. Press. London 1972, σσ. 103-105.

εκκλησιών θά διαπιστώσει άμέσως ότι περιλαμβάνουν δύο στοιχεία, άναπόσπαστα συνδεδεμένα με τη λειτουργία τους, που είναι καθαρά ανατολικά (εικ. 2,3,4). Πρόκειται για τον χώρο του ιερού που χωρίζεται από τον κυρίως ναό με το συνήθως πανύψηλο τέμπλο και λειτουργεί κατά τελείως διαφορετικό τρόπο από τον αντίστοιχο των δυτικών εκκλησιών και τό χώρο του γυναικωνίτη, του οποίου ή ύπαρξη πιστοποιεί την επιβίωση των πανάρχαιων άναλήψεων της άνατολής για τις σχέσεις των δύο φύλων. Πρέπει μάλιστα να ύπογραμμισθεί έδώ ότι ή αντίληψη του χώρου του ναού είναι τελείως διαφορετική όταν τό μέχρι την όροφή πολλές φορές — την ούρανια — τέμπλο κρύβει τον χώρο του ιερού από τά μάπα των πιστών (εικ. 5) άπ' ό,π συμβαίνει όταν τό τέμπλο δέν ύπάρχει, όπως στις δυτικές εκκλησίες. Καί ξέρουμε ότι αυτή ή σταδιακή άνύψωση του τέμπλου — του κατά κανόνα ξύλινου, χρυσωμένου και πραγματικά λαμπρού αυτού στοιχείου των εκκλησιών μας — παρατηρείται όχι μόνο στα Έπάνησα αλλά και στην ύπόλοιπη Ελλάδα. Όσο για τον γυναικωνίτη, άξίζει νομίζω να σημειωθεί ή τοποθέτησή του στο δυτικό άκρο του ναού, ή προσπέλασή του από μία δευτερεύουσα είσοδο, ή διάταξή του σε περισσότερα επίπεδα, και ό χωρισμός του από τον υπόλοιπο ναό άκόμη και με καφασωτά ώστε οι γυναίκες να βλέπουν χωρίς να είναι όρατές (εικ. 6)(4).

Η ύπαρξη του τέμπλου και του γυναικωνίτη — με τη μορφή που είδαμε — πιστεύω πως άρκοyn για να άποδείξουν πως ή έσωτερική λειτουργική όργάνωση των όρθόδοξων ναών των Έπανήσων — που κατά κανόνα άνήκουν στον τύπο της μονόκλινης ξυλόστεγης βασιλικής — είναι πολύ διαφορετική από την όργάνωση των αντίστοιχων δυτικών ναών, ενώ ή ρυθμολογική όργάνωση των όψεών τους άκολουθεί τη δυτική άρχιτεκτονική.

Φυσικά και ή άγιογράφηση των έπανησιακών εκκλησιών φέρει έντονες τις δυτικές επιδράσεις. Δέν πρόκειται να θίξουμε έδώ τό πολύ σημαντικό θέμα της έπανησιακής ζωγραφικής — κοσμικής κι εκκλησιαστικής — ούτε ν' άναφερθούμε στα στάδια που πέρασε και στον τρόπο με τον όποιο άφομοίωσε τις ίταλικές επιδράσεις. Θά τονίσουμε όμως ότι στις έπανησιακές εκκλησίες ύπάρχουν μέν δυκότεροπες άγιογραφίες, έξοχες πολλές φορές τέχνης, αλλά δέν ύπάρχουν γλυπτες μορφές άγίων κάτι που πιστοποιεί έξ ίσου την επιβίωση και έδώ των πανάρχαιων ανατολικών άναλήψεων για την άπεικόνιση του θείου και, φυσικά, την τήρηση των κανόνων του ανατολικού δόγματος που δέν δέχεται την δλόγλυφη παράσταση των λατρευομένων προσώπων(5).

Θά μπορούσε κανείς να άναφερθεί και σε άρκετές άλλες διαφορές, άλλου είδους, όπως για παράδειγμα στο γεγονός ότι το μπαρόκ, μεταφέρθηκε μέν στα νησιά του Ίονίου αλλά δέν μπόρεσε να επιδράσει σε τίποτε περισσότερο από την ρυθμολογία των όψεων και την έσωτερική διακόσμηση των ναών. Οι καμπύλες κατόψεις ή ό κυματισμός των όψεων των εκκλησιών των μεγάλων δασκάλων του ίταλικού μπαρόκ δέν έπηρασε ποτέ τά όρθογωνικά σχήματα των κατόψεων και τις επίπεδες όψεις των έπανησιακών ναών. Οι καμπύλες του μπαρόκ επιβίωσαν μόνο πάνω σ' αυτές τις επίπεδες όψεις ή στις άπολή-

περίπλους

ξεις των καμπαριών τους. Θά μπορούσαμε άκόμη ν' άναφέρουμε την μεγάλη διαφορά στην κλίμακα των έργων και την μείωση ή και έξαφάνιση του δραματικού στοιχείου που δημιουργείται από τις έντονες φωτοσκιάσεις στα αντίστοιχα δυτικά έργα (εικ. 7,8). Καί, ναι μέν μία έπαρσιακή άρχιτεκτονική δύσκολα μπορεί να φθάσει τό άρχικό της πρότυπο και είναι λογικό να παρουσιάζει διαφορές κλίμακας και ύψους, αλλά αυτό δέν άποτελεί ίσως και τον μοναδικό λόγο για την ύπαρξη αυτών των διαφορών στην περίπτωση που εξετάζουμε.

Η κοσμική άρχιτεκτονική

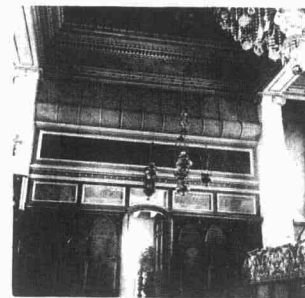
Αναφερόμενοι τώρα στην κοσμική άρχιτεκτονική, παρατηρούμε ότι τά πράγματα είναι κάπως διαφορετικά. Έδώ εκτός από τά ρυθμολογικά στοιχεία που εύκολα και πάλι άναγνωρίζονται και φυσικά προέχονται από την ίταλική άναγέννηση και τό μπαρόκ, διαπιστώνουμε πως και στοιχεία λειτουργικά και όργανικά της κατοικίας — ένδεικτικά του τρόπου ζωής και των κοινωνικών παραδοχών — έχουν μεταφερθεί και υιοθετηθεί από τους νησιώτες, όπως για παράδειγμα τό πύλο νόμιπλε με την μεγάλη άξονικά τοποθετημένη σάλα. Άκόμη, οι αυστηρές συμμετρικές όψεις, οι άξονικά τοποθετημένοι έξώστες, στοιχεία δηλαδή μιας έπίσημης, έντεχνης άρχιτεκτονικής με όλοφάνερη την προέλευση (εικ. 9).

Πέρα από αυτά και ή ίδια ή όργάνωση των άσπικών κέντρων των νησιών του Ίονίου, όσο και οι διαφορετικές — σε κάθε νησί — τοπικές συνθήκες, έχουν επιδράσει στο τελικό άποτέλεσμα. Κλασικό παράδειγμα ή Κέρκυρα, όπου ή στενότητα του χώρου στον περιτειχισμένο οικισμό προκάλεσε την καθ' ύψους ανάπτυξη των κτιρίων με άποτέλεσμα τη δημιουργία του τύπου της άσπικής πολυκατοικίας πολύ πριν γίνει γνωστός κι έφαρμοσθεί στην ύπόλοιπη Ελλάδα (εικ. 10).

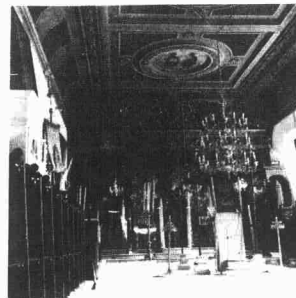
Υπάρχει βέβαια πάντα τό πρόβλημα της άρχιτεκτονικής της λαϊκής κατοικίας, κυρίως της άγροπικής, που έχει δικούς της τρόπους να ίκανοποιεί τις ανθρώπινες άνάγκες, να διαμορφώνει τό χώρο σύμφωνα με τις τοπικές συνθήκες και να δέχεται και να άφομοιώνει έπιρροές ή, ή ίδια να άνάγει τις πρωτογενείς μορφές που έπινει προς μορφές περισσότερο έντεχνης κι έξελιγμένες. Κι έδώ, ειδικά για τά Έπάνησα, ύπάρχει ένα σημαντικό έρώτημα. Σε ποίο ή ποιά σημεία συναντήθηκαν οι δυο άρχιτεκτονικές — ή έπίσημη, ή δυκότεροπη, με τη λαϊκή — και πόσο ή μία έπηρασε την άλλη. Γιατί δέν ύπάρχει άμφιβολία πως σχέσεις όπως αυτή είναι πάντα άμφίδρομες και πως μόνο με αυτή την προϋπόθεση είναι δυνατό να φθάσουμε σε άποδεκτές έρμηνείες.

Η έρευνα

Ατυχώς, ή έρευνα στην περιοχή της κατοικίας στα Έπάνησα όχι μόνο προχωρεί άργά, αλλά και είναι άπελπιστικά δύσκολη, ιδίως μετά τό 1953, όσον άφορά τουλάχιστον την Κεφαλλονιά, τη Ζάκυνθο και την Ίθάκη. Παρ' όλα αυτά, μπορούμε να σημειώσουμε ότι όρισμένα λειτουργικά στοιχεία όπως οι λινόι — τά πατηρία των

Εικόνα 5

Εικόνα 6

Εικόνα 7

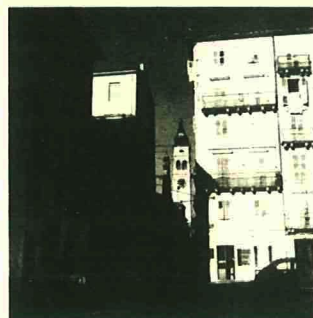

Εικόνα 8

σταφυλιών — οί στάβλοι, τά λειτρουβιά κι οί αποθήκες, οί ανοικτές στοές, τά χαγιάτια καί οί λότζιες, στοικεία άπαραίτητα στά άγροικιά σπία — καί στά λαϊκά καί στά άρχοντικά — είναι κοινά γιά όλους καί σαφώς επικωρίζοντα στοικεία πού έχουν άμεση σχέση με τήν καθημερινή ζωή καί τήν άγροικιά οίκονομία. Όπως ήδη σημειώσαμε, ή διατύπωση περισσότερο τεκμηριωμένων συμπερασμάτων γι' αυτό τό θέμα θ' άπαιτήσει άρκετό άκόμη χρόνο.

Η διατύπωση ενός γενικού συμπεράσματος μετά τά όσα ήδη άναπτύχθηκαν είναι, πιστεύω, εύχερης. Τά Έπάνησα δέχθηκαν, κάποια στιγμή έδώ καί όκτώ περίπου αιώνας, τήν έντονη δυτική πολιτική καί πολιτιστική επίδραση. Ό σχέση τους με τόν υπόλοιπο έλληνικό χώρο έγινε χαλαρή καί ή εξάρτησή τους από μία ίσχυρή δυτική μητρόπολη — πού κι αυτή με τή σειρά της, μίν τό ξεχνούμε, είχε τίς δικές της «άνατολικές» ιδιοτυπίες — τά ένέταξε σέ ένα τελείως διαφορετικό πολιτιστικό κλίμα: πού τό άκολουθήσαν, σχεδόν άδιατάρακτα, επί σειρά αιώνων, έτσι ώστε στό τέλος νά διαμορφώσουν τήν ιδιότυπη αυτόνομη φυσιογνωμία τους. Θά ύποστηρίζω πώς ή φυσιογνωμία αυτή είναι πολύτιμη γιατί πιστοποιεί καί διασώζει μία ιστορική πορεία στή διαδρομή τής όποίας γεννήθηκε καί άνθισε ένας ιδιότυπος πολιτισμός, με έντονα τά δυτικά χαρακτηριστικά άλλα κι έξ' ίσου έντονες μερικές από τίς πιό βασικές σταθερές του χώρου καί του λαού στον όποιο τελικά ό πολιτισμός αυτός άναμφισβήτητα άνήκει.

Ο ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΖΗΒΑΣ είναι αρχιτέκτονας και προπύργανης στο Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο.

Εικόνα 9

Εικόνα 10

Άλκισις

Σκηνοθεσία: Τώνης Λυκουρέσης
 Σεναριο: Δημήτρης Νόλλας - Τώνης Λυκουρέσης
 Διεύθυνση Φωτογραφίας: Ανδρέας Μπέλλης
 Σκηνικά - Κοστούμια: Ιουλία Σταυρίδη
 Ήχος: Νίκος Αχλάδης
 Βοηθός Σκηνοθέτη: Στέφανος Δανιηλίδης
 Διεύθυνση Παραγωγής: Βέρα Λυκουρέση

Πρωταγωνιστούν
 Αντώνης Θεοδωρακόπουλος
 Όλια Λαζαρίδου
 Αλέξανδρος Μυλωνάς
 Μαρία Ζαφειράκη
 Γιώργος Κώνστας
 Νίκη Παζαρέντζου
 Πάνος Θανασούλης
 Γιώργος Λάκουρας.

Η ταινία «Άλκισις» του Τώνη Λυκουρέση είναι μία από τις λίγες, για τό 1985, συμπαραγωγές του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου.

Ο Ζακυνθινός αυτός σκηνοθέτης έχει σαν αντικείμενο δουλειάς του την επαρχία και ιδιαίτερα τη Ζάκυνθο. Προηγούμενες μεγάλου μήκους ταινίες του: «Η χρυσομαλούσα», «Το αίμα των αγαλμάτων».

Στην «Άλκισι» ο σκηνοθέτης βάσει τό συγγραφέα-ήρωά του, που λείπει χρόνια από τό νησί, κουρασμένος από τη ζωή του στην Αθήνα, να προσπαθεί γυρνώντας πίσω στο νησί του να ξαναβρεί την επαφή του με την οικογένειά του, τους παλιούς του φίλους, την πρώτη του αγάπη, τη χαμένη του εφηβεία, καταστάσεις και τον εαυτό του.

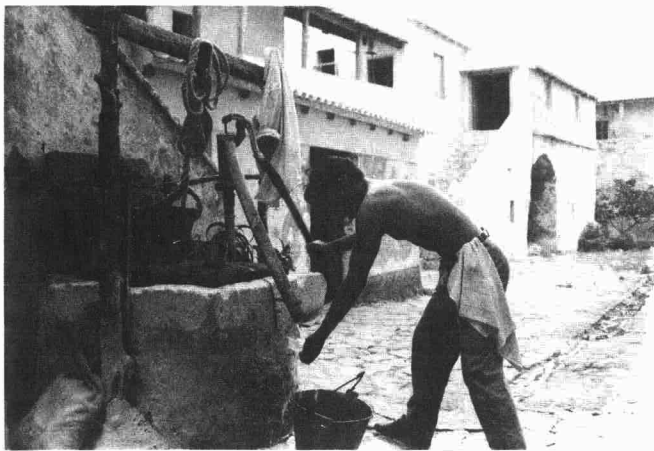

περίπλους

Όμως οι άνθρωποι έχουν αλλάξει ή έχουν φύγει. Οι φίλοι του έχουν κι αυτοί αφομοιωθεί από το σύστημα, η παλιά του αγάπη έχει πάρει το δρόμο της, το εφτανησιώπικο περιβάλλον έχει αλλάξει ριζικά, γιομάτο μοντέρνα κτίρια και ντίσκο μουσική.

Μέσα από την αναζήτηση αυτή, ο ήρωας φτάνει και στα Στροφάδια (έρημα νησιά νότια της Ζακύνθου) όπου εκεί, ανάμεσα σε ουρανό και θάλασσα, δίπλα στον επιβλητικό όγκο του μοναστηριού, ανάμεσα σε καλογέρους και ιδιόρρυθμους μαστόρους της πέτρας, μέσα σε θρησκευτική αλλά και απόλυτα γήινη ατμόσφαιρα, συνειδητοποιεί τα προβλήματά του και φιλοσοφεί τη ζωή του.

Αποφεύγοντάς τους στην αρχή, μετά τρώγοντας, πίνοντας, μιλώντας, ζώντας μαζί τους και βοηθώντας τους, κάνει την αναπόφευκτη σύγκριση με τη δική του ζωή και στο τέλος επιστρέφει στη Ζάκυνθο αποφασισμένος να βρει νέους δρόμους, να δώσει νέες λύσεις.

Όλη αυτή η πάλη με τον εαυτό του, ανάμεσα στους ανθρώπους που ζουν και δουλεύουν στα Στροφάδια έπρεπε να δοθεί με απόλυτα ρεαλιστικό τρόπο. Μόνο έτσι ο θεατής μπορεί κι εκείνος να καταλάβει την αιτία της καθοριστικής και αποφασιστικής αλλαγής του ήρωα.

Έτσι, αρχές Σεπτέμβρη ξεκίνησε από τη Ζάκυνθο κινηματογραφικό συνεργείο από 25 άτομα – επαγγελματίες τεχνικούς, ηθοποιούς και ερασιτέχνες ηθοποιούς – μόνο άνδρες για δύο εβδομάδες στο Στροφάδια.

Ο σκηνοθέτης με το βοηθό του Στέφανο Λανηλίδη, ο υπεύθυνος φωτογραφίας Ανδρέας Μπέλλης και οι δυο βοηθοί του Γιώργος Κοντόπουλος και Γιάννης Παπαδάκης, ο ηχολόγητος Νίκος Ακλάδης με το γιο του, ο ηθοποιός Αντώνης Θεοδωρακόπουλος, ο Γιώργος Αγιοβλασίτης, ο Σπύρος Αντίοχος, οι μαστοροί της πέτρας,

περίπλους

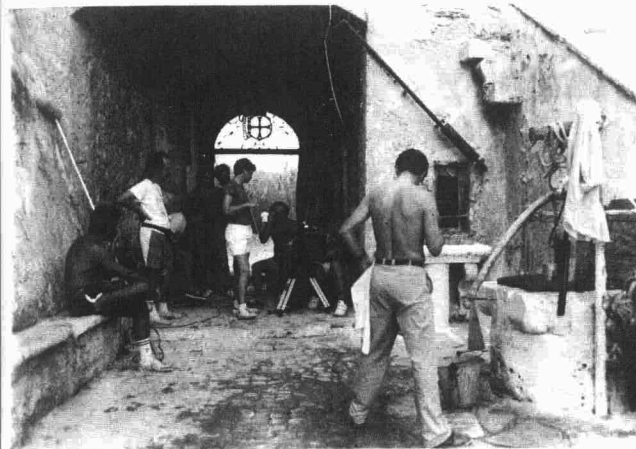
ο Νίνιος ο Κουρέμπας, ο ανηψιός του ο Γιώργης, ο Σάθης Βυθούλκας, οι Λιθακιώτες καπετανέοι Λάζαρος Λαζαράκης και Παναγιώτης Λαζαράκης, ο Διονύσης Τσιλιμίγκρας, ο Νίκος Λυκουρέσης, ο Σάσιος Φρανκ, ο Μπερτράν Περέν, ο Παναγιώτης Μάργαρης και άλλοι...

Οι συνθήκες δουλειάς και ζωής ήταν δύσκολες, αλλά τα προβλήματα ξεπεράστηκαν και οργανώθηκε μια ολόκληρη κατασκήνωσιν έξω ακριβώς από το μοναστήρι. Μεταφέρθηκαν με καΐκια υλικά και τροφές, μηχανήματα... Οι καιρικές συνθήκες καλές, με πολύ ήλιο την ημέρα και υγρασία δυ-

νατή το βράδι. Όμως οι δυσκολίες αυτές έδεσαν το συνεργείο και η αρμονική συνεργασία σωστών επαγγελματιών και ρομαντικών ερασιτεχνών έδωσε πολύ καλά αποτελέσματα!

Τα φυσικά ντεκόρ έδεσαν με τα σκηνικά της ταινίας. Οι επαγγελματίες ηθοποιοί έγιναν ένα με τους ερασιτέχνες, και σιγά-σιγά όλοι, μέσα στο πανέμορφο φυσικό αυτό περιβάλλον, ξεκομμένοι, μακριά από τις πόλεις, ένοιωσαν να δυναμώνουν και έζησαν λίγο ή πολύ την ίδια εμπειρία με τον ήρωα της ταινίας!

ΜΑΡΙΕΤΤΑ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΙΝΩΤΟΥ

ΖΑΚΥΘΙΝΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΑΦΙΔΑ

Οι χωριάτες μας τραγουδάνε τή σταφίδα από τήν ώρα πού θά τή δοῦνε νά μαυρίζει:

Τ' ἄν Γιαννιού μέ τό μαντῆλι.
Τ' ἄν Πέτρου μέ τό μαλαθοῦνι.
Τοῦ ἁγίας Μαρίας ρόγα
Τ' ἄν Λιά σταφύλι.

Θέλουνε νά ποῦνε πώς στίς 24 τοῦ Θεριστή πού εἶναι τ' Ἁγίου Γιαννιού τοῦ Λουμπαρδάρη, μπορούνε νά ξεδιαλέξουν λίγες ὄριμες σταφίδες, τόσες μόνο πού νά γεμίσει ἓνα μαντῆλι. Στίς 29 τοῦ Θεριστή, πού εἶναι Πέτρου καί Παύλου, μπορούνε νά γεμίσουνε ἓνα μαλαθοῦνι, ἓνα καλάθι δηλαδή. Τῆς Ἁγίας Μαρίας 17 τοῦ Ἄλωνάρη, ἡ σταφίδα εἶναι ἀκόμη «ρόγα», ὅχι δηλαδή γιά τρύγο, καί μόνο στίς 20 τοῦ ἴδιου μήνα, στή γιορτή τοῦ Ἁγίου Λιά, εἶναι πιά ἔτοιμη γιά τό ἄλῶνι.

Τό πάρα πάνω τραγούδι πού καθορίζει ἔτσι τήν ὄριμανση τῆς σταφίδας εἶναι πολύ παλιό. Τώρα ὁ τρύγος γίνεται πολύ ἀργότερα κατά τό μέσο τοῦ Αὐγούστου. Ἡ αἰτία πού καθυστερεῖ ἓνα μήνα γιά νά γίνει ἡ σταφίδα δέν ἔχει βρεθεῖ.

Οἱ χωρικοί τοῦ νησιοῦ συχαινονταν τό Θεριστή, κι' ἄς εἶναι γεμᾶτος ἀπό χρυσές θάλασσες σταχυῶν, γιατί ἔλενε πώς «αὐτόν τόν μήνα σάν μπεις μέσα στίς σταφίδες θερίζεσαι».

περίπλους

Κι ἀλήθεια τόν Ἰούνιο, ποτέ δέ δείχνουν τά κτήματα σωστά πόσες σταφίδες ἔχουν καί ἡ σοδειά φαίνεται πάντα λιγώτερη ἀπό κείνη πού θά βγεῖ στό τέλος.

Συμπαθοῦνε ὁμως τόν Ἄλωνάρη, πού τόν ἔλενε «Γιαλιστή» ἐπειδή τότες ἡ σταφίδα ἀρχίζει καί γιαλίζει, δηλαδή καλοφαίνεται.

Καί ὅσο γιά τόν Αὐγούστο, εἶναι ὁ πῶ ἀγαπημένος μήνας τῶν χωρικῶν μας καί ὁ πῶ παλιοτραγουδημένος: Πρῶτα πρῶτα τόν καλωσορίζουν οἱ κοπέλλες:

Ἐλα καημένε Αὐγούστε κι' ὄλες σ' ἀκαρτεροῦμε
ἄλλες νά φτειάσουμε προικιά κι' ἄλλες νά παντρευτοῦμε!

Καί οἱ χωριάσσοις ἔλενε στίς θυγατέρες τους περιμένοντας τόν Αὐγούστο:

Ἄν πάει ὁ Αὐγούστος καλά καί τμηθοῦν τά φρούτα
κόρη μου θά ντά κάνουμε μεταξωτά τά ροῦχα!

Οἱ χωρικοί μας φαντάζονται τόν Αὐγούστο περίπου σάν ἓναν ἅγιο προστάτη τους, λίγο σάν ἅγιο Γεώργη ἢ ἅγιο Δημήτρη, ἀφοῦ ὅπως ἐκεῖνοι μέ τό σπαθί τους σφάζουν τό θεριό πού κατέστρεφε τήν πολιτεία ἔτσι καί ὁ Αὐγούστος μέ τό μαχαίρι του μπορεῖ νά σφάζει τό θεριό, τή βροχή, πού ἀπειλεῖ νά καλάσει τή σταφίδα τους, πού εἶναι ἡ ἀπαντοχή τους.

Στόν ἀντρεωμένο Αὐγούστο ἔστειλεν ὁ Μωρηᾶς
ὀλόχρυσο στεφάνι γεμᾶτο μέ φλωριά
γιά νά τόν πείσουν νᾶρθεῖ σέ τοῦτα μας τά μέρη
Χειμῶνα, καλοκαῖρι
κρατώντας στό ἓνα χέρι τόν ἥλιο φλογερό
Νά ψήσει τή σταφίδα τή μόνη μας ἐλπίδα
κρατώντας στό ἓνα χέρι τό κοφτερό μαχαίρι
νά σφάζει τή βροχή ἄν ἴσως καί πατήσει
νερό γιά νά σκορπίσει.

Οἱ ἀρχόντισσοις τοῦ παλιοῦ καιροῦ πού δέν τίς ἄφηναν οἱ ἄντρες τους νά βγαίνουν περίπατο καί οἱ ἀρχοντοπούλες πού ἦταν περιορισμένες ὅλον τόν καιρό ἀπό τοῦς δικούς τους μέσα στό ἀρχοντικό τους, ἀνυπομονοῦσαν νά φτάσει ὁ Αὐγούστος:

Αὐγούστε ἔλα γρήγορα φέρε τήν εὐτυχία
νᾶρθω κ' ἐγώ σπὴν ἐξοχή μακρὺ' ἀπ' τήν πολιτεία.

Μόλις ἀκουσεῖ τό τραγούδι τοῦ τζιτζικα, πού γιορτάζει τήν ὄριμανση τῆς σταφίδας, ἀρχίζει καί ἡ χαρά νά γεμίζει κάθε καρδιά.

Ἄντίστοιχο πού γέροντες καί γριές ξεχνοῦν τά χρόνια τους καί χορεύουν:

Τζιτζικας ἐλάλησε
μαύρη ρόγα ἐσκάρωσε.
Τ' ἄκουσεν ὁ γέροντας
κ' ἔσκασε χορευόντας.
Τ' ἄκουσε ἡ γριά Εἰρήνη
κι ἀναγάλλιασε κ' ἐκείνη.
Τ' ἄκουσε κι ὁ γέρο Λιάς
καί χορεύει στή γωνιά.

Τὴν πρώτη ὄριμη σταφίδα βάζουν οἱ κωρικοί μας στό κόνισμα τῆς Παναγιᾶς παρακαλώντας:

Παναγιά μου, εὐλόγησέ τη!
Παναγιά μου, αὔξανέ τη!
Παναγιά μου, μαύρισέ τη!
Παναγιά μου, ξέρανέ τη!
Παναγιά μου, τό νερό!
διῶχτο ἀπ' τόν οὐρανό!

Καί ἐπειδή πιστεύουν πὼς ἡ σταφίδα διώχνει τούς ψύλλους, κόβουν ἕνα δεύτερο τσαμπὶ καί τό μαδοῦν στίς γωνίες τοῦ σπιτοῦ τους λέγοντας:

ὄξω ψύλλοι, ὄξω κορέοι
νᾶμπουν οἱ νοικοκυραῖοι.

* * *

Τά πιό ὠραῖα τραγούδια γιά τὴ σταφίδα, εἶναι ἀπὸ τὸν τρύγο κ' ὕστερα.
Ἐπὶ τὴν ἀκόμη τραγούδια πολὺ παλιά, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἐνετοκρατίας, τότες πού ἡ σταφίδα ἔδινε κέρδη μεγάλα, καί οἱ κωριάτες μας, τρυγόντας τὴν καμάρωναν γιά τὴν καλή σοδειά:

Ὅμπρός νά τρυγοῦμε μ' ἀτενσιόν¹
Τορνέζια θάκουμε καί φέτο πολλὰ μὰ πολλὰ
Τί καρά γιά μᾶς. Γιά τὴ Βενεπά τὴν κυρά!
Τί καρά πού τό φρούτο πάει καλά μὰ καλά!

Ἐπὶ τὴν ἀκόμη κ' ἕνα ἰταλικὸ δίσπικο πού δείχνει πόσο λογάριζαν τότες τὴν ἔσοδειά τῆς σταφίδας:

L' uva passa da la foeza del doge di Venezia
Da la vita, da la morte. Pute la fa la vecchia².

Ἀπὸ ἕνα ἄλλο τραγούδι τῆς ἴδιας παλιάς ἐποχῆς, μαθαίνουμε γιά τὴν ἔμπο-

ροπανήγυρι πού γινόταν στὴ Ζάκυνθο μέ τό σῆκωμα τῆς σταφίδας, τὴ φιέρα³:

Λαμπρά ἐσπκώθηκεν οὐλὴ ἡ σταφίδα
ἡ σωτηρία τῶν φτωκῶν καί τῶν πλουσιῶν ἡ ἐλπίδα.
Πάει, πάει κ' ἡ φιέρα μας! Θα φύγουν οἱ Κεφαλλονῆτες
οἱ πολλοὶ ξένοι μας, μακρυνοὶ καί μωραῖτες.
Παντοῦ καρᾶς βαγγέλια, παντοῦ τρέκουν φλουρία
οὐλοὶ φιλιοῦνται κ' εὔχονται τέτοια καλή φρουτία.

Ἐτσι μέ τὴ φιέρα μαζεύονταν στὴ Ζάκυνθο ἀπ' ὄλους τούς γειτονικοὺς τόπους καί τό νησί κέρδιζε πολλὰ.

* * *

Πού ξεκινᾶνε ἀπὸ τὰ σπῖτα τους γιά τὸν τρύγο, τὰ παλγκάρια τραγουδᾶνε καλώντας τίς τρυγητρες καί τίς ἀπλώστρες νά ξυπνήσουν καί ν' ἀρχίσουν τὴ δουλειά, γιὰ τὰ ἄστρα, πιά, κτυποῦσαν τὴν πόρτα τοῦ ἀφέντη τοῦ ἡλίου νά ξυπνήσει καί νά ρίξει ὀλοῦθε χρυσάφι μέ τίς ἀχτίδες του:

Ξύπνα, ξύπνα ἂν κοιμώσουν μαυρομάτα
τὸν ἡλιο πρὶν ἰδοῦμε ἀφ' τὰ βουνά,
προτοῦ τοῦ τρύγου πιάσουμε τὰ ἐργάτα.
Πρὶν βάλουμε στ' ἄλῶνι ἀγάλι-γάλι
τό μαῦρο λιανορόγι
πού μὰ τὴ θεία τὴ δύναμη καί χάρι
τό κάνουμε σταφίδα.
Ξύπνα ἀφέντρα, ξύπνα λυγερή μου!
Τ' ἄστρα κτυποῦν τὴν πόρτα νά ξυπνήσουν
τὸν ἡλιο τὸν ἀφέντη, γιά νά ψήσει
ὅπου διαβεῖ χρυσάφι μέ τ' ἀχτίδες.

Κι ὅταν τελειώσῃ ὁ τρύγος καί ἡ σταφίδα ψήνεται πιά στ' ἄλῶνια, τὰ σοῦρουπα τὴν καμαρώνουν καί τὴ νανουρίζουν σάν καιδεμένο τους παιδί:

Κοιμήσου μαυρομάτα μου καί κοσμαναθρεμμένη
πού νά μὴν ἐβασκαθεῖς εἶσαι καμαρωμένη!
Καί φέτο καλορίζικη καί φωτοζηλεμένη
κι ἀπάρθενη νά δοξασεῖς γιά νᾶσαι ζητημένη.
Οἱ ἀγγέλοι φτερουγίζοντας φιλοῦν τὴν παρθενιά σου
ἀφ' τὴ βροχὴ τὴν ἄμνη πού στέκει ἀπάνοθέ σου.
Πολεμάει νά βρέξει καί νά σέ ἀπιμάσει

1. Ἀτεσιόν ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ attenzione = προσοχή.

2. Ἡ σταφίδα δίνει τὴ δύναμη στὸν Δόγη τῆς Βενετίας. Δίνει τὴ ζωὴ, δίνει τὸ θάνατο, καί κάνει κοπέλα τὴ γριά.

3. Φιέρα = Fiera = ἔμποροπανήγυρις.

για να μη σε πάρουνε ώραία, άγνή νυφούλα
να κάμουμε καλό Χριστού μέ σε κυρά Μαρούλα.
Κοιμήσου μαυρομάτα μου καί μοσχαναθρεμμένη!
Χωρίς έσε ό Χριστός μας δέ γεννιέται,
χωρίς έσε ό Χριστός σ' έμας δέν άνασιέται.
Σηκώσου μαυρομάτα μου στεγνή καμαρωμένη.

Άπό τήν ώρα πού ή σταφίδα είναι έτοιμη για τρύγο, οί χωριάτες μας δέν προσέχουν τίποτ' άλλο από τόν καιρό. Είναι ή έποχή πού άρχίζουν οί καιρικές άνωμαλίες, όμως αυτοί δέν έννοούν να τό παραδεχτούν, άλλ' άγανακτισμένοι λένε:

Τό έμάθαν οί γαρμπήδες
πώς γουρμάσαν οί σταφίδες.

Κι' άν τύχει καί βρέξει στό διάστημα πού ή σταφίδα είναι στ' άλώνια, θρηνολογοϋν:

Μήν κλαίς καημένη Ρούμελη, καί μή βογγάς Μωρηά!
Σκόρπισε φέτο ό Αϋγουστος βροχή καί συφορά.

Όταν όμως πάει ό καιρός καλά ως τό τέλος, τότες χαρούμενοι τραγουδάνε:

Ή σταφιδούλα από μελαγχολία, σ' άλεγρία
στή σιγμή βάνει καί τί φρόνιμη Κεφαλληνία.

Κ' ύστερα παρακαλοϋν τόν Αϋγουστο να κάμει τόν κατάλληλο καιρό για να πάνε γλήγορα στό νησί τά πλοία πού θά πάρουν τί σταφίδα. Έτσι κ' εκείνοι θά τήν μοσχοπουλήσουν:

Φύσα, φύσα, Αϋγουστέ μου, για να έρθουν στήν πατρίδα
πρίμα, τά καράβια πού θά πάρουν τί σταφίδα.

Μαζέψαμε καί τά σκεπκά μέ τί σταφίδα χωριάπκα γνωμικά καί τ' άραδειάζουμε έδώ:

Ό χάρος κ' ή όλόμαυρη σταφίδα, όμοιους μας κάνουν.
Καί ό φτωχός καί ό πλούσιος, χρυσάφι, άν βρέξη χάνουν.
Μαύρη είν' ή σταφίδα καί μαύρη καρδιά κάνει.
Ή σταφίδα έφερε τό χτυκίο.
Ή σταφίδα έφερε τό καρδιοχτύπι.
Άδειανά άλώνια, άδειανές μπουρσες⁴.
Τά μαυροντυμένα άλώνια, χρυσοφορτώνουν τόν κόσμο.

4. Μπουρσα, από τό Ιταλικό borsa: πουγγί. Στή Ζάκυνθο, μπουρσα λένε τήν τσέπη.

Τών άλωνιών ή χαρά είναι τό μαϋρο, όχι τό άσπρο καί τό πράσινο.
Μόνον τά μαϋρα άλώνια φέρνουνε χαρά.
Χαρά σε μάς άν τ' άλώνια δυό φορές τό χρόνο κορετάρουν.
Πενθοϋνε τ' άλώνια πού δέν είναι μαυροφορεμένα.

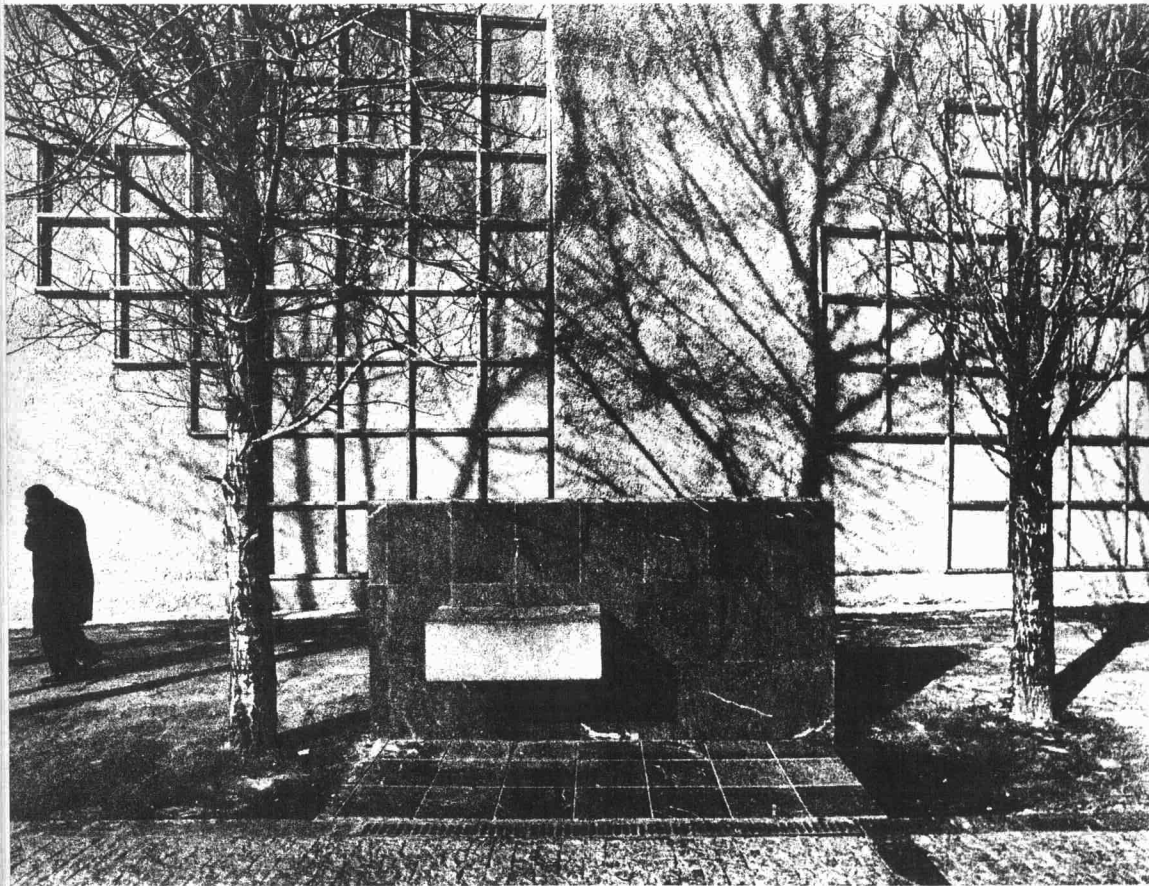
Στή σταφίδα έχουν άκόμη, κ' ένα σωρό καϊδευτικά παρατσούκλια. Τήν λένε Βουλγάρω, μαυρούλα, άραπίνα, μαυρομάτα κ.ά.

Τελειώνουμε μέ τό τραγούδι του ταξιδιάρη πού παινεύει τήν άπαράμιλλη ποιότητα τής ζακυνθινής σταφίδας καί τήν όμορφιά όσο καί τήν φρονιμάδα τής ξανθοπούλας πού μένει άσυγκίνητη σά έρωτόλογά του κ' έτσι δέν μόρεσε να τήν γελάσει όπως είπαμε σ' άλλες γυναίκες από τούς τόπους πού πέρασε:

Σ' οϋδες τσί κώρες του Μωριά έβρέθηκα για χρόνια
μά σαν τση Ζάκυνθος γλυκειά μαύρη καί σοί σταφίδα
άλλη δέν είδα πουθενά, άν κι άλλες μαϋρες είδα.
Στήν Πάτρα δέν έξάνοιξα, ούτε καί στή Βοστίτσα
κι ώραίες γυναίκες πουθενά καμιά δέν είδ' άκόμη
στήν όμορφιά ώσαν έσε τση Ζάκυνθος ξεφτέρι.
Άγάπησα καί μία Σμυρνιά κ' έγίνηκε δική μου
για χρόνια δέκα τέσσερα μέ του σκυλιου τήν πίστη
καρδιά δέν είχε σαν έσε σκληρόπετρη Τζανπότα,
τση Ζάκυνθος καλή θεά μά σατανάς για μένα.
Σταφίδα από τί Ζάκυνθο δέ βρίσκω όποτε θέλω
καί σαν έσε, Τζανπότα μου, δέ θέ να βρω ποτέ μου.

Μ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΙΝΩΤΟΥ (1903-1962): Ζακυνθινή φιλόλογος, λαογράφος και δημοσιογράφος.

ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΑΝΤΙΟΧΟΣ

ΑΝΑΚΥΚΛΗΣΗ ΕΝΟΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΟΣ ΜΕ ΛΕΞΕΙΣ
ΑΠ' ΤΟΝ ΕΛΙΟΤ ΚΑΙ ΤΟΝ ΩΝΤΕΝ

φεύγεις-έρχεσαι
μπορείς νά διαπεράσεις τό σώμα
τῆς θάλασσας
μέσ στό κύμα ἕνα δάκρυ
ὅταν βραδιάζει
τό φῶς καί τό σκοτάδι
ἦχοι θρυμματισμένοι
ποιά δάχτυλα ποιά κείλια
μυσικά μεταξύ τους τά μάτια
περνάει ἕνα χέρι
περιμένεις
τόν ἰστό
τόν ἀκό
πυκνό τό δάσος
σ' ἄλλη γῆ λυπημένη
ἄσπρες κορδέλες

μέσ στό φῶς
σ' ἄλλη γῆ
λυπημένη

περιμένεις
ὅταν βραδιάζει
τό σώμα

τόν ἰστό
πυκνό δάσος

σ' ἄλλη γῆ
ἄσπρες κορδέλες
ὅταν βραδιάζει
μπορείς
νά διαπεράσεις
τό σώμα
ἕνα δάκρυ

τά δάχτυλα
τά κείλια

τό φῶς
μυσικά
μέσ στό κύμα
περιμένεις

ὅταν φεύγεις
τῆς θάλασσας
τό δάκρυ
σ' ἄλλη γῆ
ὅταν βραδιάζει

πυκνό δάσος
μέσ στό φῶς
λυπημένη

περιμένεις
τά μάτια
μπορείς

μυσικά
ἕνα χέρι

μεταξύ τους
τά μάτια
σ' ἄλλη γῆ
ὅταν βραδιάζει
τό φῶς

ἕνα χέρι

νά διαπεράσεις
τόν ἰστό
τό σκοτάδι

τῆς θάλασσας
τό δάκρυ

σ' ἄλλη γῆ
λυπημένη

ἄσπρες κορδέλες

θρυμματισμένοι

ὅταν φεύγεις
μυσικά
τό σκοτάδι
τά δάχτυλα
τά κείλια

σ' ἄλλη γῆ
θρυμματισμένοι

πυκνό δάσος
μέσ στό φῶς
περιμένεις
ἄλλη γῆ

φεύγεις
τόν ἰστό τῆς
περνάει λυπημένη

μυσικά
μέσ στό κύμα
τό σκοτάδι
ὅταν φεύγεις
μυσικά μέσ στό σώμα
ὅταν φεύγεις

ἄσπρες κορδέλες

τόν ἀκό τῆς
τά μάτια
μέσ στό φῶς
στό σκοτάδι
σ' ἄλλη γῆ
λυπημένη

μέσ στό φῶς
μέσ στό κύμα
μυσικά
ὅταν βραδιάζει
μυσικά
ἄσπρες κορδέλες.

Ρεβέρες

XVII

Βάλσαμα τ' άγριο βοτάνι
ή ψυχή και στό σώμα γλυκόρριζος
περιπλοκάδια οί πόθοι λυγίες πού σοῦ πήραν κλωνάρι
'Η Ρίζα οί ρίζες τά φύλλα τών φύλλων
στό αΐθριο κάλλος
αιθέρια ή δύτικρα

ό σκίνος ή θρούμμη
τό ρεΐκι άλμυρεΐκι

φλουσκούνι μερτίες

καμέντριο
άμάραντα

VII

Σέ σιωπή τροπική κυριακές συγχορδίες
έγειρονται οί σοπράνες και τέρτσες αγάπες σου
'Εγγραφές μενεξέδων-λιλειπούπα εύφροσύνη
μέ φορτίσιμες νόρμες προπέμπουν τί λύπη μου

Κυρία τών 'Αγγέλων
Πικριδιώπσσα

Χρυσοπγή Φανερωμένη

Ave Maria
'Αναφωνήτρια

ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΑΝΤΙΟΧΟΣ

Γεννήθηκε στί Ζάκυνθο τό 1938. Σπούδασε Κοινωνιολογία και Πολεοδομία στό Λονδίνο, όπου έμεινε τίν περίοδο 1968-1975.

'Εξέδωσε τίς ποιητικές συλλογές ΦΥΛΛΑ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ, ΟΔΕΒ, 'Αθήνα 1965, MARGINALIA, MUSEO DE CIUDAD REAL, 'Ισπανία, 1982, δίγλωσση έκδοση (έλληνικά-ισπανικά) έπιλογής ποιημάτων του (1964-1981) και ΤΑΤΟΥΑΖ, έκδ. ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ, 'Αθήνα 1985.

'Αρχικά άσχολήθηκε μέ λαογραφικές έρευνες και έλαβε δύο Α' Βραβεία τής Γλωσσικής 'Εταιρείας τής 'Ακαδημίας (1961 και 1964), γιά έργασίες του πάνω στί δημόδη γλώσσα και τί λαογραφία τής Ζακύνθου.

'Επίσης εξέδωσε τίν πολιτιστική έφημερίδα «ΖΑΚΥΝΘΟΣ», (1962-1965) και ήταν υπεύθυνος γιά τίν όργάνωση τής Συνάντησης Μεσαιωνικού και Λαϊκού Θεάτρου, από τί σύστασή της τό 1965 ως τό 1977. 'Από τότε ζεί στί 'Ισπανία.

ΟΙ ΜΕΤΡΙΚΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ
ΤΟΥ ΚΑΛΒΟΥ
ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΩΝ ΨΑΛΜΩΝ
ΤΟΥ ΔΑΒΙΔ (1834)
ΑΠΟ ΤΟΝ Ι. ΠΕΤΡΙΤΖΟΠΟΥΛΟ

του Δημήτρη Αγγελάτου

Τό πλαίσιο αὐτῆς τῆς ἐργασίας τό ὀρίζει ἡ ποιητική παραγωγή τοῦ Κάλβου καί ἰδιαίτερα ἡ γνωστή μετρική «ἐπισημείωσις», στί ἧ ὁ ἴδιος παρουσιάζει ἀναλυτικά τίς μετρικές του ἀπόψεις ὅπως ἐκφράζονται στί «Λύρα» (1824) καί ἰσχύουν ἐπίσης καί γιά τῆ δεῦτερη ποιητική του συλλογή «Λυρικά» (1826).

Τό μετρικό του σύστημα ἀντιμετωπίσθηκε τόσο ἀπό τῆ σύγχρονη ὅσο καί ἀπό τίν παλαιότερη κρηκική καί ἔχουν ἐκφρασθεῖ ἀπόψεις γιά τίν καταγωγή του, τῆ σύστασή του καί τῆ λειτουργικότητά του. Ἐδῶ ἐνδιαφέρει τό θέμα τοῦ πῶς ἀντιμετωπίσθηκαν οί μετρικές ἀπόψεις τοῦ Κάλβου στά ἀμέσως ἐπόμενα χρόνια τῆς κυκλοφορίας τών ποιητικῶν του συλλογῶν καί οί ἐνδείξεις πού ἔχομε ἤδη ἀπό τίν περίοδο αὐτή γιά τό πόσο οί μετρικές αὐτές ἀπόψεις προσέφεραν δυνατότητες ὥστε νά ἀναπτυχθεῖ καί νά ἀνανεωθεῖ ὁ ποιητικός λόγος στί 'Ελλάδα στίς πρῶτες δεκαετίες τοῦ 19ου αἰώνα.

Τοῦτο θά προσφέρει ἴσως καί κάποια στοιχεῖα πρὸς τίν κατεύθυνση — πού κάποτε ἀξίζει νά ἐρευνηθεῖ — τοῦ ὅτι ὁ Κάλβος δέν ἦταν καί τόσο ἀπομονωμένη περίπτωση στά ζητήματα τῆς ποίησης σ' ἐκείνη τίν περίοδο.

Εἶναι γνωστές οί ἀρνητικές κρίσεις γιά τίς 'Ὠδές τοῦ Κάλβου — καί κυρίως γιά τίς μετρικές του ἀπόψεις — ἀμέσως μετ' αὐτῆς δημοσίευσή τους. Τόν τόνο δίνουν οί Φαναριῶτες λόγιοι καί λογοτέχνες πρῶτα μέ τόν Ι. Ρίζο Νερουλό στί 1828, στί «Cours de Littérature Grecque Modeme»¹ πού θεωρεῖ τό μέτρο τοῦ Κάλβου ἀυθαίρετο² καί στί συνέχεια μέ τόν Ἀλέξανδρο Σούτσο στί τίν ποιητική του συλλογή: «Πανόραμα τῆς 'Ελλάδος»³ στί 1833 ὅπου καί σατυρίζει τόν Κάλβο καί τό Σολωμό γιά τούς ἴδιους περίπου μέ τό Νερουλό λόγους⁴.

Ὁ Κάλβος ζεῖ καί διδάσκει εἴτε στί 'Ἰόνιο Ἀκαδημία εἴτε σάν ἰδιωτικός διδάσκαλος περίπου 26 χρόνια, δηλαδή ἀπό τό 1826 ἕως τό 1852 ὅταν φεύγει γιά τίν Ἀγγλία.

1. Jacovaky Rizo Néroulos «Cours de Littérature Grecque Modeme» donné à Genève par... publié par Jean Humbert, Genève, 1827. σ.σ. XXIV+174.
2. «Calbo, d' ailleurs, s' est créé un mètre arbitraire, différent de celui qui est généralement employé...» σ. 151
3. Ἀλεξάνδρου Σούτσο: «Πανόραμα τῆς 'Ελλάδος ἢ Συλλογή ποικίλων ποιημάτων» ὑπό... Μέρος Β', Βασιλική Τυπογραφία, Ναύπλιο, 1833, σ.σ. 100
4. Το γνωστό «Ὁ Κάλβος καί ὁ Σολωμός ὠδοποιοί μεγάλοι...» σ. 64

‘Ο Ίωάννης Πετριτζόπουλος και τό μετρικό του σύστημα

5. Φ.Κ. Μπουμπουλίδου «Αί υπό τῶν Ἑπανησίων νεοελληνικά μεταφράσεις κλασικῶν συγγραφέων», Ἀθήναι 1964, σ.σ. 60. Ἡ ἀναφορά σίς μεταφράσεις τοῦ Πετριτζόπουλου: σ.σ. 50-51
6. Ἰωάννου Πετριτζόπουλου: «Ὁ Ἀγαμέμνων τραγωδία Βίكتورος Ἀλφιέρου» μεταφρασθεῖσα ὑπό... Τυπογραφία τῆς Κυβερνήσεως, Κέρκυρα 1827, σ.σ. X+86
7. Ἰωάννου Πετριτζόπουλου: «Ψαλμοὶ τοῦ Προφήτου καὶ Βασιλέως Δαβίδ» σπουδαγμένο παρά... εἰς ἀπλοελληνικὴν διάλεκτον, Τυπογραφία τῆς Κυβερνήσεως, Κέρκυρα 1834, σ.σ. 114
8. Φαίδωνος Κ. Μπουμπουλίδου: «Ἑπανησιακά Σημειώματα. Περί τῶν ποιητικῶν ἔργων τοῦ Ἰ. Πετριτζόπουλου», Νέα Ἑστία, ΛΗ', (1964), σ.σ. 1057-1058
9. Ἰωάννου Πετριτζόπουλου: Ψαλμοί..., σ. 6
10. Ἰωάννου Πετριτζόπουλου: Ψαλμοί..., σ. 5
11. Ἰωάννου Πετριτζόπουλου: Ψαλμοί..., σ. 5
12. Ἰωάννου Πετριτζόπουλου: Ψαλμοί..., σ. 6
13. Ἰωάννου Πετριτζόπουλου: Ψαλμοί..., σ. 7
14. Ἰωάννου Πετριτζόπουλου: Ψαλμοί..., σ. 6

Στὴν Κέρκυρα συναναστρέφεται ἕναν κύκλο ἀνθρώπων μέσα στὸν ὁποῖο συγκαταλέγεται καὶ ὁ Ἰωάννης Πετριτζόπουλος (1786-1853), κερκυραῖος λόγιος μὲ ἀξιόλογη πνευματικὴ δραστηριότητα. Ὁ Ἰ. Πετριτζόπουλος ἔχει μεταφράσει κείμενα τῆς κλασικῆς γραμματείας⁵, τῆς εὐρωπαϊκῆς λογοτεχνίας (τὸν Ἀγαμέμνονα τοῦ Alfieri)⁶ καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης («Ψαλμοὶ τοῦ Δαβίδ»)⁷.

Ἐχει ἐπί πλέον ἕνα προσωπικὸ ποιητικὸ ἔργο⁸, ὅμως ἡ κύρια συμβολὴ του εἶναι οἱ μεταφράσεις πού ἀναφέραμε.

Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ἔχει ἐδῶ ἡ μετάφρασή του τῶν «Ψαλμῶν τοῦ Δαβίδ» «... ΣΤΙΧΟΥΡΓΗΜΕΝΟΙ ... Εἰς ΑΠΛΟΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΔΙΑΛΕΚΤΟΝ...» πού ἐκδίδεται στὰ 1834. Αὐτὴ ἡ μετάφραση ἔχει σημασία γιὰ τὰ μετρικὰ ζητήματα διότι ὁ μεταφραστὴς προτάσσει σύντομη «ἐρμηνεία» γιὰ τὰ μέτρα πού θὰ χρησιμοποιήσει: «... τὸ ενδεκασύλλαβον δηλαδὴ, τὸ ὀκτωσύλλαβον καὶ τὸ ἐπτασύλλαβον»⁹. Εἶναι ἀκριβῶς ἐδῶ ὅπου οἱ μετρικὲς ἀπόψεις τοῦ Κάλβου ἔχουν μία σημαντικὴ θέση καὶ ἀποτελοῦν βασικὸ σημεῖο ἀναφορᾶς τοῦ μεταφραστῆ.

Ἐξετάζοντας τὸ μετρικὸ σύστημα τοῦ Π. στοὺς Ψαλμούς, βλέπουμε πὼς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τονίζει ὅτι σπριζεται στὰ μέτρα τῶν Ἰταλῶν¹⁰. Κατόπιν ἀναπτύσσει τὰ ζητήματα τῶν 11σύλλαβων, 8σύλλαβων, 7σύλλαβων στίχων πού μετριοῦνται: «... ὅχι μὲ τῶν παλαιῶν τούσ πόδας, ἀλλὰ διὰ συλλαβῶν, καὶ ὅχι ὅλων δι' ὅλου κατὰ τούσ γραμματικὸς μας κανόνας, ἀλλὰ κάμων ἐκείνας τὰς συνιζήσεις εἰς τὰ φωνήεντα καὶ διφθόγγους, ὁποίας ἡ φυσικὴ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπαιτεῖ...»,¹¹ ἐνῶ ὁ στίχος: «... συνθέτεται ἀπὸ ἀνάλογον ἀριθμὸν συλλαβῶν μετὰ συνιζήσεων μετρούμενων, καὶ ἀπὸ τόνους, διορισμένους εἰς κάποιας τῶν συλλαβῶν του»¹².

Ἔτσι χωρίζει τούσ στίχους σὲ ὀξύτονους - παροξύτονους καὶ προπαροξύτονους, ἀνάλογα δηλαδὴ μὲ τὸ πού βρίσκεται ὁ τελικὸς τόνος τοῦ στίχου. Ἐκτός ἀπὸ τούσ τελικοὺς τόνους ὑπάρχουν οἱ «ἀνέμφατοι» πού δέν ἔχουν ρυθμικὴ ἀξία καὶ οἱ «κύριοι» πού: «... τονίζουσι τὰς διορισμένας συλλαβὰς καὶ ἀποτελοῦν τὴν μελωδίαν καὶ τὸν ρυθμὸν»¹³.

Πρὶν περιγράψει τούσ τύπους τῶν στίχων πού χρησιμοποιεῖ κάνει δύο σημαντικὲς παρατηρήσεις. Ἡ πρώτη εἶναι ὅτι: «... περὶ μέτρων ὀμιλοῦντες - ἐννοοῦμεν πάντοτε τὸν παροξύτονον στίχον»¹⁴. Αὐτὸ συμβαίνει ἐπειδὴ εἴτε μία συλλαβὴ λιγώτερο ἔχουμε (ὀξύτονος στίχος) εἴτε μία περισσότερο (προπαροξύτονος στίχος): «... τοῦ ἰδίου μέτρου ἐκλαμβάνονται, καθὼς διὰ τὸ νὰ τονίζονται εἰς τὴν αὐτὴν συλλαβὴν τοῦ στίχου, τὸν αὐτὸν ρυθμὸν ἀποτελοῦσι καὶ τὴν ἰδίαν ἀρμονίαν διαφυλάττουσι»¹⁵. Ἡ δευτέρη

παρατήρηση εἶναι ὅτι οἱ τελικοὶ τόνος δέν δέχονται συνίζηση ἐπόμενη συλλαβὴ καὶ διαλύουν τὴς συναντώμενες συλλαβές.

Παρουσιάζει 4 εἶδη 11σύλλαβων στίχων μὲ τὸν τελικὸ τόνος πάντοτε σπὴ δεκάτη συλλαβὴ καὶ τὸν κύριο: α) σπὴν 6η, β) σπὴν 4η καὶ 8η γ) σπὴν 3η καὶ 6η καὶ δ) σπὴν 4η καὶ 7η. Ὡς πρὸς τούσ 8σύλλαβους ὁ τελικὸς τόνος εἶναι πάντοτε σπὴν 7η καὶ ὁ κύριος σπὴν 3η. Τέλος ὄσον ἀφορᾶ τούσ 7σύλλαβους, ὁ τελικὸς τόνος βρίσκεται σπὴν 6η συλλαβὴ ἐνῶ ὁ κύριος κατανέμεται στοὺς 4 τύπους τῶν 7σύλλαβων στίχων ὡς ἑξῆς: α) σπὴν 1η, β) σπὴν 2η, γ) σπὴν 3η καὶ δ) σπὴν 4η.

Ἐχουμε συνολικὰ 33 ψαλμούς: «ἀ' - λ'» καὶ «ν', ργ', ρλς» ἀπὸ τούσ ὁποῖους οἱ 17 εἶναι στὸ πρότυπο τῶν 8σύλλαβων, οἱ 12 στὸ πρότυπο τῶν 7σύλλαβων καὶ οἱ ὑπόλοιποι 4 στὸ πρότυπο τῶν 11σύλλαβων. Ὁ κάθε ψαλμὸς συντίθεται ἀπὸ 4σπικες στροφές ἢ ἕκτασπ τῶν ὁποίων ποικίλλει ἀνάμεσα στίς 7 («β' ψαλμὸς» σὲ 7σύλλαβους) καὶ στίς 57 («ιζ' ψαλμὸς» σὲ 7σύλλαβους). Τέλος ὑπάρχει ὡς εἰσαγωγὴ ἕνα σύνθεμα τοῦ Π. πού ἐπιγράφεται «Εἰς ΛΥΡΑΝ» σὲ 4 4σπικες στροφές μὲ 8σύλλαβους στίχους. Οἱ 11σύλλαβοι εἶναι πάντοτε παροξύτονοι καὶ ὁμοιοκαταληκτοῦν σύμφωνα μὲ τὸ ἀκόλουθο σχῆμα:

1 : ' _ _
2 : ' _ _
3 : ' _ _
4 : ' _ _¹⁶

Οἱ 8σύλλαβοι εἶναι ὀξύτονοι καὶ παροξύτονοι καὶ ὁμοιοκαταληκτοῦν κατὰ τούσ ἑξῆς τρόπους:

α) 1 : ' _ _
2 : ' _ _
3 : ' _ _
4 : ' _ _

καὶ β) 1 : ' _ _
2 : ' _ _
3 : ' _ _
4 : ' _ _

Οἱ 7σύλλαβοι εἶναι ὀξύτονοι, παροξύτονοι καὶ προπαροξύτονοι καὶ ἡ ὁμοιοκαταληξία τους ἀκολουθεῖ τὸ σχῆμα:

1 : ' _ _ (_)
2 : ' _ _
3 : ' _ _ (_)
4 : ' _ _¹⁷

Τὸ ἐπικρατέστερο σύστημα ὁμοιοκαταληξίας στοὺς 8σύλλαβους εἶναι τὸ δεύτερο τὸ ὁποῖο παρουσιάζεται σὲ 14 ἀπὸ τούσ 17 ψαλμούς σὲ 8σύλλαβους.

Οἱ λίγες παρατηρήσεις πού θὰ ἦταν δυνατόν νὰ γίνουν ἔχουν σχέση μὲ τὰ 2 σημεῖα πού προαναφέρθησαν δηλαδὴ μὲ τὸν τελικὸ τόνος καὶ τὴ συνίζηση ἀπὸ τὴ μία πλευρὰ καὶ τῆς ἴδιας ἀρμονίας τῶν ὀξύτωνων - παροξύτωνων καὶ προπαροξύτωνων παρὰ

1) -Ὁ δρόμος πού ἔμενε ὁ Κάλβος σπιν Ἀγγλία

15. Ἰωάννου Πετριτζόπουλου: Ψαλμοί..., σ. 6
16. Ἐπὶ ἕνα ἐξαιρετικὸν σπὸν «ν'» Ψαλμὸ ὅπου ἔχουμε στὸ σύστημα τῶν 11σύλλαβων δύο προπαροξύτονους ὁμοιοκαταληκτοῦντες στίχους: τὸν 1ο καὶ τὸν 4ο τῆς 5ης στροφῆς.
17. Ἡ παρουσία τοῦ προπαροξύτονου εἶναι προαιρετικὴ. Καθὼς εἶναι φυσικὸ οἱ δυνατοὶ συνδυασμοὶ εἶναι οἱ ἀκόλουθοι:
α) 1: ' _ _   β) 1: ' _ _
3: ' _ _   3: ' _ _
γ) 1: ' _ _   δ) 1: ' _ _
3: ' _ _   3: ' _ _

τή διαφορά τους σέ συλλαβές. Ὅσον ἀφορᾶ τὸ πρῶτο σημεῖο ἔχομε στή μετάφραση τῶν ψαλμῶν περιπτώσεις ὅπως: «Πίστη ναι ἡ μαρτυρία του» (7συλλ. σ.58), «κα αὐτή ἡ κληρονομία μου» (7συλλ. σ.43), «τούς νεφρούς καί τήν καρδίαν» (8συλλ. σ.79), «Ψάλλετε ἡμῖν, μᾶς ἔλεγαν μέ βίαν» (11συλλ. σ.110), «Καί τῆς καρδιᾶς σου κάθε ἐπιθυμίαν» (11συλλ. σ.61).

Ἄλλοτε διακρίνονται, μέ διαλυτικά πάνω σπίν πρῶτη, οἱ δύο συνεχόμενες συλλαβές, ὅταν ἀπαιτεῖται ὁ τελικός τόνος νά εἶναι στή δεύτερη¹⁸. Π.χ. «Ἐνδόξως Κύριέ μου» (7συλλ. σ.64), «Ἀπό τὸ οὐράνιον ἀγιασπύριόν του/τάς ἰκεσίας σου νᾶκη ἐνώπιόν του» (11συλλ. σ.61).

Ὡς πρὸς τὸ δεύτερο σημεῖο, ὑπάρχει μία πληθώρα 7σύλλαβων προπαροξύτων με 8 συλλαβές πού κατά τόν Π. δέ διαφέρουν ἀπό τόν ἀντίστοιχο ὀξύτονο με 6 συλλαβές καί τόν παροξύτονο με 7 συλλαβές. Ἐχομε ἀρκετούς ψαλμούς (ιβ', ιε', ιζ', ιη', κ', κα') ὅπου καί οἱ προπαροξύτονοι 7σύλλαβοι ἀφθονοῦν. Π.χ.:

«Κύριε ὁ Θεός μου ἐπίβλεπον : ᾶ — —
 Διαφύλαξον ἐμέ : ᾶ
 Καθ' ὅτι τὰς ἐλπίδας μου : ᾶ — —
 Ἀπόθωσα εἰς Ἑσέ» : ᾶ

(ιε' ψαλμός, 1η στροφή, σ.41)

ἢ «Τούς ὀφθαλμούς μου φώπσον» (σ.37) καί «Κι ἐκεῖνοι οἱ ὀποιοὶ μέ θλίβουσι» (σ.38)¹⁹.

Ἐπὶ τὴν ὁμοιοκαταληξία, ὅπως καί οἱ ὀξύτονοι 8σύλλαβοι με 6 καί 7 συλλαβές ἀντίστοιχα ὅπως:

«Μ' ἀκακίαν περιπατῶ» (8συλλ. σ.79), «Εὐσπλαχνίσου με Θεέ» (8συλλ. σ.77), «Ἐσὺ θαυματουργεῖς» (7συλλ. σ.42), «Ἄς μὴ ἀσχυρθῶ ποτέ» (7συλλ. σ.93) καί «Λύτρωσέ μου τήν ψυχὴν» (8συλλ. σ.21).

Διαπιστώνει κανεὶς τὴ μεγάλη διαφορά τοῦ Π. μέ τόν Κάλβο ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ὁμοιοκαταληξίας. Ὁ Π. ἀντίθετα μέ τόν Κάλβο ὁ ὁποῖος ἐπιζητεῖ νά ἀποφύγει: «... τὴν βαρβαρότητα τῆς ὁμοιοκαταληξίας»²⁰, τὴ χρησιμοποιεῖ γιατί θέλει νά εἶναι: «... προσκολλημένος»²¹ σὲ ἱερό κείμενο τὸ ὁποῖο ἀπευθύνεται σπίν Ἐκκλησία καί διὰ μέσου τῆς στοῦς πιστοῦς στοῦς ὁποῖους θέλει νά ἐμπνεύσει: «... τὸν νόθον τῆς καθημερινῆς τῶν ψαλμῶν ἀναγνώσεως εἰς ταύτην τὴν διὰ στίχων ἀπλοελληνικὴν μας διάλεκτον καί πρὸς ψυχικὴν αὐτῶν εὐχαρίστησιν καί πρὸς εὐκόλωτέραν κατάληψιν...»²².

Εἶναι λοιπὸν ἡ προοπτικὴ σπίν ὁποῖα θέτει τὴ μετάφραση αὐτὴ ὁ Π. πού τὸν ὠθεῖ σπὴν χρῆση τῆς ὁμοιοκαταληξίας ἡ ὁποῖα ἄλλωστε στὰ Ἐπιτάμια εἶχε μία ἐντονη παρουσία διὰ μέσου τῆς Κρητικῆς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς. Ἐτσι σπὴν μετάφρασή του τῆς τραγωδίας τοῦ *Alfieri*, παρ' ὅλο πού χρησιμοποιεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ μέτρα τῶν ψαλμῶν, τὸν 11σύλλαβο, υἱοθετεῖ τὸν ἀνομοιοκατάληκτο στίχο γιὰ συγκεκριμένους λόγους καί κυρίως: «διὸπ ... συντείνει εἰς τὴν ρητορικὴν ἐκφρασιν»²³.

18. Τὸ ἴδιο γίνεται ὅταν σπὸ ἑσωτερικὸ ἑνὸς στίχου θέλει νά ξεχωρίσει τὰ δύο συναντώμενα φωνήεντα. Π.χ. «Διὰ τὴν σωτηρίαν σου» (7συλλ. σ.62)
19. Ἐδῶ θὰ πρέπει νά προστεθεῖ καί ἡ περίπτωση τῶν 2 προπαροξύτων 11σύλλαβων (σημείωση 16)
20. Ἄνδρέα Κάλβου: Ὡδαί, Κρητικὴ ἔκδοσις 1970, σ.σ. 240. Ἡ ἀναφορά σπίν «Ἐπισημείωση» σ.172
21. Ἰωάννου Πετριζόπουλου: *Ψαλμοί...*, σ. 4
22. Ἰωάννου Πετριζόπουλου: *Ψαλμοί...*, σ. 4-5
23. Ἰωάννου Πετριζόπουλου: Ὁ Ἄγαμέμνων..., σ. VI

Μετρικὲς παρατηρήσεις τοῦ Κάλβου.

Ὅμως δίπλα σπὴν σημαντικὴ αὐτὴ διαφορά ὁ Π. ἐπικαλεῖται μέ τρόπο ρητὸ τῆς μετρικῆς παρατηρήσεως τοῦ Κάλβου μέ ἀφορμὴ τούς τόνους καί παραπέμπει σέ ὑποσημείωσή του σπίν: «... ἐν Γενεῦη Τυπ. Λύραν τοῦ Κάλβου»²⁴. Ὁ Κάλβος περιγράφει ὅλες τῆς πιθανές περιπτώσεις τόσο τῶν 7σύλλαβων πού χρησιμοποιεῖ, ὅσο καί τῶν 11σύλλαβων τούς ὁποῖους: «... μεταχειρίζονται εἰς σύνθεσιν θεατρικῶν καί λυρικῶν ποιημάτων...»²⁵ καί τούς ὀνομάζει «ταξικούς». Τονίζει ὅτι οἱ στίχοι τῶν Ὡδῶν του: «... συνίστανται ἐκ συνιζήσεων καί τόνων»²⁶.

Ὅσον ἀφορᾶ τὰ 2 σημεῖα στὰ ὁποῖα ἐπιμείναμε, ἐξετάζοντας τῆς μετρικῆς ἀνπλήψεις τοῦ Π., διακρίνουμε τὸ παράλληλο τῶν περιπτώσεων Π. καί Κάλβου. Ὁ Κάλβος σημειώνει γιὰ τὸ πρῶτο ὅτι: «Ὅτε ἡ τελευταία λέξις ἑνὸς ἑπτασυλλάβου εἶναι προπαροξύτονος, ἡ τετονησμένη συλλαβὴ λέγεται ἔκπα ἀπὸ ἐπιλοιποῦ δύο λογίζονται ὡς μία»²⁷ καί πῶς κάτω: «Ὅτε ὅμως ἡ τελευταία λέξις ἔχει τὸν τόνον εἰς τὴν λήγουσαν, ὁ στίχος τελειώνει μέ τὴν ἔκπιν»²⁸.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ γιὰ τὸ δεύτερο σημεῖο τονίζει ἐπίσης: «Ὁ τελικός τόνος εἰς ὅλα τὰ διάφορα εἶδη στίχων δέν δέχεται ποτέ τὴν συνιζήσιν, ἀλλὰ διαλύει τὰς συλλαβάς»²⁹. Ἐνῶ γιὰ τὸ δεύτερο σημεῖο τὸ παράλληλο τῶν θέσεων Π. καί Κάλβου εἶναι ἐμφανές, γιὰ τὸ πρῶτο ἔχομε ἀπλῶς μία διαφορετικὴ φραστικὴ διατύπωση τῶν ἴδιων θέσεων. Ἐτσι δίκως νά μᾶς ἀπασχολεῖ ἡ ὑπόθεση τῆς προέλευσης τοῦ στίχου τοῦ Κάλβου πού ἔχει ὑποστηρικθεῖ ἀπὸ ἀρκετούς μελετητές, μπορούμε νά ποῦμε κρίνοντας τόν Π. ὅτι παράλληλα μέ τὰ μέτρα τῶν Ἰταλῶν πού συνεχῶς ἐπικαλεῖται καί τούς πιθανοὺς κοινούς τύπους γιὰ τὰ μετρικὰ ζητήματα πού τόσο ὁ Κάλβος ὅσο καί ὁ Π. γνωρίζουν, ἡ περίπτωση τῶν Ὡδῶν τοῦ Κάλβου ἀποτελεῖ ἕνα σημαντικό δεδομένο καί ἕνα πολὺ βασικὸ σημεῖο ἀναφορᾶς του.

Ὅπως εἶναι φυσικὸ οἱ πορεῖες τούς δέν τέμνονται στὰ μετρικὰ ζητήματα ἀλλὰ ὅμως — καί τοῦτο εἶναι ἴσως τὸ πλέον σημαντικό — βλέπουμε σπίν περίπτωση τοῦ Π. ὅτι ἡ μετρικὴ τοῦ Κάλβου προσέφερε ὄχι μόνο λύσεις σπὴν μετάφρασή τῶν Ψαλμῶν ἀλλὰ καί κάποιες δυνατότητες ποιητικοῦ λόγου. Δέν θὰ πρέπει νά μὴν ὑπενθυμιστεῖ τὸ γεγονός ὅτι ὁ «Ἕγμος, εἰς Ἑλαίαν» τυπωμένος ἀνῶνυμα στὰ 1830 συνθεμένος στὰ τυπικὰ Καθηκτικὰ μέτρα προσγράφεται μέ ἀρκετὲς πιθανότητες σπὴν Ἰ. Πετριζόπουλο³⁰ καί ὅτι ἔχομε μιὰ ἀρκετὰ πρῶτη ἐνδειξὴ μίμησης τοῦ ἔργου τοῦ Κάλβου. Αὐτὸ ἀσφαλῶς θὰ εἶχε τὴ δυνατότητα σέ διαφορετικὴ προοπτικὴ ἀπὸ αὐτὴ πού μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ, νά ἐνισχύσει τὴν ἀποψη ὅτι ὁ Π. γνώριζε πολὺ καλά τὰ κείμενα τοῦ Κάλβου.

24. Ἰωάννου Πετριζόπουλου: *Ψαλμοί...*, σ. 6
25. Ἄνδρέα Κάλβου: Ὡδαί..., σ. 170
26. Ἄνδρέα Κάλβου: Ὡδαί..., σ. 168
27. Ἄνδρέα Κάλβου: Ὡδαί..., σ. 168
28. Ἄνδρέα Κάλβου: Ὡδαί..., σ. 168
29. Ἄνδρέα Κάλβου: Ὡδαί..., σ. 170
30. Φαίδωνος Κ. Μπουμπουλίδου: «Ἐπανησιακὰ Σημειώματα...» σ.1057 ὅπου ἀναπτύσσεται τὸ σχετικὸ θέμα.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΩΤΟΥΛΑΣ

Η ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΑΡΕΤΗ ΤΩΝ

νταμαριακά

Ευτυχώς που έρχεται και κα-
νένας ξένος και αναγκάζομα-
στε να νοικοκυρευτούμε. Τό-
σα χρόνια τρώγαμε τόννους
σκόνης κάθε καλοκαίρι στο
νταμάρι της Πετρούπολης,
ενώ φέτος ο ερχομός του
Στάν έδειξε ότι η κατασκευή
δύο θεατρικών κτιρίων ήταν
θέμα λίγων ημερών. Μό-
νο που σαν κλασικοί κακονοι-
κοκυραίοι τα κάναμε όλα τε-
λευταία στιγμή με αποτέλεσμα
να γίνονται οι παραστάσεις
πλάι στα εργαλεία και στα ρο-
κανίδια.

επαιτεία κρατική

Μια και τόφερε η κουβέντα:
Πότε θα σταματήσει η επι-
τεία των ταξθετριών τουλάκι-
στον στα κρατικά θέατρα;
Από την πόρτα μέχρι τη θέση
σου στο ΘΕΑΤΡΟ ΠΕΤΡΑΣ
είχες δύο σχετικά τρακαρί-
σματα. Ένα στην πόρτα για
«ό,τι έχετε την ευχαρίστηση»
και ένα στη θέση σου για «ένα
μπουρμπουράκι».

Ένα από τα μεγάλα καλά της μεταπολίτευσης, εκτός από τα
εμβλήματα και τα πρόσωπα (όχι βέβαια όλα...) της έκτροπής
πού έστειλε στον αγύριστο, ήταν και η κατάργηση μιας έσο-
τής που άκουγε στο όνομα «Εορτή της Πολεμικής Άρετης
των Έλλήνων».

Πολλά είπώθηκαν — ακόμα περισσότερα ερωτήματα γεν-
νήθηκαν — γύρω από το τί να είναι άραγε η Πολεμική Άρε-
τή ενός λαού; Η ικανότητά του να ξεγεγίρεται κατά των ει-
σβολέων του έθνικού του χώρου; Το αίσθημα του χρέους
για την υπεράσπιση βωμών και έσπων; Η ευθύνη που έχει
για την υπεράσπιση των ιερών και των όσιών του; Αν ήταν
έτσι θά είχαμε έδω μία περιπτώση υπενθύμιση και μία άνευ λό-
γου και ούσιας επιβράβευση: Καί ο τελευταίος κακομοίρης
αισθάνεται υποχρεωμένος να άνασκουμπωθεί και να άνπα-
δράσει όταν άνπλαμβάνεται πώς κάποιος επιχειρούν να του
κλέψουν τό πορτοφόλι ή να του λησέψουν τό σπίτι. Η μή-
πως ο λόγος ήταν για κάποιες έξαιρετικές ικανότητες του
λαού μας να σπάει κεφάλια, να βγάσει μάπα, να κόβει πόδια,
να σκοτώνει γενικότερα; Έχω την ύποψια πώς μάλλον αυτό
θά έπρεπε να κρύβεται πίσω από τό βαρύγδουπο «Πολεμική
Άρετή», συνεπικουρούμενο και από την έφύση των στρατη-
γημάτων, των τακτικών έλιγμών και της ταχείας κινητοποίη-
σης τμημάτων πεζικού, ναυτικού και άεροπορίας.

Μέσα στην αύρα της δημοκρατίας, της ίσοπολιτείας και
του εϋρηνισμού που σάρωσε τό Έθνος τό 1974-75, η Πολε-
μική Άρετή των Έλλήνων έπίσημα έξοστρακίστηκε και έπί-
σημα έπαψε να άποτελεί πηγή έπίσημων τυμπανοκρουσιών.

Έπίσημα, σάν «Πολεμική Άρετή» γιατί έπίσημα, έπισημό-
τατα μάλιστα, δύο φορές τό χρόνο, όλη η χώρα μετατρέπεται
έδω και δεκαετίες σέ έναν άπέραντο στρατών. Στίς 25 Μαρ-
τίου και στίς 28 Οκτωβρίου (ήμερομνίες που έχουν άναμ-
φισθήτητα συνδεθεί μέ περιφανείς Νίκες, ενώ είναι γνωστό
πώς η πρώτη κατέληξε σέ μία επανάσταση που προδόθηκε
άπό μέσα και άπ' έξω και ήττήθηκε, και η δεύτερη συνοδεύ-
τηκε άπό μία σκληρή Κατοχή και στή συνέχεια άπό έναν πο-
λυαίμακτο Έμφύλιο — νομίζω πώς είμαστε η μόνη χώρα
στην Εύρώπη που γιορτάζουμε πανηγυρικά έναρξη πολέμων
και όχι παύση), ο στρατός παρελάυνει, οι κληρικοί δοξολο-
γούν σέ όλες τίς εκκλησίες, μέ τίς πολιτικές και δημοτικές άρ-
χές παρούσες, και τό Πανελλήνιο στέκει σά πεζοδρόμια ά-
νιμίζοντας σημαϊάκια ή παρακολουθεί άπό την τηλεόραση

ΕΛΛΗΝΩΝ

για την Ειρήνη του Άχιλλέα

ή άπό τά τρανζιστοράκια στο σπίτι του. Όμως...

Τό νταβαντούρι δυστυχώς άρχίζει δέκα μέρες νωρίτερα.
Τύμπανα χτυπούν ρυθμικά όχι μόνο στους στρατώνες αλλά
και σά προαύλια του καθενός άπό τά κιλιάδες σχολεία, πλάι
μας, άπέναντί μας, πίσω μας. Τύμπανα χτυπούν στρατωπι-
κούς ρυθμούς, δυνατά, κεφάλια, όρεξάτα, άσταμάτητα και

Ταρα-μπουμ-τατά	ταρα-μπουμ-τατά
Ταρα-μπούμ	ταρα-μπούμ
Ταρα-μπούμ-τατά...	

όλη η χώρα, πόλεις, κομποπόλεις, χωριά, συνοικίες, δρόμοι,
πλατείες, ύπνοδομάτια, αϋλές, κουζίνες, φωταγωγοί, κοινό-
χρηστοι χώροι, φρεάπια άνελκυστήρων, λουτροκαμπνέδες,
άνπλαλούν ρυθμικά σκεπάζοντας κάθε άλλο ήχο, σταματών-
τας κάθε άλλη δραστηριότητα, ύποτάσσοντάς την, άν δέν
μπορούν να ή σταματήσουν (ύπάρχουν πράγματα που δέν
διακόπονται χωρίς όλέθριες συνέπειες... έγχειρήσεις, έπιθα-
νάπος άγωνία, χτύπημα όμελέτας...) ύποτάσσοντάς την στο
δικό τους ρυθμό.

Κάθε μέρα. Για δέκα μέρες. Δύο φορές τό χρόνο. Σέ κάθε
γωνιά, Τα νιάτα μας, η νεολαία μας — δημοτικό, γυμνάσιο,
λύκειο, τό αύριο της φυλής μας βηματίζουν κάτω άπό τό άνε-
λέπτο χτύπημα των τυμπάνων κάθε μέρα για δέκα μέρες,
δύο φορές τό χρόνο (άντε τώρα να πιάσει τόπο εκείνο τό ένα
λεπτό για την ΕΙΡΗΝΗ που καθιερώθηκε πέρυσι άπέναντι
στά 28.000 λεπτά των 20 ημερών πολεμικών πανηγυρισμών
— ψύλλοι στα άκρα δηλαδή) παίρνοντας έτσι μία γεύση
άπό τον ΑΛΛΗΘΙΝΟ ΡΥΘΜΟ που συνέχει και συντηρεί αυτό
τόν τόπο, κι άς μήν τον ξέρουμε αυτά (ίσως διασκεδάζουν κι
όλας) ούτε έμεις που σπεύδουμε να τον ξεκάσομε, μόλις
πάρομε τό άπολυτήριο του στρατού.

Ούτε σήμερα (δεύτερη τετραετία της άλλαγής) δέν ύπάρχει
ένα τόσο δημοκρατικά και άνθρώπινα ευαίσθητο μυαλό να
ένοκληθεί άπό αυτή την πολεμόχαρη κατάσταση, άπό αυτή
τή διαιώνιση των έσορών της Πολεμικής Άρετης των Έλλή-
νων, άπό αυτή την ήθικη, ήχηκη, πολιτική (πολιτικότητα)
φρίκη που μάς τυραννεί; Μήπως πρέπει (δπως και την κα-
θιέρωση της Δημοτικής και ή νομιμοποίηση του ΚΚΕ) να τό
κάνει κάποτε ΚΑΙ ΑΥΤΟ η Δεξιά;

περί πολιτισμού

Στο Ηράκλειο Κρήτης δίπλα
άπό την κρήνη του Μοροζίνη
ένα περίπερο διαφήμιζε τις
πολιτιστικές εκδηλώσεις του
Δήμου, ενώ μέσα στη κορτα-
ριασμένη, στερεμένη και κα-
ταβρωμισμένη κρήνη, ένας
σκύλος ανέσυρε άπό τα λι-
μνάζοντα νερά τα προς το
ζην. Καλές οι μετακλήσεις των
ξένων συγκροτημάτων, μή-
πως όμως χρειάζονται και ε-
κείνες των εργατών καθαριό-
τητας του Δήμου; Άλλωστε κι
η καθαριότητα πολιτισμός εί-
ναι κατά τις επιγραφές!

Κατά συνέπεια, εξετάζοντας τις μετρικές αναλήψεις του Π., μπορούμε να διακρίνουμε την ανάμεσα σε άλλες γόνιμη παρουσία του Κάλβου που συνίσταται στο ότι προσφέρει κάποιες διαστάσεις με το παράδειγμα των Ώδων για την προώθηση του ποιητικού λόγου γενικά, είτε πρωτότυπου είτε σε μετάφραση ήδη από τις αρχές του 19ου αιώνα στην Ελλάδα. Αυτές τις διαστάσεις μπορούμε να ανιχνεύσουμε στη μετάφραση των «Ψαλμών του Δαβίδ» από τον Ί. Πετριτόπουλο.

Ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΠΕΛΑΤΟΣ γεννήθηκε στην Αθήνα στα 1958. Είναι διδάκτορας του Πανεπιστημίου του Παρισιού.

ΔΙΑΒΑΖΩ

**Κάθε τεύχος
κι αφιέρωμα**

κυκλοφορεί κάθε
δεύτερη Τετάρτη

Ομήρου 34
10672 – Αθήνα,
Τηλ.: 36.40.488 - 36.40.487 - 36.26.910

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΠΑΓΚΡΑΤΗΣ
Ο βράχος

– Ε, λοιπόν, είπε ο Αντρέας, δε νομίζω πως πρέπει κάποιος ν' αγαπάει, για να ζηλεύει.

Κανείς δεν είχε μιλήσει στον Αντρέα. Ωστόσο, από παιδί που τον γνώριζα συνήθιζε να εκφράζει τις σκέψεις του δυνατά. Δεν του απάντησα ούτε εγώ που καθόμουν κοντά του, ούτε κάποιος άλλος. Αλλ' ούτε κι ο Αντρέας συνέχισε. Το φορτηγό που μας μετέφερε, δεν άργησε να σταματήσει. Κατεβήκαμε όλοι, περίπου τριάντα.

Ο επικεφαλής, κοντός, μαυριδερός σαρανταπεντάρης, μας μοίρασε από ένα φτυάρι και συγχρόνως πρόσφερε τσιγάρο. «Δεν καπνίζω», είπα. «Στα τριάντα μου, ζήτημα αν έχω καπνίσει μια...». «Θα το πάρεις!», μ' έκοψε. «Είναι προσβολή».

Σχεδόν όλοι καθήσαμε χάμω. Ήταν ισχυρός ο καύσωνας, αλλά τό ύψωμα από πάνω έριχνε σκιά. Από μια γρήγορη μαπά που έριξα κατάλαβα πως οι άλλοι τ' απολάμβαναν το τσιγάρο τους. Εγώ, κάθε άλλο — άλλωστε δεν τραβούσα τον καπνό κάτω...

Όταν ο επικεφαλής σηκώθηκε, δεν είχαμε καλά-καλά τελειώσει το τσιγάρο. Χτύπησε, όμως, τά χέρια δυο φορές και μας έγνεψε ν' ακολουθήσουμε. Αρχίσαμε να κατφορίζουμε μέσα στο βράχο. Είχε μιαν είσοδο στην αρχή και κάποια σκαλοπάτια κατόπιν τσιμεντένια. Όσο προχωρούσαμε σκοτεινίαζε. Λίγο ακόμα και θα σκοτεινίαζε τελείως. «Ησυχία!», φώναξε ο επικεφαλής και ταυτόχρονα, πατώντας κάποιο διακόπτη, άναψε στα τοιχώματα ένα γκριζοπράσινο, καχεπικό φως. «Αυτό», είπε ο επικεφαλής με το γαλαζοπράσινο πρόσωπο, «αυτό ήταν το πρώτο σας τσιγάρο εδώ... και το τελευταίο».

Ένα παρατεταμένο «ου» αντίκχησε στα τοιχώματα. «Σκασμός!», είπε, «σε λίγο θ' αρχίσει η επιλογή. Ένας-ένας θα περνάει απ' την Επιτροπή να τους κοιτάτε στα μάπα, αυστηρά, θαρραλέα και ν' απαντάτε μονολεκτικά... Για έλα ο πρώτος...».

Ο πρώτος προχώρησε, κάπως δειλά στην αρχή, πιο αποφασιστικά ύστερα και μαζί με τον επικεφαλής κάθησαν στο βάθος της στοάς. Η βουβαμάρα που απλώθηκε κράτησε ώρα πολλή, μέχρι τη στιγμή π' ακούστηκε πίσω μας να φθάνει η δεύτερη ομάδα — ίσως κι η τρίτη μαζί. Ολόένα ο χώρος γέμιζε ανθρώπους. Κολλήσαμε όπως στα αστικά λεωφορεία κι η ατμόσφαιρα γινόταν όλο και πιο ασφυκτική.

«Δεν αντέχω πια», μου είπε ο Αντρέας. «Μην μπάζετε άλλους», γύρισε και φώναξε στον επικεφαλής, που μόλις επέστρεφε.

«Αδύνατον!», είπε αυτός.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΠΑΓΚΡΑΤΗΣ: Γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1950. Κείμενά του δημοσιεύτηκαν σε περιοδικά και εφημερίδες. Από το 1980 διευθύνει μαζί με το Δημήτρη Κονιδάρη το λογοτεχνικό περιοδικό «Πόρφυρας».

Θ. Δ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ Η Ηχώ

Ποτέ μου δεν αμφέβαλλα για την αλήθεια της παράδοσης και του θρύλου, πως με την έλευση του Κυρίου και Χριστού όλοι οι παλιοί θεοί των Ελλήνων γίνηκαν δαίμονες και αναπολούν τη χαμένη τους δύναμη με την απελπισία του άναρθρου επιφωνήματος των οριστικά χαμένων και καταδικασμένων οπαδών τους. Και τούτα τα σημάδια της μοίρας είναι το μόνο πράγμα που απόμεινε στον άνθρωπο σαν έχασε τον προσανατολισμό του σ' αυτόν τον κόσμο. Και την πυξίδα να την διαβάσουμε με ευχές και εξορκισμούς, σαν ο κόκκορας σφαδάζει με τον κομμένο του λαιμό.

Κοίτα πώς μπλέκουν δοληρά τα σημάδια, πώς και τούτη η πυξίδα βρέθηκε χαλασμένη: μόνο ο συνδυασμός των διοσημιών μπορεί να προσφέρει τον αποτελεσματικό έλεγχο της δικής τους φιλαλήθειας. Ένα πουλί που κελαιδάει πικρά άγγελος κακού· δυο πουλιά όμως όμοια, που το ένα δίνει απόκριση στο κελαιδισμό του άλλου, είναι προμήνυμα μεγάλης ευτυχίας. Αλλά ας υποθέσουμε πως εσύ άκουσες τη φωνή μόνο του ενός πουλιού, και όχι και του άλλου· παίρνεις έναν εξορκιστή, το ξορκίζεις με μύριους κόπους και όχι ευκαταφρόνητα έξοδα, και αυτό που στο τέλος κατόρθωσες, είναι το διώξιμο όχι της κακοτυχιάς σου, μα της τύχης σου.

Πού λοιπόν η σοφία; Μια που το σύμπαν είναι τυχαίο, και οι τύχες του ανεξερεύνητες, πώς να πιστέψεις στην ξεπερασμένη τάξη ακόμα και της απλούστερης λογικής; Εάν η αρχαιολογία μας διδάσκει τίποτα, είναι το πόσο απολαυστική είναι η καταστροφή — ακρωτηριασμοί αγαλμάτων από φανατισμένους ντόπιους χρισπανούς βανδάλους, και μετά όλα τα φορτώνουμε στους βάρβαρους ξένους επιδρομείς. Είναι τόσο ενδεικτικό πως η σοφία των αιώνων την εμπιστευόμαστε πάντα στο πιο εύφλεκτο υλικό, το χαρτί. Το πόσο εύκολα εξαφανίσια είναι τα βιβλία, το ξέρεις, αυτοκράτορα Σιχουάν-Τι, το ξέρεις, Ομάρ, το ξέρεις, Λογιόλα, το ξέρεις Αδόλφε Χίτλερ — και αν αυτά τα ονόματα των καταστροφών τα ξέρουμε σήμερα, είναι επειδή αυτοί δεν πέτυχαν στις απόπειρές τους, τουλάχιστον ολοκληρωτικά — αλλά πόσους άλλους αγνοούμε, που αυτό ακριβώς το πέτυχαν;

Στο τέλος, η οποιαδήποτε θεότητα πεισμώνει και πολλαπλασιάζει τις διοσημίες της, αλλά εάν πρόκειται στο τέλος να πεθάνεις, τί να κάνεις το προαίσθημα; Και σε έναν κόσμο δίχως βεβαιότητες, πώς να αναζητείς την αλήθεια; Οι μυστικιστές του μεσαίωνα, σοφότεροι, καταλήγουν πάντοτε στη διαπίστωση της αδυναμίας τους να διατυπώσουν ο,τιδήποτε χρήσιμο για την πιο βασική ιδιότητα του Θεού — και έτσι, πολλοί καταλήγουν στο βλάσφημο συμπέρασμα πως είναι πλάνη η ύπαρξη Θεού. «Ένας Θεός δεν είναι παρά το απόλυτο Μηδέν, γιατί μίτε το Εδώ, μίτε το Υπερέραν μπορεί να τον μετακινήσει» — Μάστρο Έκκαρτ, έπρεπε να σε κάψουν στην πυρά για αυτό.

Τούτα είναι αποξεφτίσματα ενός βιβλίου που διάβασα χτες, stat rosa pristina nomine. Προφητεία της άδειας ηχώ της ανθρώπινης λαλιάς, ο συγγραφέας του λέγεται Έκο, Ουμπέρτο Έκο, που θα πει Ηχώ.

! πρώτη παρουσίαση

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΡΑΦΩΤΗΣ

Πρωινό - Λύτρωση

Καλημέρα,
που σ' είχα χαμένη τη νύχτα,
μέρα,
υπομονεπικά μου μητέρα.

Καλέ μου,
έχανα, τη νύχτα, το δρόμο για τη ζωή,
ήλπε τώρα,
ελπιδοφόρε μου οδηγέ.

Γλυκεία,
καταράχτες γινόταν τη νύχτα οι στεναχώριες,
που κυνόταν στην άβυσσο, πουθενά,
αυγούλα,
γλυκολυπημένη μου παρθένα.

Νιόγεννη,
σταλιά-σταλιά κυλούσαν οι ώρες,
ζυμωμένες μ' ανήσυχο ιδρώτα
στο φιδοταραγμένο κορμί,
δροσιά,
καινούργιο μου αίμα.

Δημήτρης Καραφώτης γεννήθηκε το 1958 στα Γρεβενά. Σπουδάζει Πυρηνική Φυσική στη Γερμανία.

Δεύτερη πράξη

Μου λες
έχω πρόβλημα.
Θεωρητική άποψη.
Το βλέπω,
πως αντανάζομαι ψυχικά.

Το σκέφτηκα.
Το απαγορευμένο μήλο
δεν μπορώ να το κόψω.
Αυτή είναι η μόνη μου σιγουριά,
χωρίς να σου κρύβω
πως φορές αδυνατώ να το πιστέψω.

Ψάχνω για ουτοπικά αδιέξοδα.
Μα συνέρχομαι.
Κάνω ξανά σιδηροδεμένες σκέψεις.

Έχω ανάγκη το είδωλό σου,
την ανεκπλήρωτη επιθυμία που τυραννά,
λίγο καιρό ακόμα.
Έντεκα μέρες από τώρα.
Τις μετρώ με αγωνία.
Σαν περάσει και το τελευταίο λεφτό,
θα καθώ πάλι στα ατάραχα νερά
του ποταμού της ύλης.

JAROSLAV SEIFERT

Βραβείο Νόμπελ 1984

Η ΧΑΜΕΝΗ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ

Απόδοση: Clara Janes
Σαράντης Αντίοχος
(από τη συλλογή *Destnik Z Piccadilly*
Praha, 1979)

Ο Γιαροσλάβ Σείφερτ γεννήθηκε στην Πράγα στις 23 Σεπτεμβρίου του 1901.

Από τα μαθητικά του κιόλας χρόνια συνεργάζεται σε λογοτεχνικά περιοδικά κι εφημερίδες και έτσι γίνεται γρήγορα γνωστός ως ποιητής. Το 1921 εκδίδει την πρώτη ποιητική συλλογή του *Δακρυσμένη πόλη*, με την οποία εκφράζει τη θέση ότι η τέχνη θα πρέπει να υπηρετεί την υπόθεση του προλεταριάτου. Γρήγορα όμως θα τραβήξει την προσοχή του ή ευρωπαϊκή πρωτοπορία, κυρίως ο Ντανταϊσμός, και θα πρωτοστατήσει, μαζί με τον Karel Teige, στο λεγόμενο κίνημα του «Ποιτισμού», στο οποίο πρωτεύοντα ρόλο έχουν τα αισθητικά ενδιαφέροντα. Έκείνο τον καιρό, — δεκαετία του '20 — σημειώνεται στην Τσεχοσλοβακία μία εκπληκτική ποιητική άνθηση, κάπως ανάλογη με τη δική μας, της γενιάς του '30, με δημιουργούς της σπουδαιότητας του Holan ή του Halas.

Η πιο αντιπροσωπευτική δουλειά του Σείφερτ αυτής της περιόδου είναι οι συλλογές του, *Στη συννότια των κυμάτων* (1926), *Τ' άπδόνι τραγουδάει παράφωνα* (1926) και *Ταχυδρομικό περιστέρι* (1929). Ο Σείφερτ ωστόσο δεν σταματάει εδώ. Κάνει τώρα στροφή προς τον κλασικισμό και τις παραδοσια-

Τό παλιό νεκροταφείο των Έβραίων είναι ένα γκρίζο πέτρινο μπουκέτο πατημένο απ' τον καιρό.
Γύριζε χωρίς ρότα ανάμεσα στους τάφους κι είχα δλο στο νού μου τη μητέρα μου.
Της άρεσε νά διαβάσει τη Βίβλο.

Τά γράμματα δυό σπῆλες πηδάκιζαν μπροστά στά μάτια της
όπως τό αίμα στην πληγή.
Συχνά ή λάμπα μας σπινθοβόλαγε κι έβγαζε καπνούς·
τότε ή μητέρα μου έβαζε τα γυαλιά της.
Έπειτα μ' ένα φύσημα τίν έσθινε
κι έξυνε τό καμμένο φιλίλι
μέ μία βελόνα.

Κι όμως σάν έκλεινε τά κουρασμένα μάτια της
όνειρευόταν τίν Παράδεισο,
καθώς ήταν πρίν νά τίν έποικίσει ο Θεός
μέ τ' άρματωμένα κερουβείμ.
Κάποτε 'κεϊ π' άποκοιμόταν, ή Βίβλος
γλυστρουσε απ' τίν ποδιά της.

περίπλους

κές φόρμες της τσέκικης ποιή-
σης, υιοθετώντας τό μέτρο και
τή ρίμα. Με τά έργα του, *Μήλο*
του κόρφου σου (1933), *Τά κέ-*
ρια της 'Αφροδίτης (1936) και
'Ανοιξη άντίο (1937), ο Σείφερτ
ἀποδεικνύεται μεγάλος μαίτρ
σπίν τελειότητα του στίχου. 'Ο Β'
Παγκόσμιος Πόλεμος ἄν και θά
τόν ἀπασχολήσει ὡς θέμα, ὅπως
σπὴ συλλογή του *Κράνος γῆς*
(1945), ὡστόσο δέ θά μεταβάλει
τίς αἰσθητικές του ἀντλήσεις.
'Από τή δεκαετία ὅμως τοῦ '40 ὁ
Σείφερτ θά στρέψει τό ενδιαφέ-
ρον του πρὸς τήν πόλη της Πρά-
γας, πού γίνεται ἀπό κει και πέ-
ρα ὁ βασικός θεματικός πυρήνας
της ποίησής του.

'Επειτα ἀπό μιά περίοδο ἀναγ-
καστικής σιωπῆς, ἡ δουλειά του
Σείφερτ μπαίνει σέ μιά νέα φά-
ση, ἡ ὁποία θυμίζει τή θητεία του
στόν *Ποιησμό*, πού κύρια κα-
ρακτηριστικά της εἶναι, ἡ ἐπι-
στροφή στόν ἐλεύθερο στίχο, τό
διανοητικό περιεχόμενο και ἡ λι-
τότητα της μορφῆς, χωρίς τίς ἐν-
τυπωσιακές μεταφορές και τό
παιγνίδι τῶν λέξεων, πού τόσο
τόν εἶχαν ἐλκύσει ἄλλοτε. Πάν-
τως παρά τόν ἐκδηλο σκεπτικ-
σμό του ὁ Σείφερτ θά διατηρήσει
τήν αἰσιόδοξη στάση του ἀπέ-
ναντι σπὴ ζωῆ και τήν πίστη του
σπὴν ἀξία της ὀμορφιάς. Σπὴν
περίοδο αὐτῆ ἀνήκουν και τά
σημαντικότερα έργα του: *Κου-*
σέρτο στό νησί (1965), *'Ο Κο-*
μίτης Χάλλεϋ (1967), *Τό κύσι-*
μο της καμπάνας (1967), *'Η*
σπίλη της ἐπιδημίας (1977),
'Ομπρέλα του Πικανίλυ (1979)
και *Νά 'σαι ποιητής* (1983).

'Όντας ἀκόμη νέος
ξετρύπωσα σπὴν Παλαιά Διαθήκη
ἐξαίσιους στίχους γιά τόν ἔρωτα
κι εἶχα ἀπό τότε τή μανία
ν' ἀναζητῶ τά ἐδάφια μέ τίς αἰμομιξίες.
'Εκείνο τόν καιρό δέ φανταζόμουνα
ἐτούτη τή μεγάλη τρυφερότητα
πού κρύβουν τά ὀνόματα τῶν γυναικῶν
της Παλαιᾶς Διαθήκης.

'Η 'Αφάδ εἶναι Στολίδι και ἡ 'Ορφά
'Ελαφίνα
ἡ Νααμά Γλυκύτης
και ἡ Μικὸλ Ρυάκι.

'Η 'Αβηγαὶλ εἶναι Πηγὴ Παρηγοριᾶς.

Κι ὅμως ὅταν θυμᾶμαι
τί ἀνυπεράσπιστοι πού εἴμασταν
σάν βλέπαμε νά ποδοσέρνουν τούς 'Εβραίους,
μαζί μέ τά μικρά παιδιά τους πού τσιρίζανε,
τρέμω και πάλι ἀπό τή φρίκη
κι ἓνα ρῖγος μου διατρέχει τό κορμί.

'Η Γέμνα εἶναι Περιστέρα και ἡ Θαμάρ
Φοινικιά
ἡ Θερσά εἶναι ἡ Χάρη
και ἡ Ζέλφα μιά Σταλαγμαπα.
Θεέ μου, πόση ὀμορφιά!

Ζούσαμε πιά στόν κόσμο αὐτό τήν Κόλαση
κι ὡστόσο δέν ἐβρέθηκε κανεὶς
ν' ἀρπάξει τ' ὄπλο ἀπό τά χέρια τῶν φονιάδων.
Λές κι εἶχε ἐκλείψει
κάθε ἴχνος ἀνθρωπιᾶς.

Τ' ὄνομα 'Ιεχελιᾶ μεθερμηνεύεται:
ὁ Θεός εἶναι δυνατός.
Μά ὁ συνοφρυμένος τους θεός
κοίταζε μέσ' ἀπό τ' ἀγκαθωτά συρματοπλέγματα
κι οὔτε πού κούνησε τό δάχτυλό του.

'Η Δαλειδά εἶναι Νοσπιμιά και ἡ Ραχήλ
'Αμνάς
ἡ Δέββωρα εἶναι Μέλισσα
και ἡ 'Εοθήρ λαμπερὸ 'Αστέρι.

Τὴν ὥρα πού γυρνοῦσα ἀπό τό Κοιμητήρι
τό δειλινό του 'Ιούνη μέ τά μυρωδικά του
ἔτρεξε ν' ἀκουμπήσει στά παράθυρα.
Κι ὅμως μέσα σ' ἐκείνη τήν ἀπόκοσμη γαλήνη
κάθε τόσο ἀνυβοοῦσε
ὁ πόλεμος του μέλλοντος.
Κάθε καιρός μέ τά φονικά του.

Τό 'χα κιόλας ξεκάσει:
ἡ Ρόδη εἶναι τό Ρόδο.
Καί τοῦτο τό λουλουδι εἶναι ἴσως τό μόνο
πού μᾶς ἀπομένει
ἀπό τή χαμένη Παράδεισο

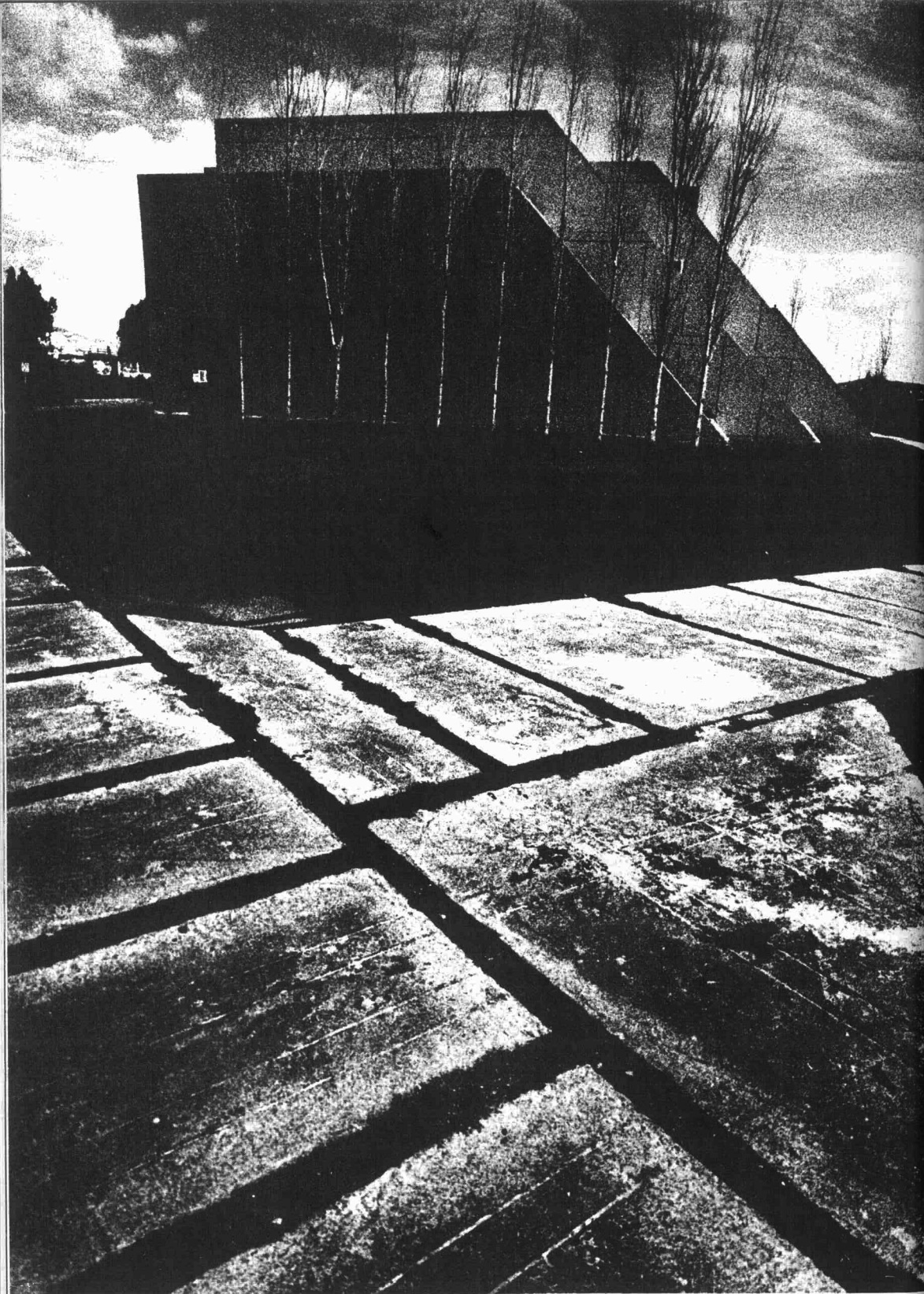
περιοδικό
ΣΤΕΓΗ

για τον πολιτισμό και
την ποιότητα ζωῆς.

Ζ. Πηγῆς 20· Ἀμπελοκήποι· Θεσσαλονίκη· τηλ. 741062

ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΗΛ. 3603202

ΙΧΝΕΥΤΗΣ
ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

MILAN KUNDERA

ΤΟ ΓΕΛΙΟ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Μετ. αποδ.: Καίτη Καραγεώργου

Με την ευκαιρία της απονομής εδώ και λίγους μήνες του λογοτεχνικού βραβείου που φέρνει το όνομα της πόλης της Ιερουσαλήμ στον Τσέχο λογοτέχνη-μυθιστοριογράφο Μίλαν Κούντερα, ο Κ. διάβασε μια διάλεξη στην οποία κάτω από τον τίτλο «ΤΟ ΧΑΜΟΓΕΛΟ ΤΟΥ ΘΕΟΥ» πραγματοποιεί μια μελέτη πάνω στη σύγχρονη δημιουργία του μυθιστορήματος. Εκτός από μερικές αναφορές που πάνε από το Ραμπελαί και το Θερβάντες μέχρι το Φλωμπέρ και τον Τολστόι ο συγγραφέας της «Αβάστακτης ελαφρότητας του είναι» μας αποκαλύπτει ότι το μυθιστόρημα ήρθε στον κόσμο σαν η πλώ του θεϊκού γέλιου. Το γέλιο που αναδύεται από τη θεότητα όταν αντιλαμβάνεται ότι ο άνθρωπος σκέπτεται. Το μυθιστόρημα εμφανίζεται τότε σαν μια μορφή αντίστασης μπρος στις ενεδρεύουσες στρατιές των ανθρώπων που δεν ξέρουν να γελούν.

Το γεγονός ότι το πιο σπουδαίο βραβείο που απονέμει το Ισραήλ προορίζεται για την ξένη λογοτεχνία δεν είναι, μου φαίνεται, αποτέλεσμα τύχης, αλλά μια μακράς παράδοσης. Στην πραγματικότητα είναι οι μεγάλες Εβραϊκές προσωπικότητες αυτές που, ξενπεμένες από τη μητρική γη, παιδευμένες πάνω από τα εθνικά πάθη, έδειξαν πάντα μια ξεχωριστή ευαισθησία προς μια Ευρώπη υπερεθνική υπό την έννοια ότι της περιοχής αλλά της κουλτούρας.

Εάν οι Εβραίοι, αφού εξαπατήθηκαν τραγικά από την Ευρώπη, εν τούτοις διατήρησαν πίστη σ' αυτόν τον Ευρωπαϊκό κοσμοπολιτισμό, το Ισραήλ η μικρή τους πατρίδα επί τέλους αναδύεται μπρος στα μάτια μας σαν η πραγματική καρδιά της Ευρώπης, μια καρδιά τοποθετημένη πιο κει από το σώμα.

Με μεγάλη συγκίνηση δέχομαι σήμερα το βραβείο που φέρει το όνομα της Ιερουσαλήμ και το σήμα αυτού του μεγάλου κοσμοπολίτικου Εβραϊκού πνεύματος.

Το δέχομαι σαν μυθιστοριογράφος, υπογραμμίζω μυθιστοριογράφος, δε λέω συγγραφέας. Μυθιστοριογράφος είναι αυτός που κατά τον Φλωμπέρ επιθυμεί να εξαφανιστεί πίσω από το έργο του. Να εξαφανιστεί πίσω από το έργο του, αυτό πάει να πει: να αρνηθεί το ρόλο της δημόσιας προσωπικότητας.

Αυτό στην πραγματικότητα δεν είναι εύκολο. Στο ότι όλο το σημαντικό, όσο μικρό και νάναι, οφείλει να περάσει μέσα από την αβάστακτα φωσιμένη σκηνή των mass media τα οποία, αντίθετα με την πρόθεση του Φλωμπέρ, κάνουν να εξαφανίζεται το έργο πίσω απ' την εικόνα του δημιουργού.

Σ' αυτή την κατάσταση από την οποία κανείς δεν μπορεί να ξεφύγει ολοκληρωτικά, η

παρατήρηση του Φλωμπέρ μου παρουσιάζεται σχεδόν σαν θέση φρουράς, δανειζόμενος το ρόλο της δημόσιας προσωπικότητας ο μυθιστοριογράφος θέτει σε κίνδυνο το έργο του που το ίδιο διατρέχει τον κίνδυνο να θεωρηθεί σαν απλή προσθήκη των δρώμενων, των θέσεών του. Λοιπόν ο μυθιστοριογράφος όχι μόνο δεν είναι το φερέφωνο κανενός, αλλά εγώ θάφταναν να πω ότι δεν είναι το φερέφωνο ούτε καν των δικών του ιδεών. Όταν ο Τολστόι έγραψε το πρώτο σχεδιάσμα της Άννα Καρένινα, η Άννα ήταν μια γυναίκα ανπαθητική και δικαίωθηκε στο τραγικό της τέλος.

Η σοφία του μυθιστορήματος.

Η οριστική βερσιόν του διηγήματος είναι πολύ διαφορετική, αλλά δεν πιστεύω ότι ο Τολστόι με την μια ή την άλλη βερσιόν θα άλλαζε τις ηθικές του αντιλήψεις, εγώ θα έλεγα καλλίτερα ενώ έγραφε άκουγε μια φωνή ξεχωριστή από τη δική του αντίληψη περί ηθικής. Άκουγε αυτό που σε μένα θα άρεσε να ονομάζω σοφία του μυθιστορήματος. Όλοι οι αληθινοί μυθιστοριογράφοι πειθαρχούν σ' αυτήν την υπερπροσωπική σοφία, αυτό είναι που εξηγεί ότι τα μεγαλύτερα έργα ήταν πάντα λίγο πιο έξυπνα από τους συγγραφείς τους. Οι μυθιστοριογράφοι που είναι πιο έξυπνοι από τα έργα τους, οφείλουν να αλλάζουν επάγγελμα.

Αλλά τι είναι αυτή η σοφία; τι είναι μυθιστόρημα; Υπάρχει μια θαυμαστή εβραϊκή παροιμία: «Ο άνθρωπος σκέφτεται, ο Θεός γελάει». Εμπνευσμένος απ' αυτή τη ρήση, μου αρέσει να φαντάζομαι ότι ο Φρανσουά Ραμπელάι άκουσε μια μέρα το γέλιο του Θεού και ήταν έτσι που γεννήθηκε η ιδέα του πρώτου μεγάλου Ευρωπαϊκού μυθιστορήματος. Με ευχαριστεί να σκέφτομαι ότι η τέχνη του μυθιστορήματος ήρθε στον κόσμο σαν πχώ του γέλιου του Θεού.

Αλλά γιατί γελάει ο Θεός ευχαριστημένος με τον άνθρωπο που σκέπτεται; Γιατί ο άνθρωπος συλλογίζεται και η πραγματικότητα του ξεφεύγει. Γιατί όσο περισσότερο σκέφτονται οι άνθρωποι τόσο περισσότερο ξεμακρύνει η σκέψη του ενός από τη σκέψη του άλλου. Τελικά γιατί ο άνθρωπος ποτέ δεν είναι αυτό που φαντάζεται ότι είναι. Είναι στη καρδιά των σύγχρονων χρόνων όταν ανακαλύπτεται αυτή η θεμελιώδης κατάσταση του ανθρώπου που βγαίνει απ' το Μεσαίωνα: Ο Δον Κιχώτης συλλογάζεται, κι όχι μόνο του ξεφεύγει η αλήθεια του κόσμου, αλλά επίσης η αλήθεια του ίδιου του εγώ του. Οι πρώτοι Ευρωπαίοι μυθιστοριογράφοι είδαν και κατάλαβαν αυτή τη νέα κατάσταση του ανθρώπου και πάνω σ' αυτήν θεμελίωσαν τη νέα τέχνη, την τέχνη του μυθιστορήματος.

Ο Φρανσουά Ραμπελάι επινόησε πολλούς νεολογισμούς που έπειτα έφτασαν να αποτελούν τμήμα της γαλλικής γλώσσας, αλλά μια απ' αυτές τις λέξεις παρέμεινε λησμονημένη κι αυτό είναι για θρήνο.

Είναι η λέξη «αγέλαστος», παρμένη από τα Ελληνικά και θέλει να πει: αυτός που δε γελάει, αυτός που δεν έχει αίσθηση του χιούμορ. Ο Ραμπελάι αποστρεφόταν τους αγέλαστους, τους φοβόταν. Παραπονιόταν λοιπόν ότι ήταν τόσο φρικώδεις που εξαιτίας αυτών των ιδιών έφτασε να παρατήσει το γράψιμο για πάντα.

Δεν υπάρχει ειρήνη μεταξύ των μυθιστοριογράφων και των αγέλαστων. Μην έχοντας αφογκραστεί το γέλιο του Θεού οι αγέλαστοι, είναι πεισμένοι ότι η αλήθεια είναι καθαρή, ότι όλοι οι άνθρωποι οφείλουν να σκέφτονται το ίδιο, και αυτοί είναι ακριβώς ό,τι φαντάζονται πως είναι. Αλλά είναι ακριβώς στην απώλεια της βεβαιότητας της αλήθειας και της κοινής αντίληψης των άλλων που ο άνθρωπος γίνεται άτομο.

Το μυθιστόρημα είναι ένας παράδεισος φανταστικός των ατόμων. Είναι ο χώρος όπου κανείς δεν κατέχει την αλήθεια. Ούτε η Άννα ούτε η Καρένινα. Είναι στην τέχνη του μυθιστορήματος που κατά την διάρκεια τεσσάρων αιώνων επιβεβαιωνόταν, δημιουργιόταν,

αναπτυσσόταν ο Ευρωπαϊκός ατομικισμός. Στο τρίτο βιβλίο «Γαργαντούας και Πανταγρουέλ» ο Πανούργος, η πρώτη μεγάλη μυθιστορηματική προσωπικότητα που γνώρισε η Ευρώπη, βασανίζεται από την ερώτηση: Οφείλει να παντρευτεί ή όχι; Συμβουλευείται παρατρόους, προφήτες καθηγητές, ποιητές, φιλοσόφους, οι οποίοι με τη σειρά τους τον παραπέμπουν στον Ιπποκράτη, τον Αριστοτέλη, τον Όμηρο, τον Ηράκλειτο, τον Πλάτωνα. Αλλά μετά απ' όλες αυτές τις τεράστιες λόγιες έρευνες που καταλαμβάνουν όλο το βιβλίο ο Πανούργος παραμένει άγνωρος εάν οφείλει ή όχι να παντρευτεί. Ούτε εμείς οι αναγνώστες γνωρίζουμε, αλλά σε αντάλλαγμα έχουμε εξερευνήσει απ' όλες τις δυνατές πλευρές την κατάσταση, κωμική όσο και βασική, εκείνου που δεν ξέρει αν οφείλει να παντρευτεί ή όχι.

Η πολυμάθεια του Ραμπελάι, μεγάλη όπως ήταν, έχει μια έννοια ξεχωριστή από εκείνη του Ντεκάρτ.

Η σοφία του μυθιστορήματος είναι διαφορετική από εκείνη της φιλοσοφίας. Το μυθιστόρημα δε γεννιέται από το θεωρητικό πνεύμα, αλλά από το πνεύμα του χιούμορ. Μια από τις αποτυχίες της Ευρώπης είναι αυτή που να μην έχει καταλάβει ποτέ την τέχνη την πιο Ευρωπαϊκή «το μυθιστόρημα», ούτε το πνεύμα του, ούτε τις τεράστιες γνώσεις του και τις ανακαλύψεις του, ούτε την αυτονομία της ιστορίας του.

Η τέχνη η εμπνευσμένη από το γέλιο του Θεού είναι ουσιαστικά όχι εξαρτημένη αλλά αντίποδας των ιδεολογικών πεποιθήσεων. Όμοια με την Πηνελόπη καλαίει τη νύκτα το καλί που οι θεολόγοι, οι φιλόσοφοι, οι σοφοί έχουν πλέξει την προηγούμενη.

Ο 18ος αιώνας

Τα τελευταία χρόνια συνθηζείται να μιλούν άσχημα για τον 18ο αιώνα, έχοντας φτάσει μέχρι το ακόλουθο: «Η δυστυχία του ρώσικου ολοκληρωτισμού είναι το έργο της Ευρώπης, της φιλοσοφίας της, ειδικά του άθεου ορθολογισμού του αιώνα του διαφωτισμού της, που δημιουργήθηκε μέσα στην παντοδυναμία του λογικού». Δεν αισθάνομαι ικανός να πολεμήσω μ' αυτούς που κάνουν το Βολταίρο υπεύθυνο για το Γκούλαγκ. Αντίθετα, ναι αισθάνομαι ικανός να πω: ο 18ος αιώνας δεν είναι μόνο αυτός του Ρουσσώ, του Βολταίρου, του Χόλμπακ, αλλά επίσης (αν όχι πάνω από όλα) αυτός του Φίλνιγκ, του Στερν, του Γκαίτε, του Λακλώς. Από όλα τα μυθιστορήματα αυτής της εποχής το «Τριστράμ Σάντυ» του Λωράνς Στερν είναι αυτό που προτιμώ. Ένα μυθιστόρημα περίεργο. Ο Στερν το αρχίζει με την επίκληση της νύκτας, στην οποία κωφορήθηκε ο Τριστράμ αλλά αρχίζει να μιλάει γι' αυτό όταν αμέσως τον γοπεύει άλλη ιδέα και αυτή η ιδέα μέσω ενός ελεύθερου συνδυασμού του θυμίζει άλλη ξεχωριστή σκέψη, μετά άλλο ανέκδοτο διαφορετικό σε τρόπο ώστε η μία παρέκβαση ακολουθεί την άλλη και ο Τριστράμ ο ήρωας του βιβλίου ξεχνιέται στη διάρκεια μιας ικανής εκατοντάδας σελίδων. Αυτός ο αλλόκοτος τρόπος να διηγείσαι ένα μυθιστόρημα θα μπορούσε να εμφανιστεί σαν ένα απλό παιχνίδι φόρμας. Αλλά στην τέχνη η φόρμα είναι πάντα κάπως περισσότερο από μια φόρμα.

Κάθε μυθιστόρημα ακούσια ή εκούσια προτείνει μια απάντηση στην ερώτηση: Τί είναι η ανθρώπινη ύπαρξη και πού κατοικεί η ποίησή της; Οι σύγχρονοι του Στερν -ο Φίλνιγκ για παράδειγμα- γνώριζαν πάνω απ' όλα να απολαμβάνουν την υπέροχη μαγεία της δράσης και της περιπέτειας. Η απάντηση που υπονοείται στο μυθιστόρημα του Στερν είναι διαφορετική: Η ποίηση κατ' αυτόν δε βρίσκεται στη δράση αλλά στη διακοπή της δράσης. Είναι δυνατό να έχει βάλει επί τάπητος έμμεσα εδώ ένα μεγάλο διάλογο μεταξύ του μυθιστορήματος και της φιλοσοφίας.

Ο ορθολογισμός του 18ου αιώνα πλησιάζει την περίφημη φράση του Λάιμπνιτς «τίποτα δεν είναι χωρίς λογική» nihil est sine ratione. Τίποτα από όσα υπάρχουν δεν είναι χωρίς αίτιο. Η επιστήμη, με έναυσμα αυτή την πεποίθηση, εξετάζει με πείσμα το «γιατί» όλων των

πραγμάτων με τρόπο ώστε ό,τι υπάρχει φαίνεται εξηγήσιμο και επόμενα δυνατό να υπολογιστεί. Ο άνθρωπος που θέλει να έχει η ζωή του νόημα αρνείται κάθε επίτευγμα που δε θα είχε την αιτία και το σκοπό του. Όλες οι βιογραφίες είναι γραμμένες έτσι. Η ζωή εμφανίζεται σαν μια φωτεινή τροχιά αιτίων, αποτελεσμάτων, αποτυχιών και επιτυχιών και ο άνθρωπος, καρφώνοντας το βλέμμα του ανυπόμονα στην απώδη διαδοχή των ενεργειών του, επιταχύνει ακόμα περισσότερο την τρελλή του πορεία προς το θάνατο.

Μπροστά σ' αυτή τη μείωση του κόσμου, στην απώδη ακολουθία των γεγονότων το μυθιοστόρημα του Στερν με τη φόρμα του βεβαιώνει μοναδικά ότι η ποίηση δεν είναι στη δράση, αλλά εκεί όπου η δράση διακόπτεται, εκεί όπου η γέφυρα μεταξύ μιας αιτίας και ενός αποτελέσματος διαρρηγνύεται και όπου η σκέψη αλητεύει σε μια γλυκεριά τεμπέλικη ελευθερία. Η ποίηση της ύπαρξης λέει το μυθιοστόρημα του Στερν είναι στην παρέκβαση, είναι στο μη υπολογίσιμο, είναι στην άλλη όχθη της συγκυρίας, είναι μια ποίηση sine ratione. Χωρίς αιτία είναι στην άλλη όχθη της φράσης του Λάιμπνιτς.

Δεν μπορεί λοιπόν να δικάσει κανείς το πνεύμα ενός αιώνα αποκλειστικά για τις ιδέες του, τις θεωρητικές του απόψεις, χωρίς κανείς να πάρει υπόψη του την τέχνη, ιδιαίτερα το μυθιοστόρημα. Ο 19ος αιώνας ανακάλυψε την ατμομηχανή και ο Χέγκελ ήταν σίγουρος ότι είχε μάθει το ίδιο το πνεύμα της παγκόσμιας ιστορίας.

Ο Φλωμπέρ ανακάλυψε την απονοσία, τολμών να πω ότι αυτή η ανακάλυψη είναι η πιο μεγάλη ενός αιώνα τόσο περήφανου για την επιστημονική του λογική. Βέβαια ακόμα και πριν τον Φλωμπέρ δεν αμφισβητούσαν την ύπαρξη της απονοσίας, αλλά την ανυπατάχτη νόησάν μ' έναν τρόπο λίγο διαφορετικό, τη θεωρούσαν σαν μια απλή έλλειψη γνώσεων, ένα ελάττωμα που μπορεί να διορθωθεί μέσω της παιδείας. Λοιπόν στα μυθιοστορήματα του Φλωμπέρ η απονοσία είναι μια διάσταση αδιαχώριστη με την ανθρώπινη ύπαρξη. Συντροφεύει τη φωτική Έμμα μέσα από τη ζωή της μέχρι την ερωτική κλίση και μέχρι το κρεβάτι του θανάτου, πάνω στο οποίο δυο διάσημοι αγέλαστοι ο Ομέ και ο Μπουρνισιέν εξακολουθούν να ανταλλάσσουν πλούσιες τις αδεξιότητες τους σαν ένα είδος επικίδειας παράκλησης. Αλλά το πιο προκλητικό, το πιο σκανδαλώδες στην άποψη του Φλωμπέρ για την απερισκεψία είναι αυτό: Η απονοσία δεν διασκορπίζεται μπρος στην επιστήμη, την τεχνική, την πρόοδο, το νεωτερισμό. Το αντίθετο, με την πρόδοό τους προοδεύει και αυτή!! Μ' ένα πάθος κακό ο Φλωμπέρ συνέλεγε τις στερεότυπες φόρμες που απαγγέλλαν γύρω του οι άνθρωποι για να φαίνονται έξυπνοι και μοντέρνοι. Μ' αυτές συνέθεσε ένα περίφημο λεξικό των «παραδεκτών ιδεών». Επωφελομάσαστε από τον τίτλο για να πούμε ότι η σύγχρονη απερισκεψία δεν σημαίνει άγνοια, αλλά έλλειψη συλλογισμού πάνω σε ιδέες παραδεκτές. Η ανακάλυψη του Φλωμπέρ είναι πιο σπουδαία από τις πιο ανήσυχες ιδέες του Μαρξ ή Φρόυντ. Γιατί είναι δυνατό να φανταστούμε το μέλλον χωρίς την πάλη των τάξεων, την ψυχανάλυση, αλλά όχι χωρίς την ορμητική άνοδο των «παραδεκτών ιδεών» που γραμμένες στους υπολογιστές, προπαγανδισμένες από τα mass media απειλούν να γίνουν σύντομα μια δύναμη που θα συνθλίψει όλη την πρωτότυπη σκέψη και το ατομικό και θα στραγγαλίζει έτσι την ίδια τη βάση της Ευρωπαϊκής κουλτούρας των σύγχρονων χρόνων.

Εχθρός του Κιτο

Καμιά ογδονταριά χρόνια μετά από τον καιρό που ο Φλωμπέρ φαντάστηκε την Έμμα Μποβαρύ, στα χρόνια του '30 του αιώνα μας, ένας μεγάλος μυθιοστοριογράφος, ο βιενέζος Χέρμαν Μπροχ θα έγραφε: Το σύγχρονο μυθιοστόρημα σκοπεύει ηρωικά να ανυπαχτεί στο κύμα του κιτο αλλά θα καταλήξει αναγκαστικά στην απελπισία εξαιτίας του κιτο.

Η λέξη κιτο γεννημένη στη Γερμανία στα μέσα του περασμένου αιώνα υποδεικνύει τη δραστηριότητα εκείνων που θέλουν να είναι αρεστοί με όποιο τίμημα στον πιο μεγάλο δυ-

νατό αριθμό ατόμων. Για να ευχαριστούμε είναι αναγκαίο να βεβαιώνουμε αυτό που όλος ο κόσμος θέλει να ακούει. Να είσαι στην υπηρεσία των «παραδεκτών ιδεών». Το Κιτο είναι η μετάφραση της απερισκεψίας των παραδεκτών ιδεών στη γλώσσα της ομορφιάς και του συναισθήματος.

Μας έρχονται δάκρυα τρυφερότητας για μας τους ίδιους μέσα από τις ασπμαντόπτες που σκεφτόμαστε και αισθανόμαστε. Σήμερα μετά από 50 χρόνια η φράση του Μπροχ επιβεβαιώνεται ακόμα περισσότερο. Μπροσ στην κυρίαρχη αναγκαιότητα να τέρψουμε και να προσελκύσουμε έτσι την προσοχή του μεγαλύτερου δυνατού αριθμού ατόμων, η αισθητική των mass media είναι αναπόφευκτα εκείνη του κιτο και μέσα από αυτά πλησιάζει και διεισδύει στη ζωή μας, το κιτο μεταλλάσσεται σε δική μας αισθητική και δική μας καθημερινή ηθική. Οι πολιτικές προσωπικότητες καταδικασμένες από τους ψήφους της δημοκρατίας, τα βιβλία από τις λίστες των Best Sellers. Μέχρι πρόσφατα ο μοντερνισμός σήμαινε μια ανταρσία ανη-κονφορμιστική ενάντια στις παραδεκτές ιδέες και το κιτο. Σήμερα ο μοντερνισμός συγχέεται με την τεράστια δυνατότητα παρέμβασης και το νάσαι μοντέρνος σημαίνει μια δύναμη ακάλινωτη νάσαι επίκαιρος, νάσαι ομοιόμορφος, να είσαι ακόμη πιο ομοιόμορφος από τους υπόλοιπους. Ο μοντερνισμός έχει ντυθεί στα ρούχα του κιτο.

Οι αγέλαστοι, η μη-σκέψη των «παραδεκτών ιδεών», το κιτο, είναι ο μοναδικός και ο ίδιος τρικέφαλος εχθρός της τέχνης που γεννήθηκε σαν αντίλογος του γέλιου του Θεού και έχει μάθει να δημιουργεί σ' αυτόν το γοητευτικό φανταστικό χώρο, στον οποίο κανείς δεν έχει στην κατοχή του την αλήθεια και κάθε ένας έχει το δικαίωμα να γίνεται ανηλιπτός-κατανοητός.

Αυτός ο φανταστικός χώρος της ανοχής γεννήθηκε με τη σύγχρονη Ευρώπη, είναι η εικόνα της Ευρώπης ή τουλάχιστον το όνειρό μας για την Ευρώπη, όνειρο προδομένο πολλές φορές, αλλά, αναντίρρητα, δυνατό να μας ενώσει όλους στην αδελφωσύνη που ξεπερνάει πολύ τη μικρή Ευρωπαϊκή ήπειρο. Αλλά ξέρουμε ότι ο κόσμος της ανοχής (η ανοχή, η φανταστική του μυθιοστορήματος και η ανοχή, συγκατάβαση ανεξιθρησκεία) η πραγματική της Ευρώπης είναι εύθραυστη και φθαρτή.

Φαίνονται στον ορίζοντα οι στραπές των αγέλαστων που μας παραμονεύουν. Και ακριβώς σ' αυτούς τους καιρούς του ακήρυκτου και διαρκή πολέμου και σ' αυτή την πόλη του πεπρωμένου, όσο δραματικό και σκληρό νάναι, έχω αποφασίσει να μιλήσω για το μυθιοστόρημα. Πιθανόν να έχετε καταλάβει ότι δεν πρόκειται για έναν τρόπο διαφυγής απ' τα προβλήματα τα λεγόμενα σοβαρά.

Γιατί αν η Ευρωπαϊκή κουλτούρα μου φαίνεται σήμερα απειλητική, εάν είναι έτσι από το εξωτερικό και μέχρι το εσωτερικό, το οποίο έχει και την πιο μεγάλη αξία- ο σεβασμός της στο άτομο- για την πρωτότυπη σκέψη του και την ιδιωτική του ζωή, μου φαίνεται ότι αυτή η πολύμημη ουσία του Ευρωπαϊκού ατομισμού είναι κατατεθειμένη σαν ασπμαντικό κουτί στη σοφία του μυθιοστορήματος.

Είναι σ' αυτή τη σοφία στην οποία θα ήθελα να αποτίσω σεβασμό σ' αυτή τη διάλεξη ευγνωμοσύνης.

Αλλά ήρθε η στιγμή να διακόψω.

Είχα ξεχάσει ότι ο Θεός γελάει όταν με βλέπει να σκέπτομαι.

29/9/85
Milan Kundera

Σημείωση της Μεταφράστριας.

Είναι φορές που η γοητεία ενός κειμένου σε συμπύκνωση αισθητικών εντυπώσεων, γίνεται συνο-

λικά ανηλιππί σαν έντονη και «αυτόνομη της λογικής» επιθυμία να τη μοιραστείς με όσο γίνεται περισσότερους.

Έτσι ακριβώς ήταν που συνέβη με το κείμενο του Τσέκου συγγραφέα, ή όπως θέλει ο ίδιος να λογίζεται μυθιστοριογράφου, Μίλαν Κούντερα.

Έντονα εριστικό πρωτότυπο και ατομικό το κείμενο του Μ.Κ. βάζει τον αναγνώστη σχεδόν εκβιαστικά να πάρει θέση, να σκεφτεί ή όπως θέλει ο Κούντερα, να προκαλέσει το γέλιο του Θεού. Του Θεού που στην παντοδυναμία του, όπως τουλάχιστον την αντιλαμβάνεται ο συγγραφέας, έχει τρυπώσει στο έργο του Κ. ίσως όχι ανεξάρτητα απ' την προσωπική του πορεία των τελευταίων χρόνων.

Είναι πέρα απ' τη φιλοδοξία αυτού του σημειώματος η όποια συνολική ή επί μέρους κριτική στο έργο του Κούντερα (ιδέα προκλητικά γοητευτική για το μέλλον).

Είναι όμως η αιχμή ενός προβλήματος που αφήνεται ο αναγνώστης να ψηλαφίσει μέσα από τον ίδιο το λόγο του συγγραφέα.

Αβάσταχτη και «ελαφριά» η ύπαρξη, το «είναι». Αβάσταχο ίσως και το γέλιο του Παντοδύναμου (ή τουλάχιστον κατά την άποψη του Κ.) Θεού, μπρος στον άνθρωπο που συλλογείται.

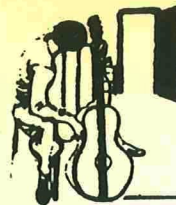
Αβάσταχτη όμως και η πικρή η τροχιά του λογοτέχνη που μέσα από την όποια τροχιά απονέμει τίτλους παγκοσμιοφίας και κοσμοπολιτισμού που στην καλύτερη περίπτωση εύκολα θα τους εκμεταλλευτεί ο διεθνής σιωνισμός.

Είναι τάχα η τέχνη τόσο ανεξάρτητη απ' τον καλλιτέχνη;

Η φωνή του ίδιου του «λόγου» είναι η μόνη έξουσιοδοτημένη να συσπείρει τον «λέγοντα».

Στην φωτισμένη σκηνή ο Μ.Κ. ας πάρει την ευθύνη του λόγου και του έργου.

Από την ισπανική εφημερίδα EL PAIS

Τα διάφορα ρεύματα και τάσεις στο χώρο της σύγχρονης μουσικής πραγματικότητας στο εξωτερικό μα και στον τόπο μας έχουν αδύρηντα οδηγήσει σε συνεχή ροή και δισκογραφική παραζάλη.

Μέσα από τους νέους δίσκους που κυκλοφορούν στην αγορά και φθάνουν στα κέρια μας, η σπύλη προπα να επιμένει στον εντοπισμό των κατά την προσωπική της εκτίμηση αξιόλογων μονάδων, παρά στην ενασκόληση με τις ανούσιες — και πάλι με κριτήριο υποκειμενικό — κυκλοφορίες. Τούτες συστηματικά αγνοούνται.

Πιστεύουμε πως ψάχνοντας για μουσική τούτο κρίνεται επιτακτικό σε σχέση μάλιστα και με τον ανα-

Ο ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΤΩΝ ΑΝΩΓΕΙΩΝ «Μοιρολόγια»

Χώρο σεβάσμιο και μεγαλοχολικό καταγράφει η καινούργια αυτή κυκλοφορία του «Σείριου» με μέσα λιτά και απέρητα.

Ο ήχος ενός μαντολίνου και η φωνή του Λουδοβίκου από τ' Ανώγεια συντείνουν σε έντονη ψυχική διέγερση, μεταφέροντας όπως ακριβώς είναι την οδύνη και τον τρόπο έκφρασής της από τις γυναίκες του κρητικού αυτού χώρου.

Τα εισαγωγικά σχόλια σε κάθε μοιρολόγιο και η παράθεση λεξιλογίου επιτείνουν τη λαογραφική ανίχνευση η οποία πραγματοποιείται με τη συλλογή αυτή ολοκληρώνοντας τις προθέσεις και τις επιδιώξεις της.

ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΚΡΑΟΥΝΑΚΗΣ «Ο κοριός»

Ο Σ. Κραουνάκης, φύση ανήσυχη και ερευνητική, καταφέρνει να δημιουργεί αίσθηση με ό,τι καταπιάνεται στο χώρο της μουσικής δημιουργίας. Και τούτο με συνέπεια και σταθερότητα.

Ίσως είναι από τις ελάχιστες παρουσίες με μέλλον στα μουσικά πράγματα, αφού ήδη οριοθετεί ένα αξιόλογο παρελθόν.

«Ο κοριός» του Β. Μαγιακόβσκι, μουσική θαυμάσια για ευαίσθητους οσοιασπιστές, επένδυσε την παράσταση του Θεάτρου Καισαριανής το Δεκέμβριο του '84, διατηρώντας παράλληλα χαρακτηριστικά τέτοια τα οποία επιτρέπουν την ακροαματική του ανεξαρτησία.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΞΑΡΧΑΚΟΣ «Θεατρικά» — «Κινηματογραφικά»

Οι δυο τούτοι δίσκοι παρουσιάζουν ολοκληρωμένη την πορεία του συνθέτη στο χώρο του θεάτρου και του κινηματογράφου. Με τις φωνές των Π. Πάνου, Γ. Μπιθικώτση, Ν. Ξυλούρη, Κ. Καρρά τα «Θεατρικά» ζωντανεύουν μνήμες απ' τα έργα «Κόκκινα Φανάρια», «Μην πατάτε τη χλόη», «Κομμένπα» και «Κόκκινα τριαντάφυλλα για μένα», ενώ τα «Κινηματογραφικά» είναι απ' τις ταινίες «Κόκκινα Φανάρια», «Το ταξίδι», «Μοντέρνα Σταχομπούτα», «Λόλα», «Τειτράγωνο», «Διπλοπενιές», «Η Ελλάδα χωρίς ερείπια», «Ζηπάνος μιας αγάπης», «Γυμνοί στο δρόμο», «Κορίτσια στον ήλιο» και «Ο τρίτος δρόμος».

Εκτός απ' την έλλειψη γενικότερου ενδιαφέροντος — επαναλήψω να ενεκα — τα τραγούδια των δίσκων περιβεβλημένα την ικανότητα της αφθαρσίας στο χρόνο και διαλεγμένα απ' τις πλέον ουσιαστικές περιόδους του συνθέτη αποτελούν, για όσους ενδιαφέρονται ειδικά, μια ενδιαφέρουσα προοπτική της δραστηριότητας του Σ. Ξαρχάκου στο θέατρο και τον κινηματογράφο.

«Η ΜΑΡΙΑ ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗ στο Ολυμπιά»

Η συναυλία αυτή της Μ. Φαραντούρη, ηχογραφημένη ζωντανά στο Παρίσι τον περασμένο Νοέμβριο, είναι αφιερωμένη στο Μ. Χατζιδάκι και το Μ. Θεοδωράκη. Περιλαμβάνει τραγούδια που κατά καιρούς συγκίνησαν και χάραξαν στην ψυχή μας τα ίχνη τους και τα οποία ερμηνεύονται μοναδικά απ' τη Μ. Φαραντούρη, τονισμένα με το πληθωρικό και μεγαλόπνοο ύφος της.

Για το μέρος του Μ. Θεοδωράκη δε χρειάζονται ιδιαίτερα σχόλια, αφού η Μ. Φαραντούρη είναι η κατ' εξοχήν ερμηνεύτρια των τραγουδιών του.

Στα τραγούδια του Μ. Χατζιδάκι η φωνή της δίνει μια άλλη διάσταση και κάπου ένα διαφορετικό πρόσωπο από κείνο με το οποίο μας έχουν γίνει οικεία. Συνολικά, αν και το περιεχόμενο της συναυλίας αποτελείται από επαναλήψεις, χωρίς κάτι το καινούργιο, καταφέρνει ν' αποκτήσει ταυτότητα και υπόσταση και να προξενήσει το ενδιαφέρον μας.

ΝΙΚΟΣ ΤΑΤΣΗΣ «Τι έχουν να δουν τα μάπα μας»

Ο Νίκος Τάτσης έχει δείξει στο παρελθόν πως μπορεί να φτιάξει καλά τραγούδια. Το ίδιο φαίνεται και σ' αυτή τη δουλειά του, στα σημεία όπου υπάρχουν ολοκληρωμένα τραγούδια του τα οποία ερμηνεύει ο Γ. Νταλάρας. Συνολικά όμως ο δίσκος κινείται στη μετριότητα ακολουθώντας ίσως τις απαιτήσεις της ομώνυμης ταινίας του Θόδωρου Μαραγκού.

Είμαστε σίγουροι πως οι ικανότητες του συνθέτη θα φανούν την πρώτη φορά που θα παρουσιάσει πάλι κάποια ολοκληρωμένη συλλογή τραγουδιών.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ «Τα χρόνια της θύελλας»

Έπειτα απ' την «απλή μουσική πρόταση» των τραγουδιών «του σίδερου και του νερού», να τώρα μια «απλή λαϊκή συμφωνία».

Διερωτώμεθα γιατί ο ίδιος ο συνθέτης να χαρακτηρίζει έτσι την τελευταία δουλειά του. Διαισθησι ή βεβαιότητα; «Τα χρόνια της θύελλας» στο γνωστό ύφος και με τα γνώριμα δομικά στοιχεία της σύνθεσης του Γ. Μαρκόπουλου δεν έχουν τίποτε να προσθέσουν στο πρόσωπο και το χαρακτήρα της δουλειάς του.

Γενναία καινοτομία η μονοφωνική εγγραφή του δίσκου-αντανάκλαση της ηχητικής των ελληνικών αισθουών προβολής.

ELMORE JAMES «Red hot blues»

Οι ελληνικές κυκλοφορίες δίσκων μπλουζ γίνονται όλο και πιο σπάνιες. Το αγοραστικό κοινό, βλέπετε, έχει έντεχνα προσανατολιστεί σε άλλα ερεθίσματα άκον και τυφλό, επόμενο και οδηγούμενο. Έστω όμως και χωρίς παιδεία, ακόμα και ο λιγότερο ευαίσθητος δέκτης δε μπορεί παρά να συγκινηθεί στην επαφή του με τη δουλειά δημιουργών του μπλουζ σαν τον Έλμορ Τζέιμς.

Για το μπλουζ, τη μήτρα αυτή όλων γενικά των μορφών μουσικής που αναπτύχθηκαν στο Νέο Κόσμο μα και στην Ευρώπη, το περιοδικό μας έχει αναφερθεί στο παρελθόν.

Το «Red hot blues» είναι μια καλή συλλογή τραγουδιών του Έλμορ Τζέιμς ο οποίος στάθηκε πηγή έμπνευσης δεκάδων σύγχρονων μουσικών, φτωχός και παραγνωρισμένος στο περιθώριο της ζωής της ευδαιμονιστικής αμερικάνικης κοινωνίας.

Δίσκος καθαρά θωματικός, γήινος και υλιστικός με αμεσότητα έκφρασης και συναισθηματική ένταση, απάντηση στα πλαστικά μουσικά φαστ φουντ που τρώμε καθημερινά.

THE TAKOMA BLUES SERIES «Rare blues»
«Chicago breakdown»

Η στήλη εμμένει στην κατά προτίμηση παρουσίαση των αξιολόγων μορφών της μαύρης μουσικής και πιστεύει πως δικαιώνεται προπάντων με την κατά καιρούς κυκλοφορία παρόμοιων ηχογραφήσεων.

Τόσο το «Rare blues» όσο και το «Chicago breakdown» αποτελούν συλλογές εξαιρετικού ενδιαφέροντος, όχι μόνο για τους φίλους του μπλουζ μα και γι' αυτούς οι οποίοι το φλερτάρουν.

Ανέκδοτο υλικό μουσικών σαν τους Big Joe Williams, Little Brother Montgomery, James Cotton, Son House, Rev. Robert Wilkins και άλλων οι οποίοι κινήθηκαν στη σκηνή του Σικάγου, παρουσιάζεται για πρώτη φορά σε δημόσια χρήση μιας και μέχρι σήμερα αποτελούσε κομμάτι ιδιωτικής συλλογής του Norman Dayton.

Ακουστικό μπλουζ κυρίως, ενισχύει την αμεσότητά του ηχογραφημένο ζωντανά σε μικρά κλαμπ, συναυλίες, ακόμα και στα σπίτια των ίδιων των μουσικών.

Έτσι οι ηχογραφήσεις αυτές, πρωτογενείς και ανόθευτες, συντελούν μέσα από συνεισφορά ουσιαστική στην ψυχική προσέγγιση του ακροατή με τον πομπό-μουσικό κάτω από τον ιδιαίτερο έντονο αισθησιασμό του μπλουζ.

STING «The dream of the blue turtle»

Γοητευτική μουσικά, μα χάσκουσα στιχουργικά, η πρώτη προσωπική δουλειά του πάλαι ποτέ τραγουδιστή των Πολίς, δημιουργεί αντικρουόμενες εντυπώσεις, εκφράζοντας και παίρνοντας μέσα από την πολύ καλή μουσική της επένδυση κάποιες αφελεείς θέσεις πολιτικής, μονομερείς και τραβηγμένες που ανιχνεύονται ακόμα και στα ερωτικά τραγούδια του δίσκου. Δεν πολιτικολογούμε — δεν ενδιαφερόμαστε άλλωστε — αλλά θεωρούμε ασυμπίθαστα τουλάχιστον τα αισθήματα της ψυχής με τα παιχνίδια της πολιτικής.

Ο Στινγκ έχει επενδύσει στη βοήθεια αξιολόγων μαύρων μουσικών, αφήνοντας τελικά μια κατά τ' άλλα ενδιαφέρουσα δουλειά.

HECTOR ZAZOU «Geographies»

Το «Geographies» είναι μια μονάδα της σύγχρονης προοδευτικής μουσικής και σαν τέτοια απηχεί τις αναζητήσεις του χώρου της.

STING

The dream of the blue turtle

THE TAKOMA BLUES SERIES
RARE BLUES

SON HOUSE, SUNNYLAND SLIM, LITTLE BROTHER MONTGOMERY, BIG JOE WILLIAMS, MAXWELL STREET JIMMY, DR. ISAIAH ROSS, REV. ROBERT WILKINS

Ο Hector Zazou με την νεοκλασική, οπερετικών τάσεων, μουσική του εκπέμπει κάποια ιδιαιτερότητα, χρησιμοποιώντας κατ' εξοχήν κλασικά όργανα και πλάθοντας διακριτικές μελωδικές γραμμές σε συνεχή αρμονική αιώρηση, την οποία δεν ταραΐζει ούτε και αυτή η χρήση του συνθετητή.

Δουλειά με διαστήματα έντονης εξάρσεως του ενδιαφέροντος, αντιπροσωπευτική της συγκεκριμένης τάσεως στο χώρο της σύγχρονης προοδευτικής μουσικής.

PETER PRINCIPLE «Sedimental journey»

Και αυτός ο δίσκος ερευνά νεότερες τάσεις της σύγχρονης προοδευτικής μουσικής, αλλά με διαφορετική οπτική γωνία.

Το «Sedimental journey» είναι μια πολυεδρική, πολυδιάστατη και αλληλένδετη ηχητική συνύπαρξη που δημιουργείται από σύγχρονα τεχνολογικά μουσικά όργανα, διαθέτοντας ρυθμική βάση και ψυχεδελικούς χρωματισμούς.

Συνύπαρξη με κρυφή γοητεία η οποία και αναδεικνύεται με την πρόοδο της ακροαματικής διαδικασίας του έργου διέποντάς το.

STEVIE WONDER «Innervisions»
«Fulfillingness first finale»

Μέσα στο γενικό κλίμα της ακινησίας στο χώρο της σόουλ, η επανακυκλοφορία τέτοιων δίσκων παρά τις όποιες εμπορικές επιδιώξεις δε χάνει την αίσθηση της θαλασσινής αύρας.

Ο Στίβι Γουάντερ, κατ' εξοχήν δημιουργική φυσιογνωμία, έγραψε το «Innervisions» τον Αύγουστο του 1973 και το «Fulfillingness first finale» στις αρχές του 1974.

Πατώντας σταθερά και σεβόμενος τις ρίζες που τρέφουν τη μουσική του, ξαφνιάζει κάθε φορά με τον πρωτοποριακό χαρακτήρα της δουλειάς του.

Διακριτικές μελωδικές γραμμές — φλόγες που σιγοκαίουν — έντονο πάθος και ρυθμική ένταση, κοντά σε στίχο μεστό και ουσιαστικό, ο Γουάντερ του '75, ο Γουάντερ του σήμερα.

Αρμονικός συνδυασμός της εμπορικής επιτυχίας και της ποιότητας στάθμης χωρίς κούφιας εξαλόττητες, θεατρικισμούς και πλαστές εντυπώσεις. Ο Γουάντερ του '75. Πρόκληση για σύγκριση με κάθε νεότερο μουσικό της σόουλ.

Προσωπικά δεν μας πείθει η ιστορία της αλλαγής των καιρών. Ο άνθρωπος, αν μπορεί ακόμα να ευαισθητοποιείται, αναμφίβολα θα διακρίνει τη διαφορά της προσφοράς του παρελθόντος σε σχέση με την κενότητα του παρόντος.

TRUE WEST «Drifters»

Οι Τρου Γουέστ είναι η κατάλληλη ένδειξη του ήχου που έχουν δημιουργήσει στη Δυτική Ακτή της Αμερικής διάφορα «υπόγεια» συγκροτήματα, εκφραστές μιας συγκεκριμένης νοοτροπίας και γενικότερα ενός διαφορετικού από τον καθιερωμένο τρόπο ζωής και ενός διαφορετικού ονείρου από τον αμερικάνικο εφιάλη.

Η δουλειά αυτή υστερεί σημαντικά από την προηγούμενη παρθενική τους παρουσία με συγκεντρώνει στοιχεία ενδιαφέροντα, μουσικά και στιχουργικά, για τον ακροατή που ενδιαφέρεται για το συγκεκριμένο ιδίωμα.

βιβλιοπαρουσίαση

ΠΟΙΗΣΗ

Μανόλης Αναγνωστάκης: **Τα ποιήματα**
(1941-1971)
Σπγμή, 1985

Μιχάλης Γκανάς: **Ακάθιστος Δείπνος**
Κείμενα, 1985 (8' έκδοση)

Τάσος Λειβαδίτης: **Βιολέτες για μια εποχή**
Κέδρος, 1985

Γιώργος Κοροπούλης: **Γεσημανή**
Άγρα, 1985

Γιάννης Δάλλας: **Ο ζωντανός χρόνος**
Κείμενα, 1985

Θέμης Τασούλης: **Σε μωβ ελάσσονα**
Πλέθρον, 1984

Μάριος Μαρκίδης: **Μετά είκοσι έτη** (ποιήματα 1963-1984).
Υψίλον, 1985

Γιάννης Κωνσταντέλλης: **Ο άνεμος των τελευταίων ημερών.**
Διογένης, 1985

Έκτωρ Κακναβάτος: **In Perpetuum**
Κείμενα, 1984

Ρούλα Μελίτα: **Η γέννηση της ωραίας ώρας**
Φιλιππότης, 1984

Σάμουελ Μπέκετ: **Χωρίς** (μετ. σημείωμα Παύλος Χριστοδουλίδης).
Νεφέλη, 1985

Σαράντης Αντίοχος: **Τατουάζ**
Περίπλους, 1985

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Τόλης Καζαντζής: **Μια μέρα με τον Σκαρίμπα.**
Σπγμή, 1985

Χάινριχ φον Κλάιστ: **4 Νουβέλες**
(Μετ. σημειώματα Θεοδωρής Δασκαρόλης)
Άγρα, 1985

Χριστόφορος Μηλιώνης: **Καλαμάς & Αχέροντας**
Σπγμή, 1985

Πέτρος Αμπατζόγλου: **Ισορροπία τρέμου**
Κέδρος, 1985 (γ' έκδοση)

Νίκος Καχτίτσος: **Ο εξώσιτος**
Σπγμή, 1985

Στο τεύχος αυτό επικεινόμεν μιαν επιλογή των πιο σημαντικών βιβλίων απ' όσα κυκλοφόρησαν τον τελευταίο χρόνο.

ΑΡΓΥΡΩ ΦΟΥΡΝΑΡΑΚΗ

Αύγουστος 3, Αθήνα

Μεσημέρι. Ξεκινώ για το αεροδρόμιο με το ταξί. Στο Κολωνάκι μια γυναίκα πέφτει σχεδόν μπροστά μας. Γύρω στα 50, δηλώνει γιατρός, θεσσαλονικιά, νευρικά χέρια, «όπου πηγαίνετε και συνεχίζω», χειρονομεί, ντύσιμο ακριβό και με γούστο. Την παίρνουμε. Ένα λεπτό αργότερα μισοκατεβάζοντας τα γυαλιά της ηλίου — κάθεται στο μπροστινό κάθισμα — πλησιάζει το πρόσωπό της στον οδηγό πολύ κοντά «Πόσες ώρες οδηγείτε;» «Τί σημασία έχει» ανθυρίζει εκείνος ενοχλημένος, η στάση της δεν είναι φυσιολογική, αρχίζουμε και οι δυο ν' ανησυχούμε. Σιγά σιγά η ανησυχία γίνεται ενόχληση, η γυναίκα φωνάζει, ανοίγει το παράθυρο, υπερκινητική, γυρίζει πίσω μπροστά, δεν μου απευθύνει λέξη, στόχος της ο οδηγός, τον βρίζει, «δεν ξέρετε τι σας γίνεται» επαναλαμβάνει συνέχεια, βγάζει τα χέρια της έξω στα φανάρια, μιλάει στους άλλους οδηγούς, ζητάει τα στοιχεία τους, το πρόσωπό της σπασμένο, διατρεί ωστόσο σημάδια ομορφιάς, μα το πιο εντυπωσιακό πίσω από τους σκούρους φακούς τα μάτια της πράσινα και μελιά, γυάλινα, μ' έναν δικό τους τρόπο να βλέπουν, διεσταλμένα, να σου πλακώνουν το στήθος.

Η διαδρομή με ταράζει, την αφήνω στο αεροδρόμιο με τον οδηγό εκνευρισμένο, την ώρα που μου κατέβασε το σακκίδιο «τρελή» μου λέει με ύφος συνομωπικό, «π να κάνεις, αυτά έχει το επάγγελμα, καλό ταξίδι».

Αύγουστος 4, Σαντορίνη

Στο μοναδικό καφενείο που 'ναι ανοικτό τέτοια ώρα, για πρωινό. Το νησί κοιμάται ακόμα, σ' ένα τραπέζι τρεις ντόπιοι μονάχα και το κορίτσι του μαγαζιού. Ανοίγει την πόρτα, μπαίνει κουβαλώντας μια μεγάλη τσάντα, βιασπική κάθεται στο μεσαίο τραπέζι, «έναν καφέ τουρκό» φωνάζει στο κορίτσι «με μια κουταλιά ζάχαρη, αλλιώς δεν τον πίνω» «και με καθαρό νερό». Πίσω από τό βιβλίο μου την κοιτάω, 35 με σαράντα, τύπος λαϊκός, πρόσωπο συμπαθητικό μ' ανάστατα χαρακτηριστικά, παχουλή, σπκώνεται να δει πώς φιάνουν τον καφέ της, το κορίτσι νευριάζει μα δεν το πολυδείχνει, ξανακάθεται, βγάζει από την τσάντα και π δεν βγάζει, τα ξανακάνει μέσα, μου ρίχνει μια μαπά, εγώ πίσω από το βιβλίο, πετάει μια ατάκα στους ντόπιους, κάποιος της απαντάει, μιλάει ασταμάτητα για άσχετα πράγματα, επαναλαμβάνει συχνά «ευχαριστώ που μ' ακούτε», ξαφνικά θυμώνει «με κοροϊδεύετε! δεν ξέρετε όμως ποιά είμαι εγώ». Πετάνει τα λεφτά για τον καφέ, βγαίνει, θα την ξαναδώ πολλές φορές στα καφενεία, στο τέρμα των λεωφορείων πάντα με την ίδια βαριά τσάντα, να μιλά ασταμάτητα με τους οδηγούς, με τους αργόσχολους στα καφενεία, με γυναίκες και άντρες, μια προσπάθεια ακούραστη να μιλήσει για όλα όσα φαντάζεται, «μ' απειλούν» λέει συχνά «όμως τίποτα δεν έκανα», μεταφέρει κομμάτια από καυγάδες, από διαλόγους με πρόσωπα άγνωστα, ανύπαρκα ίσως. Την τελευταία φορά πριν βγει από το καφενείο κοιτοστάθηκε μπροστά μου, εγώ πάντα με το βιβλίο, «δεν είμαι τρελή» είπε «με λένε Έφη» και μου χαμογέλασε γλυκά.

Αύγουστος 4, Σαντορίνη

Επιστροφή από την Οία με το τελευταίο λεωφορείο. Στο πίσω κάθισμα ένα αγόρι γύρω στα είκοσι. Κάτασπρος παρά τον καυτερό ήλιο, πρόσωπο βιβλικό, σιγομουρμουρίζει, μιλάει μόνος του, το πρόσωπο προς το τζάμι.

Στην αρχή σκεφτόμαστε θά 'ναι μεθυσμένος: όμως δεν είναι. Η φωνή του δυναμώνει σταδιακά, μιλάει με ταχύτητα τρομερή, με μιαν ορθοφωνία εκπληκτική, έχεις την αίσθηση ενός ηθοποιού που απαγγέλλει. «Βρίζοντας το κοινό» λοιπόν, είναι καθαρό πως φωνάζει

για ν' ακούμε, απευθύνεται σ' εμάς, ο λόγος του τρέχει, ασταμάτητα μας ειρωνεύεται, γίνεται κυδαίος, μας βρίζει: εμείς δεν απαντούμε, συνεχίζει ανακατεύοντας μια ποίηση παρακμής απασιόδοξη, το λεωφορείο τρέχει στο χωματόδρομο, Κατερίνα Γώγου και Μπωντλαίρ, μερικοί Έλληνες αρχίζουν να τον δουλεύουν, αυτός συνεχίζει μ' αυξομειώσεις στην ένταση, απότομος με τον ίδιο τόνο φωνής, φτάνουμε, γελά νευρικά, είμαι εκπληκτική, παραγμένη, τρεις φορές μέσα σε δυο μέρες πάει πολύ.

Αύγουστος 30, Πλάκα

Μεσημέρι, τελειώνοντας τον καφέ μου καταλαβαίνω πως κάπ πίσω μου δεν πάει καλά. Στον καθρέφτη βλέπω έναν άντρα με το μολύβι στο χέρι, σπκωμένο πάνω απ' τα καρπά του, μια πίπα στην άκρη των δοντιών. Κάθε τόσο μιλάει γυρίζοντας προς το παράθυρο, πετάει μια φράση ασυνάρτητη στην κοπέλα του μαγαζιού: εκείνη δεν απαντά, κάπ για ασφάλεια μουρμουρίζει, για ύποπτους, σπκώνεται, πηγαίνει στο τηλέφωνο, σχηματίζει έναν αριθμό, ζητάει την Ελένη. Προφανώς του απαντούν πως κάνει λάθος. Οργίζεται, ρωτά τι είναι εκεί, του λένε, δεν κλείνει: «γιατί βιάζεστε, σας μιλώ» φωνάζει κι ύστερα «μόλις γυρίσω σππί θα σε σπάσω στο ξύλο». Αφήνει το ακουστικό, ξανακάθεται, σε λίγο πληρώνει και φεύγει αφήνοντας γερό φιλοδώρημα, «καλός πελάτης» μου λέει η κοπέλα, «τακτικός, όμως...» χτυπάει με το χέρι το κεφάλι της, «απ' την πολλή μόρφωση πρέπει να τόπαθε, έρχεται συχνά κι όλο τα ίδια με το τηλέφωνο, μ' αν τον πιάσεις στα καλά του, πολύ συζητήσιμος, ούτε δικηγόρος νά 'τανε».

Αύγουστος 30, Πλάκα

Βγαίνω απ' το καφενείο, προχωρώ προς την Ερμού για το λεωφορείο. Γωνία Αγγελικής Χατζημικαλή ακούω φωνές «Λωποδύτες, Λωποδύτες!» Γυρίζω. Μια γυναίκα γύρω στα 70 ξεμαλλιασμένη, χωρίς δόντια, με το κεφάλι στο στήθος περπατάει αργά, την ακολουθούν σκυλιά, στο χέρι της ένα ξύλο μακρύ, μια νάυλον σακκούλα, φουστάνι κουρελιασμένο, παπούτσια τρύπα, διαλυμένα. Κάθε 10 μέτρα στέκεται και φωνάζει. Ο δρόμος είναι άδειος κάνει ζέστη, αναπνοή δύσκολη από το καυσαέριο που φτάνει ως εδώ, στρίβω τη γωνία, απομακρύνομαι: στο πεζοδρόμιο σέρνονται τα ξεχαρβαλωμένα παπούτσια, η μαγκούρα κι η φωνή μακραίνει προς το κέντρο της Πλάκας «Λωποδύτες!».

Αύγουστος 30, στη στάση του 026

Ερμού, το λεωφορείο αργεί. Κάτω από το στέγαστρο, ακαθόριστης ηλικίας, μεσήλικη πάντως, καμπουριασμένη, τα μαλλιά της γκρίζα σπκωμένα ψηλά, θα πρέπει να μην έχει δόντια, το στόμα της μορφάζει στη χαρακτηριστική κίνηση των πολύ ηλικιωμένων ανθρώπων, παρόλ' αυτά βαμμένο κατακόκκινο. Μεγάλα νύχια, μια τεράστια τσάντα που την ανοίγει και την ψάχνει συνέχεια. Μιλά μόνη της, δεν καταλαβαίνω π λέει, την κρυφοκοιτάω, κουνιέται συνέχεια πίσω μπρος, ξαφνικά μια σειρήνα νοσοκομειακού, το αυτοκίνητο περνάει μπροστά μας, η γυναίκα ανοίγει το στόμα της σ' ένα γέλιο βαθύ εφιαλτικό, ατέλειωτο, χωρίς ήχο. Τα λεωφορεία έρχονται δυο μαζεμένα, μπαίνει στο πρώτο, πίσω της μια άλλη γυναίκα τραβάει απότομα το παιδί της που 'χει κιόλας απλώσει το χέρι να την πλησιάσει.

ΑΘΗΝΑ, Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης
Ελλάδα, Καλοκαίρι 1985

περίπλους

Φ.Σκοτ Φιτζέραλντ: **Ο παράδεισος του Παι Χόλμυ** (μετ. Φαίδων Ταμβακάκης)
Οδός Πανός, 1985

Ρίτσα Φράγκου-Κικίλια: **Κολοζαμέντε**
Θεωρία, 1985

Φλωμπέρ: **Βιβλιομανία** (μετ. Ε.Χ.Γονατά)
Σπηγή, 1985

Ελίας Κανέπι: **Η τύφλωση** (μετ. Τζένη Μα-
στοράκη)
Γράμματα, 1985

Γιώργος Χειμωνάς: **Τα ταξίδια μου**
Κέδρος, 1985 (8' έκδοση)

Νταντερό: **Ζακ, ο μοιρολάτρης**
Ηριδανός, 1985

Έρμαν Έσσε: **Το νησί του ονείρου**
Καστανιώτης, 1985

Ίταλο Σβέβο: **Το καρναβάλι του Εμίλιο**
(μετ. Ιωάν. Δημακόπουλου)
Νέα Σύνορα, 1985

ΤΕΧΝΗ

Περικλής Σφυρίδης: **Οι καλλιτέχνες της Διαγωνίου.**
Διαγώνιος, 1985

Σοφία Καζάνη: **Έλληνες καλλιτέχνες**
(δέκα χρόνια κριτική 1974-1984).
Διαγώνιος, 1985

ΔΟΚΙΜΙΑ-ΜΕΛΕΤΕΣ

Γιώργος Κεκαγιόγλου: **Ο έρωτας στα χιόνια**
του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη.
Πολύτυπο, 1985

Βασίλης Καραποστόλης: **Η αδιαχώρητη κοινωνία**
(ένας διάλογος της κοινωνιολο-
γίας με τη λογοτεχνία).
Πολύτυπο, 1985.

Ντίνος Κονόμος: **Ο Γεώργιος Τερτσέτης και τα ευρισκόμενα έργα του.**
Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλή-
νων, 1984

Στέφανος Ροζάνης: **Η αισθητική του απο-
σπάσματος** (μια κριτική προσέγγιση στον
Λάμπρο του Σολωμού)
Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν, 1985

Σοφία Σκοπετέα: **Πέντε μαθήματα για τον Α.Κάλβο**
Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν, 1985

Ρ.Βάνεγκεμ-Φρ.Κάραντεκ: **Δυο μελέτες για τον Λωτρεαμόν** (μετ. Γ.Δ. Ιωαννίδη)
Υψίλον, 1985

Μ.Γ.Μερακλής: **Πέντε λαογραφικά δοκί-
μια για τη γλώσσα και την ποίηση**
Φιλιππούς, 1985

Γιώργος Βέλτσος: **Για την επικοινωνία**
Καστανιώτης, 1985

ΤΑΣΟΣ ΚΑΠΕΡΝΑΡΟΣ

οίονεί οίωνοί

ΠΛΕΘΡΟΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Οι νέες εκδόσεις του Περίπλου

ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΑΝΤΙΟΧΟΣ

ΤΑΤΟΥΑΖ

ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΑΝΤΙΟΧΟΣ
Τατούαζ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΡΑΦΩΤΗΣ

ΨΥΧΕΣ ΣΤΟ ΠΟΤΑΜΙ
ΤΗΣ ΥΛΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΡΑΦΩΤΗΣ
Δυο ψυχές στο ποτάμι της ύλης

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΦΛΕΜΟΤΟΜΟΣ
Σπουδή σ' ένα λευκό μπλουζάκι

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ
μπανισιτριζής

οχοθιαστικής

ΓΡΑΜΜΑΤΑ και Τέχνες
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΕΧΝΗΣ, ΚΡΙΤΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

ΒΙΒΛΙΑ ΠΑΡΑ ΠΕΝΤΕ ΔΙΣΚΟΙ

ελάτε ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 52 να γνωρίσετε το πιο κομικ βιβλιοπωλείο, δηλαδή ένα φιλικό μεγάλο βιβλιοπωλείο με πλήρη βιβλιοενημέρωση, τα πάντα (ή σχεδόν) από κομικ αλφουμ και περιοδικά, επιστημονική φαντασία (πλήρης ελληνική συλλογή και εκλεκτική αγγλική), μεγάλο στοκ από αφίσες και καρτες και μια φοβερή ενδιαφερούσα συλλογή από δίσκους, ελληνικούς και εισαγωγής. Μαζί μ' όλα τα άλλα, προσφερόμε δωρεάν φιλιότητα, συγκινητικές τιμές και ωραίες σακούλες.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 52^ο ΑΘΗΝΑ ☎ 3602549

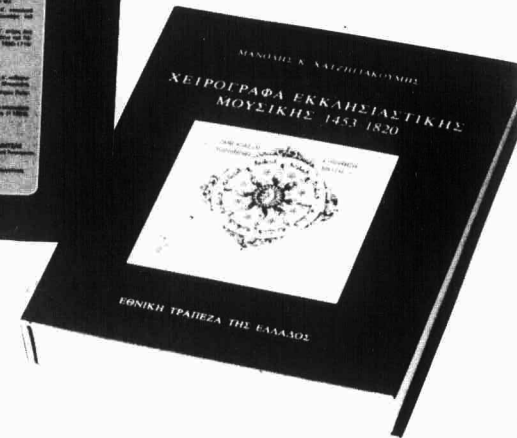
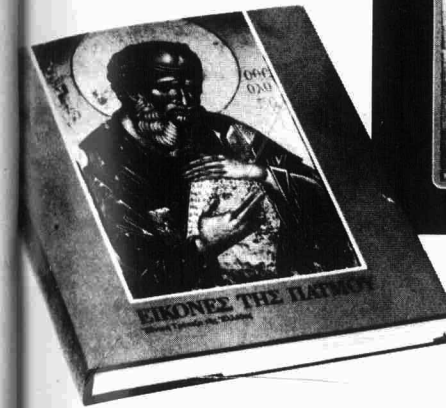
Δεκαπενθήμερος ΠΟΛΙΤΗΣ

πόρφυρας

περιοδική έκδοση γραμμάτων—τεχνών

γιατί

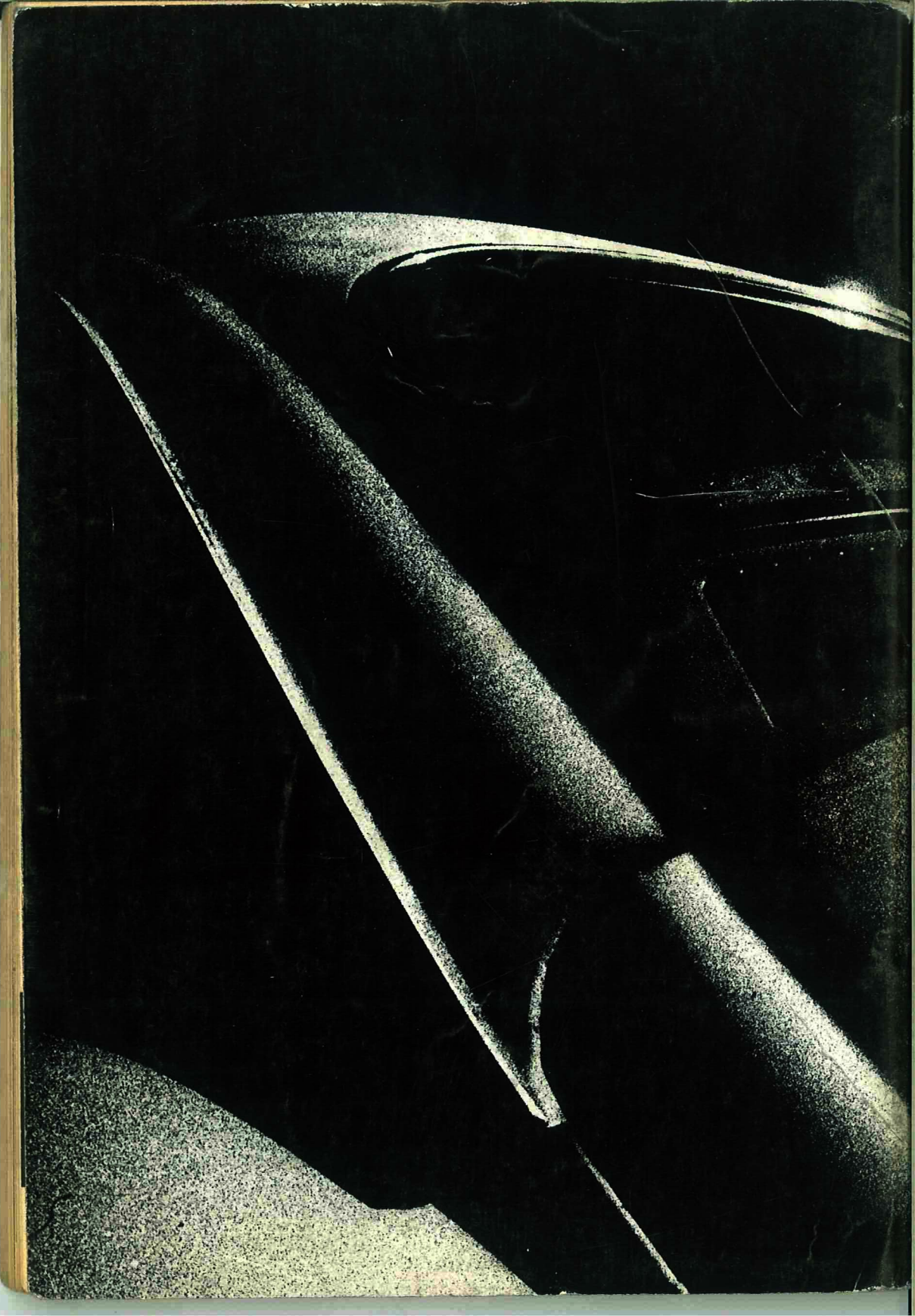
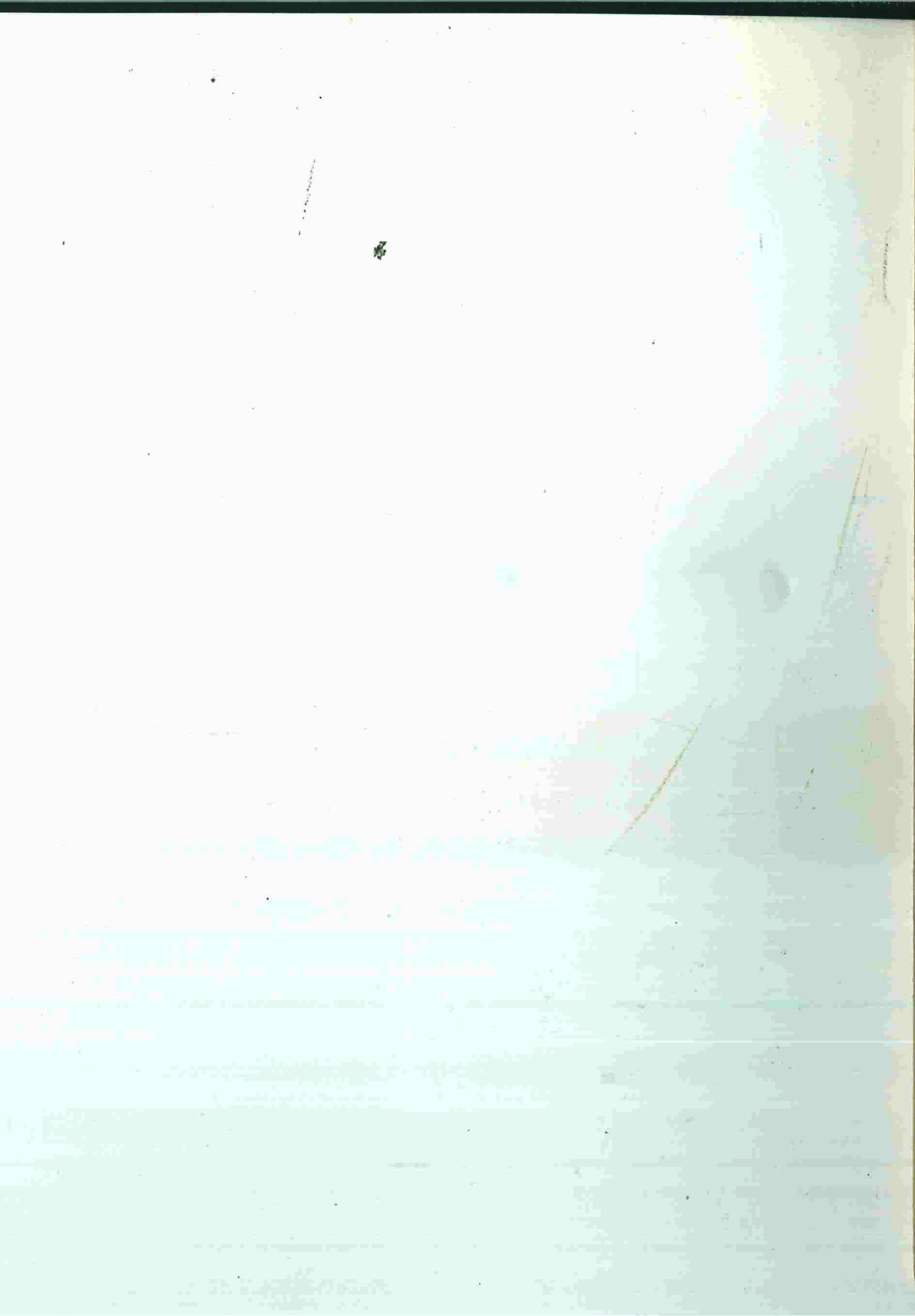
μηνιαία επιθεώρηση

εκδόσεις που συμβάλλουν στην πολιτιστική ανάπτυξη του τόπου μας

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ραδιοφωνικά I

Τι θα γίνει μ' όλες εκείνες τις «ζωντανές» εκπομπές που έχουν κατακλύσει το ραδιόφωνο όπου ο καθένας παρουσιάζει-παραγωγός ή μάλλον 5-6 μαζί αρπάζουν παρέα με ακροατές ένα μικρόφωνο και όποιον πάρει ο χάρος, είτε γλώσσα λέγεται είτε κιούμορ είτε ό,τι άλλο πέσει στην όποιος αρθρώσεως φωνή τους; Λίγο ακόμη και οι ακροατές θα καταφύγουμε στην παρανομία των ερασιτεχνικών.

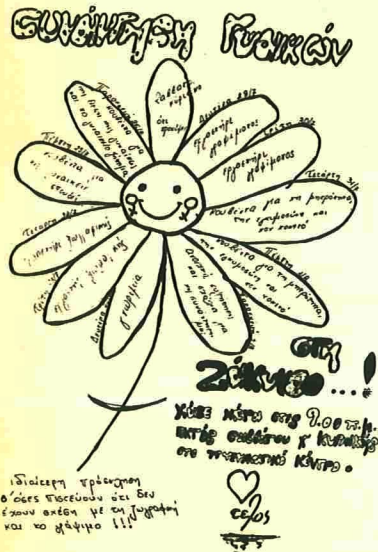
ΣΟΦΙΑ ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ

ΚΑΤΙ ΟΜΟΡΦΟ

Η πρόσκληση — χαρούμενη και πολύχρωμη — έγραφε: «Συνάντηση Γυναικών στη Ζάκυνθο από 22 Ιουλίου - 2 Αυγούστου, Διακοπές, Κουβέντες και... Δημιουργική Έκφραση». Απευθυνόταν σε όλες τις γυναίκες και περιείχε ένα πρόγραμμα συζητήσεων πάνω στο γυναικείο προβληματισμό, εργαστήρι ζωγραφικής και γραψίματος και... ό,τι προκύψει. Η όλη διοργάνωση γινόταν από πέντε γυναίκες, τη Μαίρη, την Πόλυ, την Έρση, την Κατερίνα και τη Νίκη.

Κινήθηκα με περιέργεια και ανήσυχο ενθουσιασμό στη Ζάκυνθο, όπου μαζί με τις άλλες γυναίκες, από την πρώτη μέρα, ένοιωσα τον μπάσο της αντίδρασης απέναντι σε ό,τι γεννιέται μέσα από αυθόρμητες διαδικασίες και δεν υπακούει στα στατικά πρότυπα των εκάστοτε ιθυνόντων. Το δημαρχείο αρνήθηκε την τελευταία στιγμή να παραχωρήσει το Πνευματικό Κέντρο της πόλης, ενώ είχε ήδη εγκρίνει σχετική αίτηση για τη χρησιμοποίησή του από τις γυναίκες τα πρωινά για τις εκδηλώσεις που είχαν προγραμματιστεί. Κάπως αργά ο δήμαρχος θυμήθηκε ότι μπορεί να το παραχωρήσει μόνο σε οργανώσεις, με καταστατικό κλπ., με κάποια ταμπέλα τέλος πάντων, κάποια γραφειοκρατική ταυτότητα που να τον βοηθά να τις εντάξει, να αποφύγει τη σύγχυση που προκαλεί στην εξουσία η αυτόνομη δράση. Η στέγη όμως βρέθηκε. Ο πολιτιστικός σύλλογος των υπαλλήλων του ΟΤΕ Ζακύνθου. Και αρχίσαμε.

Από το πρωί μέχρι το μεσημέρακι γύρω στις είκοσι γυναίκες (ο αριθμός των προσώπων δεν ήταν ποτέ σταθερός ούτε και τα πρόσωπα. Υπήρχε μια εναλλαγή, μια συνεχής κίνηση: γυναίκες

Ιδιαίτερα γρήγορη ο'όλες τις μέρες και έτσι δεν έβγαυα απ'αυτή με τη ζωγραφική και το γράψιμο !!

ραδιοφωνικά II

Ραδιοφωνική παραγωγός μιας τέτοιας «ζωντανής» εκπομπής από τις πιο παλιές είχε καλεσμένη τις προάλλες στην εκπομπή της την ηθοποιό ΘΕΜΙΔΑ ΜΠΑΖΑΚΑ. Ε, λοιπόν: για μια ολόκληρη ώρα προσπαθούσε να μας πείσει ότι το όνομα Θέμις δεν κλίνεται καθότι προφανώς μη ελληνικό. Έτσι ακούγαμε για «την Θέμις», τις σπουδές «της Θέμις» κ.ο.κ.

ΣΥΝΕΒΗ ΣΤΗ ΖΑΚΥΝΘΟ!

έρχονταν, γυναίκες έφευγαν. Και είχε αυτό μια φοβερή γοητεία...) αλλά και μικρά παιδιά ζούσαμε μαζί τη χαρά και τη συγκίνηση της κουβέντας, της δημιουργίας. Μιλήσαμε λοιπόν, ζωγραφίσαμε, παίξαμε, ανταλλάξαμε, γελάσαμε αλλά και κλάψαμε και χορέψαμε σε πάρτυ που οργανώσαμε στο κάμπινγκ του Μαυράντζη, όπου μέναμε οι περισσότερες.

Και τώρα ας προσπαθήσω να εκλογικεύσω, δηλαδή συνειδητά να αφαιρέσω δύναμη από ό,τι ένοιωσα στη Ζάκυνθο, από ό,τι νοιώσαμε. Τι μας έφερε στη Ζάκυνθο; Οι γυναίκες που συναντηθήκαμε πολλές φορές μιλήσαμε για την έλλειψη διεκδικητικού χαρακτήρα της συνάντησης, για τη χαλαρότητα που φαινόταν να εξασφαλίζει το όλο πλαίσιο της διοργάνωσης των εκδηλώσεων, φανερόντας μια προηγούμενη διεκδικητική στάση σαν συνειδητοποιημένες γυναίκες και την εμπειρία της αναπόφευκτης έντασης που προκαλεί η διεκδίκηση. Άλλες πάλι μίλησαν για τη διάθεσή τους να ζήσουν κάτι πρωτόγνωρο, άλλες για την ανάγκη τους για επικοινωνία. Όλες μίλησαν, όλες έζησαν, όλες ουσιαστικά διεκδίκησαν. Έτσι απλά, χωρίς φανφάρες διεκδίκησαν το δικαίωμα να είναι ο εαυτός τους, αφήνοντάς τον να βγαίνει έξω η κάθε μια με διαφορετικές ταχύτητες. Συνυπήρξαμε σε στιγμές όπου σου έρχεται να κλάψεις από χαρά, να γελάσεις από συγκίνηση.

Όλα αυτά έγιναν σε κάποια φάση του ζεστού καλοκαιριού στη Ζάκυνθο, με τη Ζάκυνθο απέξω, μια που οι γυναίκες της, με λιγότερες εξαιρέσεις, δεν εμφανίστηκαν. Και όλα αυτά, μια ελπίδα για τις δυνατότητες για ένα εναλλακτικό τρόπο ζωής με άλλους κώδικες μέσα από τους οποίους φτάνουμε στους άλλους, Εμείς.

ραδιοφωνικά III

Μια εκπομπή που εδώ και αρκετό καιρό μεταδίδεται κάθε Σαββατόβραδο από το ραδιόφωνο είναι κι εκείνη με τα ρεμπέτικα που πριν ακουστούν απαγγέλλονται περπατώντας από τον παραγωγό. Πρόκειται, όπως διαβεβαιώνει ο ίδιος, για σπάνια κομμάτια, όπως για παράδειγμα η Φραγκοσυριανή, η άμαξα μες τη βροχή κλπ.

ΕΝ ΑΙΓΑΙΩ ΠΕΛΑΓΕΙ ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

Απόσπασμα επιστολής της θείας μου *Μαριάνθης* –της επονομαζομένης «*Εγκυκλοπαίδειας*» προς τη θεία *Μάρτζυ*– πάλαι ποτέ «*Μαριώρα το Κίτος*», νυν διαβιούσαν εν *Η.Π.Α.*, χήραν διά τρίτην φοράν και κάτοχον τεσσάρων βενζινάδικων και μιας λοντερέττας, εν *Πίμποντν, Μασσαχουσέτης, Η.Π.Α.*

Αγαπητή μου αδερφή Μαριώρα, καίρε.

Σπεύδω να ερωπήσω διά την καλήν σου υγείαν, αλλά εγώ θα με φάει η άμπη η χολή. Το αυτό επιθυμώ και δι' εοδής και έχεις καιρείσματα από όλους τους γειτόνους πλην Αγγέλας. Αυτή τέρμα. Σκέτο φαρμάκι επειδή εκατάφερα να νοικιάσω τα επάνω δύο παλαιά δωμάτια εις πέντε τουρίστιας με μούσια και ο ένας έχει και ένα –μετά συγκωρήσεως– μεγάλο βιολί και επειδή δεν χωράει στον ώμο, το παίζει ακουμπώντας το στο πάτωμα. Ο μικρός που γυρίζει μέρα-νύκτα με τα σώβρακα τα θαλασσιά είναι, λέει, μαέστρος και τους λέει πώς να παίζουνε τα όργανά τους γιατί είναι πιο σπουδασμένος αυτός. Οι άλλοι τρεις έχουνε από κάπ κανονικά βιολιά και ο ένας ένα μακρύ παγιάυλι που έχει και ράμφος. Της Παναγίας, μεγάλη χάρη της, έκουσε φεσιβάλλ σε κείνο το Χάλασμα με τις τρύπες κι ήρθαν απ' την Αθήνα και δυο Υπουργάδες με τα σόγια τους κι ένα μεγάλο σκύλο. Μένουνε στου προέδρου και δεν μπορώ να κλείσω μάτι πότε με τους βιολιτζήδες και πότε με το σκύλο. Τουλάχιστον οι λωλοί οι βιολιτζήδες πλερώνουνε και τρώνε ό,τι τους δώσεις. Τους φλόμωσα στο φασκόμυλο το πρωί και λένε και «Θεκιού, Μις».

Εμείς εδώ, αγαπητή μου αδελφή, κάθε μέρα και εκδηλωνόμαστε. Πότε στο Χάλασμα με τις τρύπες, πότε στο λιμάνι και ρίχνουνε και βεγγαλικά, πότε στο σινεμά το Ρόδον που σκάνει ο τζιτζικας απ' τη ζέστη. Μα εγώ εκεί, βράχος κι ας ψήνομαι. Η κυρά-Ματούλα λέει να πηγαίνουμε σ' όλα να μας βγάζουνε και καμιά φωτογραφία. Πού ξέρεις αδερφή μου, μπορεί να βρεθεί κανένα ξένο παιδί, νοικοκύρης. Έχω κι εγώ τον τρόπο μου λιγάκι. Έχω και το μπαούλο που μου άφησες με τα ρουχαλάκια το 1939. Τα αερίζω κάθε βδομάδα και είναι ολοκαίνουργια. Πού ξέρεις. Μα θα σταματήσω την εγγραφή του γράμματος τώρα γιατί ήρθε η Κυρά-Ματούλα να πάμε στο Χάλασμα. Της έδωσε η κόρη της δυο εισιτήρια τζάμπα της Εργατικής Εστίας που παίζει, λέει, τη Μάνα Κουράγιο, έργον πατριωκόν. Αύριο πάλι...

Αδελφή μου, καλημέρα. Κάθομαι να συνεχίσω την ως άνω επιστολή μου για να σου πω τα ρεζιλίκια τους. Ακούς, Μαριώρα μου, να σου λένε πατριωκόν έργον η κυρία Κουράγιο; Ρε τώρα θα βγει ο Αθανάσιος Διάκος με τη χιονάτη φουστανέλλα να τους κάνει σκόνη, τώρα θα φέρουνε τον άλλο τον Παπαφλέσσα να τον φιλήσει ο Τουρκαλός και να πεθάνει με Εθνικό Ύμνο! Έβαλα τις φωνές και με γάλανε τα κουλτούρια σπικωτή. Άκου, λέει, τούτο είναι Γερμανικό πατριωκόν και του λόγου τους δεν έχουνε Θανάσιους Διάκους και τέτοιες απιδίες! Πού νάσουν να δεις μια κολωπετωμένη βδομηντάρα να πουλά μια στον έναν και μια στον άλλο και νάκει και μια κόρη παλαβή μαζί. Η κυρά-Ματούλα λέει πως της βγήκε ζαβή από τα πολλά τα ... ψυχικά πούκανε με τους φαντάρους στα νιάτα της. Μαυραγορίπισσα να δουν τα μάπα σου. Άκου Μάνα Κουράγιο! Εγώ τόθελα το κουράγιο να πάω να τα ψάλλω στον Πρόεδρα που μας κουβάλησε τα κουμούνια κι ήθελε και ντελάλη να μην τα χάσουμε. Η κυρά-Ματούλα έκασε ως το τέλος γιατί έχει κόρη κουλτουριάρα και τη φοβάται.

περίπλους

Σήμερα, αδελφή μου, ήρθανε κάπ ξενικίες και δυο τρεις μανταχαλαίοι που είναι, λέει, μεγάλο μπαλέτο. Στο εξωτερικό πλερώνεις χρυσάφι να πας στο θέατρό τους. Τούτοι κορεύουνε όλους τους χορούς, ως και Ευρωπαϊκούς. Θα κάνουνε παράσταση στο λιμάνι μόλις έβγει το φεγγάρι και ο ντελάλης εφώναζε όλο το πρωί πως θα κάνουνε μια ιστορία που ο Οδυσσέας που εμαθαίναμε στο σχολείο δε θέλει να μείνει με μια παστρικά που τη λένε Κίρκη και η λεγόμενη θυμώνει και θέλει να τον κάνει γουρούνι, θε μου σκώρα μου! Θα σκάσω αν δε μάθω τι απόγινε. Ας είναι καλά η Κυρά-Ματούλα που τοιμπά τα εισιτήρια απ' την κόρη της. Χτυπά η πόρτα. Φεύγω πάλι και αύριο θα το τελειώσω το γράμμα να μάθεις και τις πομπές του καλόχαδου του Οδυσσέα. Άντε, γεια σου απόψε.

Μαριώρα μου θα πάω να ξομολογηθώ. Άσε που δίπλα μου καθόταν εκείνος ο κασάπης που σουκανε στην Κατοχή τα γλυκά μάπα και δεν έβαλε γλώσσα μέσα. Καλά που δεν είχε λόγια το έργο γιατί δεν θάβγαζε κουβέντα. Σβύνουνε τα φώτα και νάσου ένας τσίτσιδος, όλα στη φόρα. Ένα βρακάκι φορούσε, καλέ, σαν περιπωμένη. Κι αρχινά, δυο πίκες άντρας, να πηδά και να κουνιέται σαν την καλαμιά στον κάμπο. Νάσου και κάπ με γυαλιστερά ρούχα και τρέχανε με τα τέσσερα. Να τα γουρούνια, μου λέει η κυρά-Ματούλα. Σιωπή, λέει ο διπλανός. Αμόρφωτες. Άλλος τούτος. Τη ρωτώ γιατί δεν μιλούνε και λέει δεν ξέρουνε Ελληνικά. Σιωπή πάλι ο από πίσω. Του λέω σκάσε εσύ και σώπασε. Και νάσου ένας άλλος τσίτσιδος, ο Οδυσσέας με γενάκι. Και μια ξεβράκωτη, κοκαλιάρη. Κι αρχινάνε κάπ πονηρά στην αρχή και τη κουφάζει ο λεγάμενος. Βάζει η κυρά-Ματούλα τις φωνές και σπικώνεται να φύγει. Την τραβούνε και ξανακαθίζει, μα έβαζε το μαντίλι μπροστά στα μάπα της, νοικοκυρά γυναίκα. Κυτάζω και τι να δω! Εκάνανε σαν τους σκύλους μπροστά σε τόσο κόσμο και δώστου μουσικές και παλαμάκια. Εκάλασε ο ντουριάς! Έχετε εσείς τέτοια στην Αμέρικα; Άλλη φορά δεν ξαναπατώ. Μόνο σε πατριωκόν και θα ρωπήσω πρώτα το δάσκαλο. Ύστερα επήγαμε και στη συναυλία που ήταν οι πέντε που τους νοικιάζω γιατί μας είχανε δοσμένο χαρτάκι που ήταν, λέει, πρόσκληση. Τούτοι οι άνθρωποι τα όργανά τους παίζανε, κάπ ξερακιανοί με μούσια και διάφορες από τη Χώρα με γυαλάκια, άπλυτες και καταραωμένες, όλο παλαμάκια ήτανε. Με πήρε λιγάκι κι ο ύπνος και σαν ετελείωσε λέει η κυρά-Ματούλα, καλέ σαν επιτάφιος ήτανε μα καθόλου ξετσιπωσιές και τέτοια. Πολύ καθώς πρέπει! Αύριο φεύγουν όλοι να πουσάσουμε. Σου στέλλω και μια φωτογραφία από το λαϊκό γλέντι και τη λαϊκά συνέλευση. Άλλα πάλι τούτα. Σπικωνόσουν κι έλεγες τα δικά σου κι ύστερα άλλοι. Με ξαναπήρε ο ύπνος και της Ματούλας η μικρή η κουλτουριάρα, με κατσάδιασε γιατί, λέει, δεν ενδιαφέρομαι για τα κοινά. Μούρθε να της πω ποια είναι η κοινή μα έκανα υπομονή για τη μάνα της.

Άντε αδερφή μου και μεγάλο το γράμμα. Τί θα πληρώσω πάλι θεός το ξέρει!

Καλό χειμώνα και διατελώ. Η πάντα αγαπούσα αδελφή σου

Μαριάνθη

το φιόρο της αφίσσας

«Κι αποχαιρετώντας τη Ζάκυνθο, το παλλό "Φιόρο του Λεβάντε", παίρνεις μαζί σου ταξιδιώτη τις τεράστιες φωτεινές επιγραφές από τις κλωστές DMC, των ξενοδοχείων STRADA MARINA, ΦΟΙΝΙΚΑΣ, LINA κλπ., των κομμμάτων που ξέμειναν από τις εκλογές, τα πολύχρωμα λαμπάκια, τις πολύχρωμες ομπρέλλες, τα πολύχρωμα πλαστικά ποδήλατα, σ' όλες τις παραλίες. Άλλο ένα λοιπόν κοσμοπολίτικο νησί του καλοκαιριού, άλλο ένα φιόρο της αφίσσας, της φωτεινής επιγραφής και της καλοκαιρικής πχορύπανσης. Κι όλα αυτά τόσο έντονα που αρχίζουν να σκεπάζουν τη φυσική ομορφιά του ζακυνθινού τόπιου, εκείνου που γλύτωσε από τη φωτιά ή την ανθρώπινη επέμβαση». Από το καλοκαιρινό Δελτίο Ενημέρωσης της ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ Νομού Ζακύνθου.

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΒΙΤΣΟΣ

ΑΥΓΟΥΣΤΙΑΤΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ

Αναγγέλοντας στο περασμένο τεύχος μας τις καλοκαιριάκες εκδηλώσεις της Νομαρχίας Ζακύνθου, κρατώντας... «πισινή» καταλήγαμε με ένα «να δούμε». Λοιπόν είδαμε. Τι είδαμε; Είδαμε να γίνονται τα πάντα χωρίς να γίνεται τίποτα. Η μάλλον κάτι έγινε: Ξοδεύτηκαν 8,5 εκατομμύρια, προβλήθηκε πάλι εκείνος που κάθε καλοκαίρι το κρατικό ταμείο αναλαμβάνει τις δημόσιες σχέσεις του και προβλήθηκε ακόμη και η ΝΕΛΕ, αν και ασφαλώς αυτή η προβολή δεν ήταν για καλό της. Επιπλέον ξανάδαμε το υπαίθριο θέατρο για μια ακόμη φορά γιατί, έστω και αν αυτές οι εκδηλώσεις έγιναν για να εγκαινιαστεί, χωρίς συγχρόνως να μάθουμε ποιον θα πρέπει να κτίσουμε στα θεμέλιά του για να ξεστοικειώσει, ούτε πόσα είναι τα λεφτά που έχει (-χουν) καταβροχθίσει τα δεκαπέντε περίπου χρόνια που χτίζεται. Αυτά έγιναν.

Τι δεν έγινε τώρα. Δεν καταρτίστηκε έγκαιρα η επιτροπή, δεν απαρτίστηκε από άτομα με όρεξη, γνώση και δυνατότητες και επί πλέον δε δούλεψε, αφού αρχές Ιουλίου δεν είχε καν καταρτίσει πρόγραμμα εκδηλώσεων, δεν είχε καν εξασφαλίσει συμμετοχές. Εξάιρεση ένα-δύο άτομα, που σήκωσαν τις αμαρτίες των υπολοίπων. Ο τοπικός τύπος-πολιτιστικός και μη- φάνηκε ότι για την επιτροπή δεν υπήρχε, αλλά και πριν την κατάρτισή της δε ζητήθηκε η συνδρομή του. Αγνοήθηκαν ακόμη και οι δεκάδες πολιτιστικοί φορείς της χώρας μας, που και πρόθυμοι για περιοδείες είναι και από τό κράτος επιδοτούνται και την υποστήριξη έχουν ανάγκη. Αντίθετα μετακλήθηκε έναντι αδράς αμοιβής μπαλέτο εκ Κύπρου που, αν η μετάκληση δε λειτουργούσε στα πλαίσια της εκπλήρωσης της εργολαβίας δημοσίων σχέσεων που λέγαμε, θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για «φτωχό αρνί με πλαπά ουρά». Για τον ίδιο λόγο δε στεκόμαστε στις μεταμορφώσεις του Οβιδίου-πέντε τον αριθμό και μια τηλεγραφική, έξι- και προχωράμε στην παράσταση του «Βαφτιστικού», που βέβαια ως χαλάζι ήταν πολύ καλό για τη ζακυνθινή αναβροχιά των μετασεισμικών χρόνων, αλλά συγχρόνως για χαλάζι πολύ ακριβοπληρωμένο, τη στιγμή που, αν εγκαίρως είχε ειδοποιηθεί η Λυρική, θα έστελνε κλιμάκιο της και μάλιστα χωρίς αμοιβή.

Όσον αφορά τα «παραδοσιακά», ο Θεός σώζει την παράδο-

ΗΛΙΟΣΤΑΣΙΟ

ση! Είδαμε σύγχρονο ηθογράφημα να αποκαλείται «ομιλία» και να παίζεται με σκηνικό σαλονάκι ροκοκό και παραδοσιακή παιδική μαντολινάτα που, όταν καταλάβαινες τί έπαυε, έβγαζες το συμπέρασμα ότι πρόκειται για κομμάτι κάθε άλλο παρά ζακυνθινό.

Ας πάμε τώρα και στις καλές παρουσίες. Ήταν ο «Χάσος», όπου το «Θέατρο της Ζακύνθου» έδωσε μια ερμηνεία σε μια νέα και σύγχρονη διάσταση, η «Κυρία των δυνάμεων», επιτυχημένη αθηναϊκή παράσταση του περασμένου χειμώνα και η συναυλία των «Χάνομαι γιατί ρεμβάζω», που ευτυχώς διαλέχτηκε από τις άλλες μουσικές εκδηλώσεις για να εγκαινιάσει το λόφο του Στράνη.

Παρόν βέβαια και το πανταχού παρόν, ανεξάρτητα από τόπο, χρόνο και συνθήκες, χορευτικό συγκρότημα «Φιόρο του Λεβάντε».

Για να πούμε την αλήθεια, δε θα πρέπει να μην εκπληθούν οι προσπάθειες της Νομαρχίας για πολιτιστική δραστηριότητα. Και η φειτενική διοργάνωση και οι φειτενικές δαπάνες ήταν το ήμισυ του παντός. Όμως δεν αρκούν προθέσεις και λεφτά για το αίσιον πέρας. Χρειάζονται κυρίως πρόγραμμα, δουλειά και προπαντός πρόσωπα με ικανότητες, κέφι και γνώση, που θα βρεθούν αν αναζητηθούν με μοναδικό κριτήριο αυτές τις ιδιότητές τους, πράγμ.α που σημαίνει ότι δε θα πρέπει να βγαίνει με κρατικές ευλογίες και δαπάνες ο καθένας στη σκηνή για να μιλήσει ή να παρουσιάσει τη δουλειά του, αν η ποιότητα δε χαρακτηρίζει ό,π λέει και ό,π κάνει, έστω κι αν, αντί για έναν πολιτιστικό Αύγουστο, καταλήξουμε να έχουμε μια πολιτιστική Αυγουστιάτικη βδομάδα. Διαφορετικά όλη η προσπάθεια κινδυνεύει να περάσει τα όρια του λαϊκού και να μπει στα χωράφια του λαϊκισμού. Και είναι πραγματικά απορίας άξιο, πού στο καλό βρέθηκαν τόσσοι ντόπιοι πολιτιστικοί φορείς ξαφνικά με τόση μανία να πάρουν μέρος στις εκδηλώσεις. Λίγο να είχαν ρεγουλάρει χρονικά αυτή την ξαφνική τους όρεξη για δράση, ίσως να μπορούσε να διαψευστούν στη χειμερινή Ζακύνθο, έστω και σ' ένα ποσοστό μόνο, ο Καρωτάκης και η «Γρέβεζά» του...

Και κάτι τελευταίο: Είναι ανάγκη να μετέχουν σ' αυτές τις επιτροπές οι νομαρχιακοί μυστικοσύμβουλοι όλων των εποχών; Ας μην ξεχνάμε ότι η μνήμη αποτελεί και όπλο αυτοάμυνας...

ο Σκοπός

Να ένα ακόμη θέμα για τη Συντονιστική Επιτροπή Προστασίας Περιβάλλοντος: η τεράστια πληγή που έχει ανοίξει στα πλευρά του Σκοπού το νταμάρι μετά από τόσων χρόνων εξόρυξη. Μια πληγή που σε λίγο θα φτάσει να καταστρέψει ακόμη και τη φυσική γραμμή του πανέμορφου βουνού...

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ

«Ο Αιμίλιος είναι τόσο ανόητος που δεν καταλαβαίνει»
Ρουσσώ

«Ένας λόγος για τον οποίο οι άνθρωποι δεν μπορούν ήδη να
γνωρίζουν ποιο είναι το καλύτερο είναι το ότι η άρκουσα
τάξη τους έχει ήδη μωράνει»
Μπλοχ

περί διαφορών και αποστάσεων

Για να ερμηνευθεί η διαδρομή από τον όσιο Παχώμιο του Νείλου μέχρι τον οποιονδήποτε σημερινό ταυραμπά, αρκεί να υπάρχει κατά νουν η ιστορία των πτωχών και τυραγνησμένων Λαβδακιδών.

Για την περίπτωση της εξελικτικής διαδικασίας (μεταλλάξεως) από τον — έντολο ή μη — μισθοφόρο της ελ.ας και τον, επίσης μισθοβαθμοφόρο, κωροφύλακα της — αιωνία της η μνήμη! — ευγενικής και ανθρωπιστικής κωροφυλακής (που ευτυχώς πρόλαβε και εγιδόρτασε κατά τρόπον πανηγυρικό και με πανεθνική συμμετοχή τα anniversaire της) μέχρι τον μεγαλοπρεπή ραβδόχο της Ρωμαϊκής δόξας, ουδόλως απαιτείται — σοβαρή ή μη — ερμηνευτική προσπάθεια.

Κάλλιστα μπορούμε να αρκεστούμε στο διαφορετικό της μορφής του κνούτου από το κλομπ, της σπάθης από το τριανταοκτάρι, του τσεκλένη από τον ταπεινό τότε ράφτη και πιθανόν δούλο εξ ανατολής.

Αλλά σε αδιέξοδο θα προσέκρουε εκείνος που θα επιχειρούσε να αναγνωρίσει τις διαφορές μεταξύ του περιβόητου «μέσου πολίτη» και του υπηκόου πασών των — πάλαι ποτέ — Αυτοκρατοριών. Διάκρισις των ομοίων δεν υφίσταται. Γι' αυτό και καλύτερα να το πούμε κατά τρόπον Μητσοτακικών. «Το ζήτημα δεν τίθεται».

Όλα τα μέτρα, όμως, μεταβάλλονται στην παρακάτω περίπτωση.

Να το ομολογήσουμε.

Από την κυβέρνηση των μικρομεσαίων σοσιαλιστών μέχρι το γκουβέρνο της παρατάξεως του εκλεκτού φιλοσόφου και ποιητού Κ^ω Κωνσταντίνου Τσάτσου, η απόσταση είναι τεραστιά.

Εδώ, το ζήτημα τίθεται.

Υπό τον όρο, βεβαίως, ότι η ύπαρξη σε νευραλγικό κυβερνητικό πόστο του αριστεριστή Κ^ω δροσογιάννη, δεν θα ληφθεί υπ' όψιν.

Διότι άνευ τούτου — του όρου φυσικά — της συγκρίσεως θα επελαμβάνοντο μόνον οι απανταχού Μανικαίοι και ίσως-ίσως ο εμβριθής χρονογράφος Κ^ω γερμανός.

Το ΠΑΣΟΚ και Λουνατσόρσκι έχει, και μάλιστα εάν αποφασίσει μπορεί να τον παρυσιάσει εις διπλούν, και τον Μαγιακόφσκη του διέθετεν αλλά και διαθέτει.

Τι μπορεί να αντιπαραθέσει η ΝΔ που δεν είχε ποτέ Βολταίρο;

Τι δύναται η δυστυχής να πράξει που ο Π. Κανελλόπουλος είναι πλέον γέρον;

Δι' ο και ανιστόρητος ο κλευάσας;

Τι Φουριέ, τι Παπανδρέου; Τι Μητσοτάκης, τι μπρόκολα...

περί ασύλων και άλλων τινών

Όταν η πολιτική του υπουργείου γραμμάτων τεχνών και επιστημών, εξαντλείται σε κωμικές και ανιαρές ιστορίες περί Ελγινείων, σε αλγεινά πανηγύδια και σε συμπόσια στην στοά του Αττάλου: όταν η ίδια η διοργάνωση των συμποσίων αποτελεί ύβριν διότι οι Δωριείς (και ημείς εξ αυτών είμεθα) προημούσαν τα συσσίτια αντί των συμποσίων (και ειρήσθω εν παρόδω, ότι κάπου εκεί θα έπρεπε να αναζητηθεί η απουσία του Κολ, γνωστού νεοΔωριέως, και άρα θανασίμου εκθρού του κεκραμένου οίνου).

Όταν ο φασισμός στο χώρο της κοινωνίας αναπτύσσεται με ρυθμούς ταχύτερους από εκείνους της αναπαραγωγής των φθειρών και οι στρατιωτικές οσμές αναδύονται από κάθε εστία όπου ευδοκμεί (ή προετοιμάζεται) το είδος του περίφημου μέσου ανθρώπου... (που ως γνωστόν, θα εφαινότο αρκετά ασχημότερος αν για τον καλλωπισμό του δεν εφρόντιζε η κομμωτική της λαμπρής ελληνικής χρονογραφίας).

Όταν η αδιαφορία — που όμως μετατρέπεται σε μέγιστο ενδιαφέρον, σε αθλητική επίδοση σχεδόν στις περιπτώσεις αναπαραστάσεων και άλλων κοσμικών εκδηλώσεων — όταν η πραγματολατρεία, η ηλίθια μικροαστική — αλλά όχι μόνον — φιλοδοξία απλώνει το σαθρό της πέπλο παντού...

Όταν ο κάθε σφουγγακολάριος με τον αυριανό κόσμο σφηνωμένο στο καλαπόδι του ευνουκισμένου μυαλού του, αποτελεί το καθ' υπόδειξη πρότυπο της ποδοσφαιρολάγνας νεοελληνικής μας κοινωνίας, το παραδείγματος χάριν της απελευθερωτικής μας εκπαίδευσης, το ζπτούμενον όλων όσοι φορούν πηλίκια και σειρήνια...

Όταν ο κάθε απολογητής των όρων που αναπαράγουν τα ίδια, ουδόλως διαφέρει του ελευθερόφρονος καθηγητή που αφιέρωνε το '60 στην α.μ. βασίλεια Σταύλον το βιβλίο του με τα κείμενα των ελληνικών Συνταγμάτων...

Όταν φαιδρός δυστυχοετυχής κάλαμος λογίζεται ποιητής και συγκαταλέγεται σε αφέρωμα περιόδικό δίπλα στον Χριστιανόπουλο...

Όταν πολιτιστικό περιόδικό αριστερό κόμματος επιμένει στις απόψεις του εραστή των περιτέχνης ιδεών του Πλάτωνα, Ζντάνωφ.

Όταν — το εν λόγω περιοδικό — κατηγορείται — και δικαίως — για Ζντανωφισμό από τον ρωμαλέο σπικουργό και αποκλειστικό θεματοφύλακα ιερών και οσίων — στρατιωτικών ή μη — που κατατρόπωσε τον μηδενισμό των Pink Floyd.

Όταν το «Χέυζελ» είναι το φυσιολογικό επόμενο των προσκοπικών (όλων των μορφών του αειθαλούς είδους) αγώνων, μη εξαιρεμένης ουδέ της χειραφετητικού χαρακτήρος αθλητικής κριτικής και πολιτικής ενημερώσεως...

Όταν για τις — δικην εκπορευμένου ελευθέρου τύπου ή αυριανής (ante portas) λυντσονομίας — εκτροπές του από καιρού εις καιρόν σοβαρού τύπου, ουδέν προτείνεται.

Όταν το κομψό και δοκιμασμένο φέρεσθαι των συντηρητικών της παροικίας δύσκολα μπορεί να θεωρηθεί ως θαυματοργό ρεμένπο διότι άλλοτε θυμίζει Ιανό και άλλοτε μαρτυρά πληκτικό Παπισμό ανάμικτο με την χάρη Ακαδημαϊκών ημιθέων.

Όταν το δάκρυ της θαλερής Αριστεράς, που αιωνίως ταλαντώνεται σε άγευστα και άοσμα αισθήματα της χαρμολύπης της, δεν αρκεί...

Όταν... Όταν... Όταν...

Δηλαδή σήμερα.

Σήμερα. Με την σύγχυση να κυριαρχεί, την χαμέρπεια να λαμβάνει διαστάσεις εθνικής υπερηφάνειας, την τύφλωση και τον ιδρυματισμό να αποκτούν (στο πιο εκσυγχρονισμένο βέβαια) την θεωρία τους στα πάμπολα ευαγή ιδρύματα — δημοσίου τε και ιδιωτικού χαρακτήρος — που διαθέτει η πωχή μας Νοπανατολική (πλην με εκτροπή προς Δυσμάς) χώρα.

«Αν υπάρχει ευτυχία πάνω στη γη, πρέπει ασφαλώς να την αναζητήσουμε στο άσυλο όπου ζούμε» (Ρουσσώ).

Καιρός να αποδράσουμε. Προτού οι ασυλίτες, οι οποίοι ενίοτε — ιδίως σε ντέρμπυ αθλητικά, εκλογικά κλπ. — στρατώνίζονται αναιδώς και ομιλούν για Σύνταγμα ή σοσιαλισμό ενώ εννοούν τον όθωνα ή τον σοσιαλισμό των συνοικιακών συμβουλίων ανπιστοίως, προτού αυτή η φίλαθλη αγέλη λοιπόν θέσει θέμα κυριότητας και του πεζοδρομίου επικαλούμενη ανάγκες προπαγάνδισής της ασυλικής της πολιτικής, δηλαδή τραπεζάκια έξω με πλαστικές σημαιούλες, μπρελόκ κ.α. ευηθή, και τότε θα έχουμε απωλέσει και το τελευταίο μέσον της άμυνάς μας. Το πεζοδρόμιο. Που, ας το ομολογήσουμε, ουδέ για μια στιγμή δεν έπαυσε να μας γοητεύει...

περί συναινετικών ασμάτων

«Η γενεαλογία της πολιτικής είναι συνεχής και γνησία κατά τους προγόνους»

Παπαδιαμάντης

Τα υβρίδια της πολιτικής, της τέχνης, του τύπου θα μεταμορφώνονται αιωνίως — ιδίως σε εποχές που η σχέση της μικροπληροφορικής με την μεγαθυμία μας παραμένει άγνωστη — σε Φαρισαίους της χειρότερης μορφής που διαρηννύουν τάχα τα μιάπά τους...

Οι κοσμικογράφοι, οι βασιάζοι της εξουσίας, οι απολογητές του ταρτουφισμού, τα υποζύγια αρχηγών και αρχηγίσκων θα συνεχίσουν να έχουν τον πρώτο λόγο...

Η σημαία θα σκεπάσει κι άλλους αυτόχειρες ανημιλιταριστές...

Οι φυλλάδες θα έχουν καθημερινά ένα (τουλάχιστον) πώμα — προς δόξαν της ιδιοκτησίας και της ηθικής — που μαζί με εκείνο της πληροφόρησης μας κάνουν δυο...

Ο κουλούρης θα συνδιαλέγεται με τον μπάλκο και τον καλογιάννη για την λειτουργία των ιδεολογικών μηχανισμών του κράτους (ο τουρκοβασίλης βιάστηκε να αποδημήσει κι έκασε την ευκαιρία).

Ο δανδής με την κομψή βακτηρία υπό μάλης και το αποπτανωμένο πρόσωπο είναι ο dracula των πιο σκοτεινών εποχών του αιώνα μας, που άκουσε το γκογκ και ηλιθιάζει.

Το μουσικό προανάκρουσμα έχει πλέον ηχήσει.

Όλοι τερερίζουν στους ρυθμούς των σαρκοβόρων απολειφαδίων.

Τάξεις και στρώματα. Χειραγωγοί και χειραγωγημένοι. Όλοι, ομοιομόρφως έχοντες και ομοιοτρόπως ενεργούντες, υποδύονται τον ρόλο υποθηκοφύλακος. Τα ιερά και τα όσια.

Τα θέσμια. Οι ρίζες. Τα έθιμα. Τα του πρωτοκόλλου... Έξω από το τραγούδι κανείς. Και πρώτ-πρώτ (άδουσα) η παιδεία και η τέχνη της.

Ιδού ο Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος του κακλαμάνη.

Πίσω απ' αυτόν το πριγκιπάτο της γενιάς του '30.

Η σκόνη στο βάθος είναι από το άρμα του ραγκαθί που ελαύνει κατά πάνω μας κι από κοντά ο ρίζος νερούλης και ο παναγιώτης σούτσος.

Φυλαχθείτε.

Όσοι δεν ακούσατε τον λόγο του Σαούλ «δει γαρ και αιρέσεις εν υμίν είναι».

Φυλαχθείτε. Και αδιαφορώντας για τις ανακοινώσεις των λογοτεχνικών σωματείων, των μουσικών συλλόγων, τις απόψεις των ηθοποιών, αδιαφορώντας ως και για τις θέσεις της Ομοσπονδίας του δέρματος, ελάτε να προσευκηθούμε.

Μια σεμνή ταπεινή δέηση, αδελφοί, στον άγιο ευδοκίμωφ — τώρα που διανύομεν και εποχίν ευδοκαμίσεως, τώρα που όλοι «ώφθησαν κενοί» — μήπως και γεννηθεί ξανά ο Τζόνναθαν Σουίφτ αλλά και ο Σκαρίμπας.

κυνικά

«Ο ΚΥΝΙΚΟΣ καύσων στους 45 βαθμούς» έγγραφε μεσουόντος του θέρους ημερήσια εφημερίδα των Αθηνών. Μεσουόντος του Φθινοπώρου οι τριβόλοι δηλώνουν ευθαρσώς ότι αναμένουν ΣΤΩΙΚΑ τα ΕΠΙΚΟΥΡΕΙΑ ψύχη.

Δελτίο Τύπου

Από Δελτίο Τύπου της Νομαρχίας Ζακύνθου: «Πληρώθηκαν οι πληρωμές των επιδοτήσεων...» Μάλλον πρέπει να συνταχθεί η σύνταξη...

το αγαλμάτιον

Στον «Οδηγό ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΖΑΚΥΝΘΟΥ» του Λεωνίδα Χ. Ζώνη και με αριθμό 214 είναι καταχωρημένο: «Αγαλμάτιον εκ μαρμάρου ακέφαλον». Μέχρι πρόσφατα το «αγαλμάτιον» στόλιζε κάποιον ιδιωτικό ζακυνθινό κήπο. Τελευταία το χάσαμε και από εκεί. Πού να βρίσκεται άραγε; Μήπως ξέρουν οι υπεύθυνοι του Μουσείου;

ΤΕΤΑΡΤΑΙΑ Ι

«Είστε ομοφυλόφιλη;» ερωτά ο συντάκτης του «Τέταρτου» την Καίτη Τσιτσέλη. Το ερωτηματολόγιο των λαϊκών περιοδικών στους αστέρες του θεάματος και της κοσμικότητας έχει πλέον περάσει σε σοβαρά κουλτουριάρικα έντυπα. Μόνο που, ενώ στα πρώτα λειτουργούσε στο όλο κλίμα (εκεί ντύνεται, εκεί τρώει, αυτό της αρέσει, κλπ. ο τάδε ή η δείνα) και δεν είχε αξιώσεις σοβαρότητας, στα δεύτερα κατατίθεται ως έγκυρο. Γιατί άραγε; Η νοσηρή περιέργεια-έστω και κατά προτροπίν του ιεραρχικά προϊσταμένου («να της κάνετε τολμηρές ερωτήσεις», ζήτησε ο διευθυντής του «Τέταρτου») να υποθέσουμε ότι έχει το κοινό της παντού; Γιατί όχι; Εμπόριο είναι αυτό. Δεν είναι παιζεγάλασε.

ΤΕΤΑΡΤΑΙΑ ΙΙ

Και ενώ το φάρμακο κατά του λαϊκισμού έχει ανακαλυφθεί εδώ και αρκετό καιρό από τον κ. Χατζιδάκι (απ' ό,τι μαθεύτηκε το φάρμακο βασίστηκε στον καθαρήπιο ήχο των χρημάτων, ήχο ακριβώς όμοιο με εκείνον που οδηγούσε στη χορήγηση-κάποτε- των συγχωροχαρτιών), τα φαινόμενα του είδους δεν έχουν μειωθεί. Να υποθέσουμε ότι το τέρας έχει πολλές κεφαλές; Ή μήπως εξουδετερώνει όσους διώκτες του χρησιμοποιούν ίδιου σθένους και εμπέλειας όπλα με τα δικά του; Από το απλοϊκό κι ασκεπές άσπρο-μαύρο των νηπίων μέχρι το ενδεδυμένο άσπρο-μαύρο των ωρίμων δεν μας σώζουν ούτε ντέφια ούτε τέταρτο.

ΤΕΤΑΡΤΑΙΑ ΙΙΙ

Δυο φορές έστειλε τη μπάλα στα δίχτυα ο Μπιλ Σερέτης κάνοντας τις καρδιές μας ν' αναρριγήσουν. Την υγεία μας νάχουμε και πάντα τέτοια!

ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ Ι

«Μα νόμιμα ότι ο Νικόλας Γκαίιτζ μόνον γράφει. Δεν ήξερα ότι ομιλεί κιόλας», ανεφώνησε έντρομος φίλος που μόλις είχε αναγνώσει τη συνομιλία του συγγραφέως της «Ελένης» με τον κ. Μάνο Χατζιδάκι.

ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ ΙΙ

«Ποια η σχέση του βιβλίου σας με τον Νόρμαν Μέιλερ ή τον Τρούμαν Καπότε;» ερωτά ο κ. Μ.Χ. τον κ. Γκαίιτζ, επαναφέροντας στο προσκήνιο μια άποψη του Αλέξανδρου Κοιτιά. Παρ' ό,τι η απάντηση του συγγραφέως (όπως και η υποβληθείσα ερώτηση) μας αφήνει αδιάφορους («επειδή ήμουν ρεπόρτερ», αρχίζει την απάντησή του ο κ. Γκατζογιάννης), ένα νέο ερώτημα προβάλλει αυ-